קבלה · ספרי קבלה נוספים

מערכת האלקות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מערכת האלקות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מערכת-האלקות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 7
פרק ד 9
פרק ה 14
פרק ו 20
פרק ז 21
פרק ח 25
פרק ט 50
פרק י 63
פרק יא 78
פרק יב 83
פרק יג 89
פרק יד 106
פרק טו 109

פרק א

מערכת האלקות:

הוא קיום אמונת האלקות כאשר נאות לשלמותו יתברך וכאשר נאות להאמין בשלמות האמונה, והוא שצריך לכל בעל דתנו להאמין אמונה שלמה אמונה מוחלטת קבוע בלב שיש קדמון, מחדש ויודע, ומשגיח, ויכול, וקיום אמונה זו הוא באמונת התורה כולה, רוצה לומר תורה שבכתב ותורה שבעל פה, וכאשר יתבאר עקר זה בעבודת ההריסה, כי התורה מבטלת כל הדעות הזרות ומבטלת האמונות הרעות שנזכיר:

כי יש כתות באמונה מהם כופרים בעקר ואומרים שהעולם קדמון כחשו בייי' ויאמרו לא הוא (ירמיה ה') ויש מאמינים בחדושו אך מכחישים ידיעת מחדשו בשפלים, אמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג) ויש מודים בידיעה ומסירים ההשגחה לרוממות האל נגד פחיתות הנבראים ויגזרו בזה כי אין מעשה וחשבון במעללי האיש ויעשו אדם כדגי הים, והכלל לדעתם עזב השם את הארץ (יחזקאל ט') למקרים, ויש מאמינים בחדוש ובידיעה ובהשגחה אך גוזרים היות נמנע דבר שלא יורה עליו שכל או טבע כי עולם כמנהגו נוהג ויכחשו הנפלאות שהם בשינוי הטבע הנקראים נסים נגלים ומבקשים לנפלאות למצוא להם סבה וטבע, ולכתות אלו שזכרנו יש עוד דעות שונות זו מזו זו אומרת בכה וזו אומרת בכה א"צ להזכירם, אך הכלל היוצא מהם הוא הריסת התורה כולה או מקצתה או להוציא דברים נעלמים למשלים ולהבלים:

אבל אמונתינו כי התורה בכל ענינה וספוריה מתחלתה ועד סופה הם ענינים לא יורה עליהם לא שכל ולא טבע כלל כי כן הגיע עדינו בקבלה איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה בסיני, והמצוות המתנהגות בעדת ישראל הם עדים נאמנים על כל האמונה ומתנהגות איש מפי איש והוא עדות גדול על כל האמונות שזכרנו:

ויתבונן זה בדברי הרמב"ן ז"ל בפרשת בא אל פרעה בטעמי המצוות אמר וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם מחדש ויודע ומשגיח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה כי ידבר אלהים את האדם ולכן אמר הכתוב במופתים למען תדעו כי אני יי' בקרב הארץ (שמות ח) להורות על ההשגחה כי לא עזב את הארץ למקרים כדעתם, ואמר למען תדע כי ליי' הארץ (שמות ט) להורות על החדוש שהוא שבראה מאין, ואמר בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ (שמות ט) להורות על היכלת כי הוא שליט בכל ואין מעכב בידו, וא"כ האותות והמופתים הם עדים נאמנים באמונת הבורא ית' ובתורה כולה עכ"ל,

הרי לך כי באמונת התורה הבאה בקבלת איש מפי איש עד משה רבינו בסיני תתקים אמונת האלקות על השלמות:
וקביעות האמונה הוא בעשותנו זכר לנסים ולנפלאות הכתובות בתורה בגופנו ובבתנו ובפינו ובכפינו בכל יום ובכל שעה. ובזה יתאמת לנו כאלו ראינו בעינינו הכל כי בהתמדת האבות אשר ראום ואשר ילמדום ויספרום לבנים זכרם לא יסוף מזרעם להתאמת הענין כי אין הדור ראוי והגון לעשות לו נסים נגלים בכל עת, וכאשר נקבע בלבבנו הענין הזה יתאמת לנו הגמול והענש בענין המצוות כי הם עקרי הדת והאמונה וכאשר האריך הרב ז"ל על הענין הזה בפירושו:

פרק ב

מערכת האחדות:
הם השלילות הנאותות לשלול מן האלוקות לשלימות אחדותו ואיך יתנהג השולל בהם והוא שצריך כל בעל דתנו להאמין בענין האלקות שהוא אחד ומיוחד ביחוד גמור כאשר יתבאר. ומאמר הראשונים בענין היחוד הוא מאמר אחדות שלמה:
ומאמרם זה יחייב לכל שלם באמונת היחוד לשלול ממנו ג' שלילות מודעות לכל משכיל בעניין היחוד והם, גשמות, ופרוד ושנוי. ושלילת הגשמות הוא שהאלוק אינו מוגבל ואינו גוף ולא כח בגוף וכלל השלילה שאינו מוגבל לא במקום ולא בזמן, אבל היה הוה ויהיה, (סאמ' חסר כאן מה שחלק עליו הר' יצחק ז"ל) וזהו שאמ' הכתו' וכל צבא השמים עמדי' על ימינו ושמאלו (ד"ה ב יח) וכי יש ימין או שמאל להקב"ה, אלא אלו מימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה והכל לפי מעשה התחתונים כאשר יתבאר למטה ויתבונן עקרו בעבודת הטעם:
ושלילת הפרוד הוא כאשר ראוי להאמין שהוא שכל גמור, וכן ראוי להאמין שהשכל גמור אינו שכל נפרד כמו שכל המלאכי אף על פי שהמלאכים נפרדים מחמר אינם נפרדי' מרצון. אבל נאמין כי הוא שכל שלם מיוחד ביחוד גמו' עד אין קץ ותכלית לשלמות אחדותו:
ושלילת השנוי היא כוללת ב' ענייני' שנוי מחשב' ושנוי פעולה. ענין שנוי מחשבה הוא מה שיורו מקצת הפסוקים לפי פשטם בשם ית' מחשבה בענין הבריאה, ונמצא כזה עוד לרז"ל באגדות ובמדרשים הנאמרים על הבריאה, כמו האגד' שאמרו ירח לפני הקב"ה וכו', וכמו שאמרה שבת לכולם נתת וכו', וכמו דין הניין לי ודין לאו הניין לי, וכמו שתף מדת רחמים עם מדת הדין וכיוצא בהם אשר עבודת באורם ביתר הלשכות:

וענין שנוי פעולה נחלק לב' ענינ' האח' הנהג' והשני שמות. וענין ההנהגה הוא שיורום הכתובים בהנהגת השם יתברך בעולם השפל כי לעתי' דן ולעתי' מרחם או בכללים או בפרטים וכאלו מתנחם מהרע אל הטוב או הפכו או במקום אחד או בענין הרבים או בענין היחיד. וענין שנוי השמות הוא מה שנמצא שמותיו מהם יורו על הרחמים ומהם על דין וכאלו נחלק ומשתנה משמותיו:

ושלש השליליות האלו כולם נכללות במאמר אחדות שלמה. וכלל אמונת האחדות בשלמות הוא שאיננו גוף ולא כח בגוף ר"ל שהגופים כחם פעמים בכח ופעמים בפעל אבל השם יתברך כחו בפועל ולא שכל נפרד ולא ישתנה ממחשבה אל מחשבה. ולא מפעולה לפעולה ולא מהנהגה להנהגה ושהו' שכל שלם ופשוט מיוחד בכל חלקי שמותיו וכל חלקי מדותיו. ושנוי פעולה אשר מצד ההנהגה אינה כי אם מצד המקבלים כי ההולך בתומו וביושרו שומר בית קבולו הטוב הנגזר מאת האל ית':

והמסלף דרכו ומפקיר עצמו להתרחק מן הטוב הנגז' מאת האלקים מקבל ההיפך הנגזר גם מאתו ית'. אך מצד האל ית' אין דבר רע וטמא יורד מן השמי' כי הוא פשוט והנהגותיו פשוטו' דומה למה שארז"ל לעתיד לבא הב"ה מוציא חמה מנרתיקה והצדיקי' מהפכים מדת הדי' למדת הרחמי' והרשעים מהפכים מ"ד למ"ה כי צדקת הצדיק חסד וברכה אליו ולשכניו ולדורו. ורשעת הרשע משפט ודי' קללה אליו ולשכניו ולדורו וגמול ידם יעש' להם. ועל הדרך הזה הוא ענין שנוי השמות. אע"פ שאמר בכל מקום שנאמר אלקים זו מדת הדין ובכל מקום שנאמר יי' זו מדת רחמים איננו ענין היותו ית' נחלק בשמותיו אך השמות האלה מורים במקומם על ההשגחה הטובה היתה מאתו אם רעה רוצ' לו' אם נגזר מאתו על ברואיו לקבל הטוב בזכותם או ההפך ברשעים:

ועל הצד השוה שבהם ר"ל במדות ה' אמר הכתו' הצור תמי' פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא (דברים ל"ב:ד') יאמ' כי פעולת צור עולמים תמימה והוא בעצמו צדיק וישר בכל דרכיו כלומ' תמי' ופשוט בכל מדותיו. ואחר שהוא פשוט בכל דרכיו תורה מלת אין עול על התגמול שהוא מצד השכל. וכן על הצד השוה שבכל השמות תמצא פעמים בפסוק הרחמי' שם אלקי' המורה על הדין או שם של אדני ואף כי ענינה מורה על הדין כמו שזכרנו כל מקום שנאמר יי אלקים זו מדת הדין. ואמרו עוד אין אלקים אלא דיין. וכן של אד' הוא לשון אדנות המורה על דין כאשר ידוע לבעלי העבוד' בהיות דן בין א'ו':

וכן פעמים תמצא בפסוקי הזעם שם בן ד' המורה באותיותו על הרחמים וכמו שאמרו כל מקום שנאמר יי' זו מדת רחמי' ויתבונן זה בעבוד' הריסה ובאנשי סדום ואין צרך

עמק גדול למשכיל בענין כי בהיות אדם צדיק נותן הדין היות טוב לו ולמה יצא משפט מעוקל משפטו. ובהיות רשע רחמים וראוי לכלותו ולדונו אמנם עמקי הדברים לבעלי העבודה הם מסורים ויתבונן זה בעבודת הטעם ובעבוד' ההריסה:

ועל הדרך הזה שבארנו כל המדב' בעניני יי' ית' אין ראוי לקבוע לו לא בשמותיו ולא במדותיו לא שם קבוע ולא מדה קבועה ר"ל שיאמר שם האל מורה על רחמים ולא על דין. וזה על דין ולא על רחמים. וכן במדה זו רחמים ולא דין או ההפך כי הצד השוה שבהם בכולם בין בשמותיו בין במדותיו כי המה ההשגחות וההנהגות המיוחדו' והכלולות בשם ית' פשוטות הם וההפכים הנראים מצד המקבלי' הם:

הנה נתבאר שנוי פעולה הכולל הנהגה ושמות ואיך יתנהג בהם המדבר. אך שנוי מחשבה אשר בשלילות השנוי יתבאר ביתר הדגלים עם מה שיתבאר עוד שנוי פעולה. והכתובים המורים בענין הגשמות כמן ראש ועין ופה ויד ורגל ואזן וכן ענין התנוע' כמו הלוך והעברה ונציבה וכן ענין החושי' כמו ריח ושמע וראיה ודבור וכל כיוצ' בזה כל אלה יתבונן למשכיל בדגל מחנה בנין ובעבודת האדם וענין העליה והירידה יתבונן במערכת המרכבה ובזה נשלמה לשכת האמונה:

פרק ג

לשכת השמות:

וערכנו בה ג' מערכות. מערכת שמות המדו'. ומערכת שמות השוי. ומערכת שמות נגדות הפועלים. וטרם פתחי בעבודה הזאת אקדי' כאן ברייתא אחת שנויה בספר יצירה בענין היותה כוללת ראשי פרקים אשר עבדו בהם בעלי העבודה הזאת. ותורה דרך כל מסילו' הדגלים החונים לפנינו:

שנוי שם עשר ספירות בלי מה. עשר ולא תשע. עשר ספירות ולא אחת עשרה. קבלו בעלי העבודה בבאורם כי האלקות הם אצילות עשר ספירות אשר הם מדות והנהגות בעולם השפל. ולמטה אדבר בענין האצילות עם מה שיתבאר עוד אלקותו בדגל מחנה בנין בעבודת האדם. וקראם בעל ספר יצירה ספירו מלשון מספר בעבור היות שרש כל נגדר בגדר מספר עשר. כי המאות והאלפים והרבבות וכל המספרים כולם נגדרים בגדר עשר כאשר ידוע לבעלי החשבון. ויתכן כי לשון ספירה מלשון לבנת הספיר. ואמר בלי בה לרמוז על ענין המעולה אשר נאצלו ממנו. או שקראן כן מצד עצמן בעבור כי הן האלקו' כאשר זכרנו וכאשר אזכיר עוד:

וכבר השכלת מעבודת האחדות כי האלקו' בלי מהו'. ואמ' עשר ולא ט' שלא להפריד הראשונ' באצילות מהתשעה לגדל מעלתה. ולא האחרונה באצילות מאותה שלפניה למעוט מעלת' כי צד היחוד שוה בכולם וכמו שאמרו בספר יצירה נעוץ סופן בתחלתן. כי מסוף דבר נמצא ראשו ומראשו נמצא סופו. ואין סוף בלתי ראש ולא ראש זולתי סוף. כיוצא בזה כי ראש דבר וסופו שוים במציאותו ובאחדותו כי לא ימצא זה זולתי זה דומ' למה שאמרו רז"ל תחלת המחשבה הוא סוף המעש' למי שמשכיל בענינו ובעקרו כאשר יתבאר בדגל מחנה בנין:

ואמר עשר ולא אחד עשר שלא למנות הענין המעולה אשר זכרנו לספיר' אחת והיות אחד עשר בעבור כי לגדל מעלתה אין שם המספר נתפש בו. ובדגל מחנה בנין יתבונן טעם הענין לבעלי העבודה עם מה שיתבאר עוד שם מנהגם וטעמם במעלת הספירות עצמן בעלותן מעלה אחת על אחת. ויש לך לדעת כי בזכרי בענין הספירות ראש וסוף אין הכונה חלילה היות לאלקות גבול ראש וסוף כי כבר בארנו בעבוד' האחדו' אשר נתבאר ממנו כי אין האלקות נגדר בגבול אבל הכונה היא על ענין האצילות אשר לו ראש וסוף וסדר לתקון הנבראים בו ובענין אשר יתבאר בו בעבודת הסדר:

עוד יש לך לדעת כי ענין האצילות אשר זכרנו ואשר אזכיר עוד למטה בעבודת הסדר איננו ענין שנשתנה או שנתחדש במאציל או בנאצל דבר אשר לא היה טרם האצילות חלילה כי כבר זכרנו כי אצילות הספירות הוא האלוקות ית'. ואמרנו בדגל מחנה אמונה כי האלקות לא ישתנ' מדבר לדבר:

אבל ענין האצילו' הוא שנתגלה הכח הכמוס והחתום מהכח אל הפעל. והמשל מזה מהדלקת הנר מהגחלת ומעלה להבה כי לא נודע להבה בגחלת עד יציאתה לפעל לאור העינים. וידוע כי הלהבה בגחלת בכח ובצאתה מהכח לאור בפעל אין חדוש בלהבה. אך הפעל שהוא האור שנתגלה הוא חדוש לרואה בה עתה ולא טרם. גם בצאת הלהבה מהגחלת אין חסרון בגחלת. אמנם יש בגחלת על השלהבת מעלה לעיני הרוא' אותה עתה ולא טרם הראותה טרם השלהבת. והנה קדמה במעלה. כן הוא הנמשל באצילות. כי הספירו' שהם הכחות הם במאצילים עד עלות הרצון מאתו ית' להתגלות לצאת מהכח אל הפעל. ר"ל היות כל כח וכח יסוד לפעולה העתידה לצאת ממנו בעולם השפל בשלמו' תחלת המחשבה ולא יערב דברו בדברו עד עלות הרצון מאתו כאשר יתבאר הטעם ויזכור מזה בדגל מחנה בנין:

קצרו של דבר אין חסרון במאציל ולא חדוש בנאצל אך מעלת המאציל על הנאצל בהקדמה כמעלת הגחלת על השלהבת עם מה שיתבאר עוד טעם מעלתה עם משפטי

טעם העבודה בהם. והבן העקר הזה כי הוא עקר העקרים ויסוד כל הבנין עם מה שנזכיר תמיד בעבודה הזאת כי עשר ספירות האלה הן הם האלקו' ית' כאשר זכרנו ושהאלקות ית' מיוחד בהם בלי פירוד ושנוי והוא יסוד כל הענין:

פרק ד

מערכת שמות המדות:

הן רוב השמות אשר לעשר הספירו' המורגלים בפי בעלי העבודה. מהם אשר הבינו הם בעצמם מצד הפעולות ההוות בעולם השפל. ומהם אשר קבלו בסתרי התורה ונביאי' וכתובים. ומהם בסתרי האגדות והמדרשי' ואם רבו שמותם זולתי מאשר נזכיר. אמנם אלה אשר אזכור הם אשר ימצאו בעלי העבודה בהם והם הדגלים החונים על המשכן: עתה נתחיל שמות הספירה הראשונה. נקראת כתר עליון אין מן הכתוב מאין יבא עזרי (תלים קכא) ונקראת כן לגדל מעלתה. מחשבה עליה אמרו רז"ל כך עלה במחשבה. תחלת המחשבה הוא סוף המעשה. יראת יי' בפסוק ויאמר לאדם הן יראת אד' היא חכמה (איוב כ"ח:כ"ח) היא עקר הכל והיא הידיעה. היודע והידוע מכלל השניה והשלישית ובה גזרת כל ענין אשר נגזר בשניה ובשלישית עליה אין להרהר כי מדותיה ישרות לא ידע אנוש ערכה. ועד כאן מגעת המחשבה באדם ואולי כי אמרו עליה במכוסה ממך אל תחקור ונזכור זה בלשכ' הבנין במערכ' הסדר והיא רמוזה בא' בפסוק הוא עשאנו ולא אנחנו שהוא קרוי בו' ונכתב בא' כלומר ולא אנחנו (תלי' ק) וא' שבשם אקיק רומזת אליה כאשר יתבאר בדגל מחנה בנין בסדר עבוד' הש' רום מעלה רום השמות. רום בחולם כמו רום ידיהו (חבקוק ג':י') אויר קדמון. קוצא של יוד שבשם של ד' אותיות: השניה חכמה. ועליה נאמר והחכמה מאין תמצא. (איו' כח) מאין תבא (שם א) יראת השם היא חכמ' (שם כח) היא הנקראת יראת ובזו עם השלישית וזהו פנימיות סוד גלגול הנפשות אשר יתבאר כללו בעבודת ההריסה וכאשר יתבאר עוד למטה בשלישית. ונקראת פלא הוא לשון כיסוי מלשון יפלא. ואולי שעליה אמרו במופלא ממך אל תדרוש. חכמת אלקים בעבור שהשלישית בכח השניה הנקראת אלקי' כאשר יתבאר עוד למט' בעבודת שמות השוים נקרא' זאת חכמ' אלקים. תרומה גדולה. תורה קדומה. ל"ב נתיבות שהזכיר בספר יצירה. רוח אלקים כלומר רוח השלישית הנקראת אלקים. טלית כמו שאמרו רז"ל נתעטף הקב"ה בטליתו. לבושו של הקב"ה כמו שאמרו שמי' מהיכן נבראו מאור לבושו ויתבאר זה למטה. דין מלחמה גבורה:

השלישית בינה ועליה נאמ' ואיזה מקום בינה. וראיתי מקובל שפירש כי הא' והיוד הרומזים לראשונה ושניה הם מקום בינה ועליה נאמר וסור מרע בינה (איוב כ"ח:י"ב) ל"ב נתיבות חכמה חקוקות בה. ספר רוח מרוח שאמרו בספר יצירה כלומר זאת היא הרוח הבאה מהשניי' הנקראת מים. באותיות אמ"ש. אויר. מים אש אם הבנים. אם העולם מלך העולם. מלך המשפט כלומ' מלך שהוא המשפט רחמי' גמורי' הקב"ה כמו נתעטף הב"ה. ועליו נאמר הביט בתור' וברא העולם. כלומ' בתורה קדומה והיא השנייה. אלקים שבפרשת בראשית רומז אליה. ובמקום שנאמר אלקי' חיים רומז אליה גם כן. עליון. מלך עליון. אל עליון. אור הלבוש. שמים תבונה אלקי קדם. אלקי האבות. מלכות שמים . ויתבונן זה למטה. וכן רוכב שמים. יושב הכרובים. יוצר בראשית. אדון הכל. תהו. והוא הנקרא בלשון יון היולי. ובאורו כח ממציא. קו ירוק. תחנונים. שלש עשרה מדות. חיים. נפש השם. חי השם. סוד הנדר. מזל. סוד הנפשו'. תשובה. יובל פרשת כי יביאך שבתפילי' רומזת אליה כי היא מספר בענין יצאת מצרי' ובה מתכווני' ענינו כאשר יתבא' בעבודת האדם. יוד קא ואו קא ה' הראשונה רומזת אליה:

הרבעית חסד. אהבה. מדת אברהם. גדולה. כהן. ימין. רחמים גדולים. חלב וכל דבר לבן רומז לה. מזרח. מים עליונים. כסף אחת מרגלי המרכב' והוא פני אריה מהימין והוא יום שלישי לסדר מספר הימים. פרשת שמע שבתפילין שכתו' בה ואהבת רומזת אליה כאשר יתבאר בעבודת האדם:

החמישית פחד. גבורה. מדת הדין קשה. מדת הדין של מעלה. מדת יצחק. מדת היראה. מדת הקדושה שמאל. פני שור שבמרכבה. מערב. לוי. שור הבר. והוא הזכר מבהמות בהררי אלף ובאגד' רמזו בו אל היראה וסימניך יאור. דין זהב. כי משם העשר נמשך. אש ממים שאמרו בס"י נחש הקדמוני. כח סמאל. ויש מבעלי העבודה שקראה מזבח. ומראה בפסוק ויאמ' אלקים לישראל במראת הלילה. וזו אחת מהם. משפט אלקים. יום רבעי למספר סדר הימים. ופרשת והיה אם שמוע שכתוב בה וחרה אף רומזת אליה כאשר יתבאר בעבודת האדם:

הששית תפארת. רום בשורק. מכריע ראשון. קו האמצעי. זכר. קו השוה. פני אדם שבמרכבה שהוא רגל שלישי. מדת יעקב. אביר יעקב. אביר ישראל ישראל סבא. שדים אב איש. חתן. אמת. שמים. רקיע. אור. אור הראשון. מאור הגדול. חמה שמש. יום ראשון למספר הימים. יום בקר. עדן. צרור החיים. כלומר צרור השלישית הנקראת חיים כאשר זכרנו. אור של הנצחי' הנקראים אלקים חיים כאשר אזכור עוד. או שמצד עצמו נקראת כן כי הם חיים הגמורים. וכן עץ החיים בענין הזה. דעת כי היא הידיעה וכמו

וידע אלקים עולם ויורדים בו רמז לזה. דרום. ימין שם ועליו אמרו בבהיר ושם חביון עוזו (חבקוק ג׳:ד׳) כלומר שם הוא חביון העוז:

ובבהיר רמז זה בכובע בפסוק וכובע ישועה בראשו (ישעיהו נ״ט:י״ז) ובעבודת הסדר יתבונן זה למשכיל היודע שהכתוב הזה על האחרונ' נאמר תורה שבכתב. אש לבנה. מצות עשה ראש. כמו שאמרו בבהיר כאדם שיגן בשתי זרעותיו על ראשו. לשון . עין . מראה. אספקלריא המאירה. כח גדול קדוש. נור' בהיותו סמוך לגדול ולגבור מדת רחמים. כסא רחמים. כסא לשלישית הוא יושב עליו. וכן רוכב כרוב ראשון. שופר תקיעה. זכרון מים ראשונים. לויתן זכר. נסי' נגלים כלומר בשנוי טבע. יי' צבאות. כי הוא אות בצבא שלו. שכל. הקדוש ברוך הוא. תפלה והוא המניח תפילין. כאשר יתבאר בעבודת האדם:

הכבוד הגדול. השם הגדול. השם המיוחד. יוד קא ואו קא. דבש. ואנחנו קראנוהו בעבודתנו חוט של חסד מפני שרבו חסד. ו' שבשם של ד' אותיות רומזת אליה:

השביעית נצח. שוק הימין. עמוד הימין. יום חמישי למספר הימים:

השמינית הוד שוק השמאל יום השישי למספר הימים:

התשיעית יסוד. יסוד עולם. צדיק עמוד. כמו שאמרו העולם עומד תחת עמוד אחד. שנאמר וצדיק יסוד עולם (משלי י) מדת שמינית שבי״ג מדות שהיא האמת והיא מדת יעקב שנאמר תתן אמת ליעקב. אביר יעקב. אביר ישראל. זה שלום מכריע שני. עץ הדעת. כלומר עץ של השישית הנקראת דעת. והוא סוכת שלום. והוא עורו של לויתן כי לעתיד לבא יהיה פרוש על חומ' ירושלם וכן בשר של לויתן אשר יסחרו בה בשוקי ירושלם. ולכן נקראת סוחרת כאשר אזכיר למטה מן הבהיר. והכתוב אומר כי טוב סחרה מסחר כסף (משלי ג) והמדה הזאת היא התורה. ובעבודת הטעם יתבונן ענין הסחורה אשר יסחרו בה בשוקי ירושלם בת זוגו של לויתן:

ובבהיר קרא' יראת יי' בפסוק יראת יי' היא אוצרו (ישעי' לג) ואמרו שהיא אוצרו של התור'. וכן אמרו שם בבהיר שנקרא' צדק בפסו' צדק צדק תרדף (דברי' יו) דבר. שדי:

והרמב"ן ז"ל קרא לזאת הספי' הקב"ה. הש' הגדול יוד קא ואו קא קיום הנשמות כי משם פורחות וחוזרות לעולם הבא. אור הצפון. מדת יום. כבוד יום. מדת זכור שבת. יום שבעי למספר סדר הימים. אות. דומה לששית כחותם הו' כי הוא כל רמזיו כרמזי הששית בענין הרחמים. קדש. כל. חי העולמים. הוא הנהר היוצא מעדן להשקות את הגן. ראש. כמו שנאמר ראש דברך אמת והוא הראש שהכובע עליו:

והרשב"א אמר שקבל מהרמב"ן ז"ל שנקראת זאת המדה ציון ונתן בה סי' ציון הלז. אמנם לא נר' כן בפירושו אמנם לא יקשה לבנו כל כך כאשר הש' שוכן בציון של מטה אז גדול בקרב' קדוש ישראל. והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכו' ונקרא כן על שם כסאו ועל שם העיר ועוד יתבונן רמז מזה במקום אחר. או אולי כי עקר ציון הוא המלכות וכאשר הכסא שלם תבנ' חומת ירושלים וחומת ציון כי שתי מעלו' הם. ובהדבק ירושלם אל ציון תבנה חומת ירושלם ויתבונן עוד בעבודת המרכבה ובעבודת התפלו' ובבהיר קראוה סוחר'. וכן ידברו במדה הזאת לשון נקבה באגדה אמרה שבת כאשר יתבאר בעבודת השביעיות:

העשירית מלכות ישראל. כנסת ישראל. שכינה. גבורה. מדת דוד. תהלה. תהלה לדוד שהיא מדתו. מלכות בית דוד. קרן המשיח. דוד כמו שאמרו רז"ל עתיד הקב"ה להעמיד לישראל דוד אחר שנאמר ובקשו את יי' אלקיהם ואת דוד מלכם (ירמיהו ל׳:ט׳) ודוד יהיה נשיא. והעלו שם קיסר ופלגא. רגל רבעי שבמרכב' והוא פני נשר:

מדת הדין של מטה. מדת הדין רפה. צפון. שמאל. שור לפי שיונקת מן החמישית. וכאשר יתבאר בעבודת הטעם. וכן נקראת ים על שם המערב כמו שנא' כל הנחלים הולכים אל הים (קהלת א׳:ז׳) או נקרא ים על שם שהשכינה במערב. כדרך שהירדן גבול ארץ ישראל. ימין בהיו' חוט של חסד משוך עליה. אמונה. ברית מלח עולם היא. כמו והיא לא תצלח. והיא שעמדה והיא מתהלכת. תורה שבעל פה. מצות לא תעשה. אש שחורה. האש הגדולה. האש האוכלת בראש ההר. קשת חרב. חרב המתהפכת . חרב נוקמת (ויקרא כ״ו:כ״ה) מלחמה. פגיעה. יראה שבת . שמור:

כבוד לילה. מדת לילה. כלה. מלכה. את כמו את כרוב ממשח (יחזק' כא) כי היא הכרוב השני. ערב לילה. דמדומי חמה. לבנה ירח. מאור קטן יום שני למספר סדר הימים. נגה. כמו שנאמר ונגה כאור תהיה (חבקוק ג) ובדגל מחנה בנין יתבונן כתוב זה. נסים נסתרים כלומר שהם בטבעו של עולם והם נסים נסתרים. חדש. שנה. מים תחתונים. מים אחרונים. אספקלריא שאינה מאירה. פנים פנים שאינם מאירים. אחורים. תמונת יי'. מראה ממראות לילה. עין לשון מראה . קשר של תפילין חכמה . חכמת שלמה. בתו של אברהם אבינו. מגן . מגן אברהם מגן דוד. כה. כל הנבאים נתנבאו בכה מקום אתי. צור. שם .כבוד. שם ובעלי העבודה מכנין ורומזים אותה למלת עטרה:

אני. קול. פי יי'. יד יי'. כבוד יי'. רוח יי'. רוח קדשו. נבואה. אצבע. יד הגדולה יד החזקה. ישראל. פלא לשו' כסוי. נורא מלשון יראה. נורא מלשון אש. אד'. יק. אל אלקים. שומר כל לשון שמירה רומז לה. שומר ישראל:

מטטרון והוא הנער השומר על השער. ועקרו הוא מטטרון מטרון והוא לשון שמירה כי תרגום משמרת מטרת. והוא שר העולם שאמר נער הייתי וגם זקנתי. שליח. מלאך. המלאך הגואל. גאלה ויש מי שקורא אותה תפלה. תחנה. רופא. מוחץ. אומנת. מניקה. מגדלת. סרסור. אדריכל. לב בית טוב. אל שדי. כסא. כסא די'. צדק משפט עוז. אחות לשון איחוי וחבור. הוא המניח תפילין. כי מקבל מן הכל. דלת סעוד' קטנה. עצרת. תרומה. ראשית חלה. בכורים. מעשר. ארץ חפץ. ארץ החיים. ארץ ישראל. ירושלם כי היא רשות היחיד ולא רשות הרבים כמו שיתבאר בו טעם הוצאת שבת ויתבונן הכל לפנים. והכלל ממנו כי יעשו מרשות היחיד רשות הרבים. ציון עיר הקדש. עיר הצדק. משכן. מקדש. ארון. קדש. פיו של לויתן, והוא הנקבה מבהמות בהררי אלף. אילו של יצחק. בת זוג לשבת. אלוק יעקב. אדון. אדון כל הארץ. אלקי ישראל. אלקי הארץ. אלקי ירושלם. אלקי האלקים. אדני האדנים אבן הראשה. לבינה. אבן שתיה. זאת. אשה. אשה. קרבן. חטאת. שעיר. מזבח הנחשת. ונרמזת לשלחן. כנה. שנאמ' וכנה אשר נטעה ימינך. והוא כמו כסא. גנה. גן עדן. כלומר גן של הששית הנקרא' עדן ונאמר דודי ירד לגנו. ועד דור. עולם הנפשות אחרית . תכלית. כי הוא תכלית הכל. דוגמת צבא תכלת שהוא תכלית כל המראות. וכבר ארז"ל על פתיל תכלת שבציצית תכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד:

אמנם גם היא נרמזת בבגד תולעת שני ובצבע ארגמן. אמנם צבע תכלת הוא רומז שהיא כלולה בכל כלומר שחוט של חסד משוך עליה והיא עם הכל. וצבע תולעת שני הוא רמז שהיא מדת הדין רפה. וצבע ארגמן שהוא אדום יותר רומז על פגיעתו הגדולה מזוהמת הנחש ויתבונן זה ברמזי כסוי כלי המשכן בנסוע המחנה כסוי השלחן עם לחם שעליו בבגד תכלת. כי השלחן רמז למ"ה והלחם למ"ר. וכאשר הלחם על השלחן הוא רמז כי השלום בארץ ולכך כסהו בצבא תכלת לרמוז שהיא כלולה בכל:

אמנם על הבגד הזה היו נותנים כלים ועל הכל כסו בבגד תולעת שני לרמוז כי השלחן רמז למ"ה. או אולי הוצרכו זה מן הטעם כי ירמזו שהיא בכל והיא לעצמה כאשר יתבאר: וכסו את הארון ואת מזבח הזהב הרומזי' גם כן אל המדה הזאת בבגד תכלת מפני כי בארון הלוחות הרומזים לתפארת היו מונחים או מפני הכרובים אשר היו עליו כי כל אלה רומזי' כי השלום בארץ. וגם מזבח הזהב. בעבור כי אין משפטו רק להקטיר הקטרת. וענין ההקטרה הוא רמז לקשור ולכלול מדת הדין עם מדת הרחמים. אבל מזבח העולה היו מכסין בבגד ארגמן שהוא אדום הרבה לרמוז על הפגיעה כי שם היו זורקין את הדם לכפר על נפשם. ונקרא כל בעבור בכל וכוללת הכל:

אתרוג. פרי עץ הדעת שאכל אדם הראשון. וענין השם הזה שהיא פרי של היסוד שהוא עץ של התפארת הנקר' דעת . תאנה. חטה. יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. נוכל לומר משומר מלשון משמרת. כלומר כי הוא משוך מהששת ימים הראשוני' שהם האשכול והענבי'. ויתבונן ממנו לפני' מה שאמרו שחטא' חוה שסחטה ענבים. או נוכל לומר כמשמעו לשון שמירה ממש ויורה על ההשגה הגדולה אשר לעתיד לבא. ונקראת חוה והיא היתה אם כל חי. יום שמיני לסדר מספר שמונת הימים וכל השמיניות רומזים אליה. ה' אחרונה שבשם של ד' אותיות:

והרמב"ן ז"ל קרא לזאת הספירה השם הנכבד בעבור כי משנה תורה נאמר במדה הזאת. ואמר משה במשנה תורה ליראה את השם הנכבד. וכנגד המדה הזאת היא תפלה של יד שהיא בית אחד. ובעלי העבודה קוראים ז' ספירות והמשכת השפע אשר מזו לזו הזמנה ומפני שהם מדות השלישית מוסיפים ואומרים הזמנת השלישית. וקוראים אותה גם כן ירקרוקת על שם השלישי' הנקרא קו ירוק. ועל זה הסמך אמרו חז"ל אסתר ירקרקת היתה וחוט של חסד משוך עליה. והכתוב אומר ותלבש אסתר מלכות. סתם. וכן חביון בעבור היותן מתחברות זו בזו ביחוד שלם ודוד ע"ה הזכירו בענין אחר והמתנשא לכל לראש כי האחרונה מתנשאת עד למעלה ראש דרך הצנורות:

פרק ה

מערכת שמות השוים:

הם הספירות אשר עבדו בהם בעלי העבודה לקוראן בשם אחד. ואבאר בקצר פסוק אחד כאשר בארו אלי ה"ר יצחק ז"ל. וכן מצאתי לאחד מבעלי העבודה הראשונים אמר הכתו' וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט בחסד וברחמים. וארשתיך לי באמונה. לא יתכן לבאר בפסוק הזה צדק לע' ומשפט לתפארת מפני שכבר הזכיר לעולם הרומז לתפארת מפני שהוא עקר העולם. וכן הזכיר בסוף האמונה הרומזת לעט'. גם לא יהיה סדר המדות על הנכון:

אבל באור הכתוב הוא מה שאמר הנביא לישראל בלשון הנבואה הבאה מהתפארת אל הע' שהיא כנסת ישראל ושרו של ישראל ולכן כנה בלשון נקבה אמר שיארשנה לתפא' שהוא עולם העליון ועקרו. ובמה יארשנה אליו בשניה הנק' צדק ובשלישית הנק' משפט ואח"כ אמ' שיארשנה אליו עוד בחסד הרביעית וברחמים הששית כלומר שיתגלגל רחמיו על מדותיו ואחר כך אומר שיארשנה אליו אם כל אלו שהם השושבנים לעשירית הנקראת אמונה:

והנה דבר הכתוב בסדר משפט ההמשכה אשר עקרה להמשיך חוט של חסד באמונה והוא סוד הארוסי' והקדושי' והברכו' הנזכרו' בכל מקום ויעיד הכתוב הזה כי יש במדות הנקראו' בשם אחד כמו השניה והאחרונה וכן השלישית והששית וכן כלן:

וכאשר תדרוש ותחקור היטב תמצא כי לשניה ולאחרונה מעמד אחד אם תנעוץ סופן בתחלתן. וכן לשלישית ולששית ולכן נאמר כי השניה והאחרונה שוים בכל השמות אם תנעוץ סופו בתחלתו זו חכמה וזו חכמה:

זו נקראת חכמת אלקים וזו חכמת שלמה. ואומר בבהיר כי שלמה ירשה מדוד אביו ולכן נכתבה שמו בה' הרומזת לעטרה כי שמו הוא השלום. והה' היא בת השלום כמו שדרשו שם. אמר הקב"ה הואיל ושמך כשמי אתן לך את בתי שנאמר ויי' נתן חכמה לשלמה. וארז"ל כל שלמה האמור בשיר השירים קדש חוץ מאחד כלומר מלך שהשלום שלו. וכבר ידעת כי היסוד הוא השלום. והכלל בענין שלמה כי בימיו היה השלום בארץ ושתיהם נרמזות בשם י' ה' השניה בי' ה' שבשם של ד' אותיות והאחרונה בי' ה' של אקיק כאשר יתבאר ושתיהן נרמזו' בדין כאשר יתבאר זו צדק וזו צדק לפי הכתוב שהבאתי למעלה:

ודרשו בבהיר בפסו' צדק צדק תרדוף שהצדק השני רומז לעולם הבא שהוא היסוד. ונקראת כן בעבור שאיננו רחמי' גמורים כמו התפארת. הנה כי השניה והעט' והתשיעית נקראות צדק תרומה השניה. תרומה גדולה שאין לה שעור מן התור' כמו שאמרו חטה אחת פוטר' הכרי. והטעם שאין לו שעור מפני שרומזים לחכמה העליונה אשר לו תושג ולא תשוער לגדל מעלתה:

והשעור שנתנו חכמים ירמזו בה לעטרה שהיא חכמה האחרונה המתבוננים בה החכמים והנבאים. ומה שאמרו בענין המדה עין יפה אחת מארבעים. עין רעה אחת משש‍ים. בינונית אחת מחמישי' יתבונן לפנים. ראשית השניה היא ראשית הראשים. והעטרה היא ראשית למה שנמשך ממנה ולמטה מקבלת מלמעלה ומשפע' למט' להעמיד התחתונים. ומפני שהעליונה ראשית הכל לכן תרומ' גדולה ראשי' למעשרו' ומפני שנקראו ראשית יש לומר כי הכתוב שאמר ראשית חכמה יראת יי' (תלי' קיא) יש בו שתי כוונות איפש' לומר כי ירמוז לראשונ' הנקראת ירא' יי' והיא ראשי' לשניה הנקראת חכמה. ואיפש' כי תרמוז מלת חכמה לעטרה כלומ' כי ראשית מן חכמה שהיא העטרה היא יראת יי' הראשונה או השניה:

או יאמר יראת יי' על העט' כלומר תחלת השגת השניה שהיא החכמ' היא הע' הנקראת יראת יי' וכל זה מפני כי השני' והראשונ' והעטרה נקראות יראת יי'. וגם היסוד נקרא

כן ויתבאר הכתוב כן כמו שאמרנו. חכמה של מטה היא גובלת מחכמה של מעלה וכל המסתכל מסתכל בנובלת הזאת כי היא כלולה מלב' נתיבו' אשר נרשמו בשניה איש איש כפי מעלתו:

ונקראות ארץ. והיא המחלוקת אם השמים נבראו תחלה או הארץ מי שאמר הארץ נבראת תחלה כונתו על השניה ואומר כי תחלת המחשבה עקר ואמר הכתוב יי' בחכמה יסד ארץ (משלי ג':י"ט) כלומ' תחלת ארץ מארץ ואחר כך כונן שמים בתבונה:

והאומר שמים נבראו תחלה כונתו כי סוף המעשה עקר כי התפא' שקדם במעלה על העט' הנקראת ארץ עקר. מכל מקום הארץ מן הארץ והשמי' מן השמים. כי השלישית והתפארת נקראות שמים. ונקראות בכור. השניה בכור לאצילות. והעט' בכור לכל מה שתחתיה. או שנקראת כן בהיותה כלולה מל"ב נתיבות חכמה הנקר' בכור. או בעבור שנתנה בראש השם של ד' אותיות ר"ל י' ה' ואיפשר לומ' כי הכתוב וגם אני בכור אתנהו ירמוז לזה כי מלת אני רומזת לע' ואמ' שיתננה בראש השם של ד' אותיו' כלומ' להעלות למעלה ראש. או יש לומר שיתן לאני השניה הנקראת בכור כלומר שישפיע על העט' הנק' אני את השני' הנק' בכור ובזה תהיה גם היא בכור. ותמצא בכור בכח עליון כי ידרשנה מראשית השנה ועד אחרית השנה ותהיה כלולה בכל כדי להוציא הכל מן הכח אל הפעל בכח עליון ושלוחו של אדם כמותו:

וממה שיתבאר עניני העטרה במערכת הטעם שהיתה דו פרצופין באצילו'. נוכל להתבונן למה הבכור נוטל פי שנים. ומה שיקראו את השניה בכור. ולא הרא' יתבונן זה בעבודת העשיריות. עדי עד ועינו נצחי וקיים. ושתיהן נקראו' פלא מלשון כסוי ויתבונן זה לפנים. אמונה מלשון אמונה אומן. ובעבור זה אמרו גדול העונה אמן יותר מן המברך כי המברך לא ירמוז לאמונה אחרונה אך מזכיר העולם והיא בכללו. אבל העונה אמן ממשיך הברכה מאומן לאומן כי אמן מלשון אמונה ויתבונן זה בעבודת התפלות בענין הברכות:

וארז"ל משל בזה שהרי הגולייריין מתגרים במלחמה והגבורים מנצחים. המשילו המברך לגוליאר המתחיל ומתגרה במלחמה ואינו משלים המלחמה מפני חולשתו כך המברך מתחיל בברכה הנמשכת מהשניה הנקראת מלחמה בעבור היותה דין ואינו משלים כי אינו מזכיר האחרונה שהיא דוגמתה:

והמשילו את העונים אמן לגבורים המנצחים במלחמה כי ימשכו הברכה מראשית השנה עד אחרית השנה שהיא העטרה ובעבור כי שתיהן דין ושתיהן מלחמה ושתיהן

גבורה המשילו העונים לגבורי' כי המה הגבירים אשר מעולם אנשי השם וכיון שהגיעו לגבורות כיון דפלג פלג ומתגברים ומנצחים. גם הפחד נקראת גבורה והכל ענין אחד:
אבל מה שאמרו גדול העונה אמן מן המברך כשהוא חטף וברך. אבל המברך והמכוין וחושב בהזכרת המלות יותר גדול כי הוא ממשיך מאומן לאומן ואין כן בעונה אמן. או אולי נקרא המברך לוחם כי כל המברך ועובד את השם בתפלתו כאלו הוא לוחם ונוצח את מ"ה:
והשניה והתפארת והעטרה נקראות תורה. השניה תורה קדומה. והתפא' תורה שבכתב והעט' תורה שבעל פה. ואולי מפני כי הע' נרמזת בענינה לפעמי' אל השניה הנקרא רשימ' אמרו דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן:
והשלישית והתפארת נקראות משפט כאשר יורו על הרחמי' כענין השופט כל הארץ לא יעשה משפט (ראשית יח) ועל השלישית אנו אומרים בי' ימי תשובה המלך המשפט. ופירש הרמב"ן ז"ל המלך שהוא המשפט. והתפאר' נקרא משפט כמו שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך. (תלים פט) הצדק העט' ומשפט התפארת שהם כסא לשלישית אמנם גם העט' והתפארת נקרא משפט כי המשפט לאלקים הוא. ושתיהם ברחמי' גם החסד אך השלישית רחמי' גמורים וחסד רחמים גדולים. ועליהם אמר הכתוב וברחמים גדולים אקבצך (ישעיהו נ"ד:ז') והתפא' רחמים מזוגים כי הוא המכריע בין החסד והפחד. ושתיהן נקראות אל הרומז אל הרחמים:
אמנם גם העטר' נקראת אל. כמו אנכי האל בית אל (ראשית לא) וכלול מן הרחמים שהוא היסוד. וכן החסד נקרא אל מן הפסוק אל אלקים יי' דבר (תלים נ) וכן שתיהן נקראות מלך. השלישית מלך עולם. והתפארת מלך של מלכה להנהיג עולם השפל:
ועל זה אמרו בספרי מה בין נדרים לשבועות. נדרי' כנשבע בחיי המלך וכו'. וגם העט' נקר' מלך כי הוא מלכו של עולם התחתון או בעבור שהוא מלכו של עולם העליון כי הכל בשליחו' עולם העליון. ויקרא מלכו כדרך ואני מסכתי מלכי (תלי' ב) כי בעבור שנוסך למלך מאתו ית' קראו מלכו ושתיהן נרמזות בשם של ד' אותיות. וכן היסוד. ולפעמים העטרה. והשלישית והעטרה נקראות אלקים ובאור המלה אל הם כלומר הכח שלהם. השלישית כח העולם העליון. והעטרה כח למה שתחתיה. גם המילה מורה על המנהיג הדין השלישית פועלת ומשגחת בעולם העליון בכח השניה. והעט' בעולם השפל בכח התפא'. ונקראות גאולה וגם היסוד ושתיהן נרמזות באות ה'. השלישית בה' ראשונה שבשם והע' בה' אחרונה. ואמ' בבהיר ה' עליונה וה' תחתונה:

ועוד אמרו שם כשם ששכינה למעלה כך שכינה למטה. ועל זה הדרך יתבאר כי השלישית יושב הכרובים העליוני' והעט' יושב הכרובי' שעשה שלמה שהם אות' שרא' יחזקאל ע"ה השלישית יושב שמים שהיא התפ'. והעט' יושב שמים שהם ד' מחנות שכינה וכן נקראת מלכות שמים על דרך זה. או שהעטרה נקראת מלך של התפארת הנקרא שמים וכדרך ואני נסכתי מלכי (תלים ב) וכן נקראים נפש ולפנים יתבאר:

ועוד יתבאר כי ברמז השלישית נרמזת הע' ודרשו ז"ל במלת בהבראם בה' בראם.ואולי כי יכלול זה הדרוש שתי כוונות אחת שנאמ' כי בה' ראשונה שבשם הרומז לשלישית נברא העולם העליון הרמוז בו' ה' שבשם שכוללים ז' מדות שעקרם התפ' והעטרה וירמוז יי' אלקי שבכתוב לשלישית ולשניה או להפך. והשניה שבה' אחרונה שבשם נברא העולם השפל שעקרו השמים והארץ וכל צבאם. וירמוז יי' אלקים לתפארת ולעטרה כי העטרה ברא עולם השפל בכח התפ' ושתי הכוונות אמת:

והתבונן מזה כי העולם הבא נברא בי' ה' והעולם הזה בו' ה' וכבר זכרנו כי התפא' או היסוד הם עולם הבא וצרור החיי' ונתבאר לך עוד מה שאמ' בבהיר מאי עולם הבא שכבר בא. כי העולם הבא נברא קדם העולם הזה. כי העולם הבא ברא העולם הזה ויתבונן עוד למה לא הוזכר שם מלא בכל פרשת בראשית עד אלה השמי' כי כל הפרש' יספר בפועל העליון שהוא השלישית אשר ממנו העולם העליון ואלקים שבפרשה רמז לה:

ואלה תולדות השמים יספר בפעולת העט' בעולם השפל בכח התפא' והנה השם שלם על עולם מלא לכן הזכיר בה יי' אלקי' כאשר רמזנו. ומפני כי עקר הפרשה יספר בפעלת העטרה הרמוזה בה' דרשו בה' בראם. ואולי כי על זה היא קטנה לרמוז עליה כי היא המאור הקטן:

אמנם מה שבראתי בה כי העולם העליון נברא בה' גם הוא אמת. והחסד והפחד נקראים כתרים. כנפים קדושת עולם. ידי אביר יעקב. ובדי הארון רמזו להם. והם השדים שנאמר בשיר השירים שני שדיך כשני עפרים תאמי צביה (שיר השירים ד׳:ה׳) ולפנים יתבאר תאומותם וכבר ארז"ל בהארכת הבדים שהיו בולטים כשני דדי אשה כי מהם ינקת הכל וראוי שלא יסורו מן הטבעות. ושתיהן נקראי' שיש כמו שאמ' כשתגיעו לאבני שיש אל תאמרו מים מים וגו'. ושמעתי כי כפל מלת מים בא להזהיר שלא יאמרו שתי רשויו' הם ואיננו רחוק כי הרשויות אשר הם הפועלים משם הם וגם הם האבנים:

ונקראים הרים כמו אשא עיני אל ההרים (תלים קכא). והאחד מהן מבהמות בהררי אלף אמנם כל השבע נקראים הרים היסוד והתפארת נקראים מים. וגם העטרה. התפארת

מים עליונים. והיסוד מים סתם וכן מים ראשונים. אבל העט' הם מים אחרונים ומים תחתונים. אמנם הראשונים מצוה והאחרונים חובה:

וגם שלשתן נקראים ימין. וענין זה בהיות חוט של חסד משוך על העט'. והפחד והעטרה נקראו שמאל. ולפנים יתבונן ענין הימין והשמאל ויתבונן ממנו מה שנאמ' ימינך יי' נאדרי בכח ימינך יי' תרעץ אויב (שמות ט"ו:ו') הכח רומז לתפארת שהוא כח העטרה ובהיות העטרה נאדרת בכח היא עוזרת את ישראל ורועצת את האויב. כמו שאמ' במצרים ידו אחת משקעת וידו אחת מצלת את ישראל. העטרה משקעת את מצרים ומצלת את ישראל בכח התפארת:

והפחד והעטרה נקראו אש. הפחד אש של מעלה. והעטרה נקראו אש של מטה ושתיהן דין זו קשה וזו רפה. ונקראו בהמות בהררי אלף וזהו שור הבר והם זכר ונקבה. ונקרא הפח' הזכר והעטרה הנקבה. ושתיהן מראות שנאמר ויאמר אלקי' לישראל במראות הלילה (ראשית מו) כלומר הקשה והרפה. גם התפארת נקראת מראה. הנצח וההוד נקראים נצחים נצחי עולם. עמודי עולם. למודי שמים. עמודי שמים למודי יי':

והרמב"ן ז"ל קראם בפי' ספר יצירה שלו אלקים חיים. שוקים. הנצח ימין. ההו' שמאל היסוד והתפארת רחמים מכרעים. השם הגדול. יוד קא ואו קא אלקי יעקב. אביר יעקב. אביר ישראל. אמת. תורה. יעקב. צ"ו. אדם חתן. איש. מלך. אל. התנינים הגדולים. לויתן ובת זוגו. התפא' זכר. היסוד נקבה. ויתבאר זה באגדה אמרה שבת וכו'. כי יקראו היסוד בלשון נקב. ונקראו דגים היסוד והעט'. שדי. שבת. במלת שבתותי. כל. ובבהיר קורא לשתיהן צדק ועוז. והזכרנו למעלה ענין הצדק וגם השניה נקרא כן. התפ' והעטרה דו פרצופין. שני מלכים שהיו משתמשין בכתר אחד. גבעות. כבוד. שם. בבהיר רמזו בפסוק ושם חביון עוזו (חבקוק ג':ד') לתפ' כלומר שם הוא חביון העוז:

ובעלי העבודה קוראי' לעטרה שם. בפסוק ויתיצב עמו שם (שמות ל"ד:ה') ובבהיר רמזו אותם בקרנים כמו שנאמר קרנים מידו לו (חבקוק ג':ד') והוא לשון אורה. ונקר' התפארת שם כדרך כי שמי בקרבו (שמות כ"ג:כ"א) וגם העט' נקרא שם שנא' ונעשה לנו שם (ראשית י"א) אור לבן דרשו בפסוק יהי אור ויהי אור מלמד ששני אורי' היו מאורו' הגדולי'. אבני בהו. ולדעתנו נקראי' אבני שיש כלומר אבני הכתרים הנקראים שיש. וכבר זכרנו הנקראים מים. ונקראי' רשויות:

מכל אלה נתבונן מאמרם שזכרנו כשתגיעו וכו'. שחוזר לדו פרצופין. ואולי כי מנין רשויות הוא שולטנו' וממשלה ומלכות כדרך אל תתודע לרשות. או הוא מלשון רשות

היחיד ורשות הרבים כמו שיתבאר בו טעם הוצאת שבת. ויתבונן הכל לפנים. והכלל ממנו כי יעשו מרשות היחיד רשות הרבים:

ונקראת התפ' והעט' הכרובים ולפעמי' בשם אקיק ובשם יוד קא ואו קא. ולעתים בשם אד'. עין. מראה. אסקפלריא. פנים. כסא. שמי'. משפט שדה. קול. גבעות כי הם גבעות עולם:

איקונין כמו שאמר איוב רגז את האיקונין וכל אחת מהם נקראים קול. מאמר. שמים. כסא. אלף עולם. ומהמה נתבונן מדוע נקראו בהמות בהררי אלף. ולפנים יתבונן האלפים והעולמות והכסאות. הקב"ה אש. נטיעות. והז' אחרונו' נקראו סתם עמודים. הרים בהו אבנים מפולמות. דעת. חדרים. ספור. נחלים. מים. רקיעים. ימים. עולמים. בנים. בתים. חציצה. סדר זמנים. החסד והפחד והתפארת אבות. והד' שאחריהן בני אבות. וה' אחרונו' נקראו' גבעות. אורים. ועל זה דרשו חמשה חומשי תורה כנגד ה' אורים שבפרשת בראשית. והתפארת והנצח וההוד והיסוד רומזים לד' טבעות הארון. ולפנים יתבאר עוד. ועוד יתבאר לפנים למה נאמר בטבעות הארון ויצקת לו ולא בשלחן. וכאשר ישכיל בענין הטבעות יתבונן עוד בענין ארבע קרנות המזבח. וד' מתנות. וב' מתנות שהם ד' ומתנה אחת:

פרק ו

מערכת שמות נגדות:

הפועלים הם השמות המתנגדים בפועלים כענין שנאמ' גם את זה לעמת זה עשה האלקים (קהלת ז':י"ד) ודע כי עקר הפועלים הם הדו פרצופין ובשאר השמות אעבור לפי מקומם ולפי ענינם:

ואלה הם צז. וצנ. שדים ורחם. אב ואם. איש ואשה. אדם וחוה. חתן וכלה. מלך ומלכה. היא ושמו. הוא ובית דינו. הוא והיא. זה וזאת. השם הגדול השם הנכבד. יקוק אד'. יקוק אלקים. כסא רחמים כסא דין. נסים נגלים נסים נסתרים. תפלה וגאולה. עולם ועד. תורה שבכתב תורה שבעל פה. מצות עשה ומצות לא תעשה. אש לבנה ואש שחורה. אספקלריאה המאירה ושאינה מאירה. פנים ואחור. בתי גוואי ובתי בראי. שמים וארץ. אור וחושך. בקר וערב. יום ולילה. חמה ולבנה. שמש וירח. מאור הגדול ומאור הקטן. מים ואש. מים הראשונים ומים האחרונים. ימין ושמאל. דרום וצפון. עדן גן. חיים ומות. טוב ורע. צדקה ומשפט. משפט וצדק. אמת ואמונה. דגן ותירוש. חלב ויין. כסף וזהב.

ברזל ונחשת . דבש שאור. מצה וחמץ. היסוד והעטרה. זכור ושמור. כבוד יום וכבוד לילה. עולם הבא וגן עדן. עץ הדעת ופרי עץ הדעת:
וכבר בארתי למעלה במערכת השמות כי התפארת הוא הדעת. והיסוד הוא העץ והעטרה הוא הפרי. וזכרתי עוד כי השלישית הוא החיים. והתפארת הוא עץ של חיים. נמצא כי תפארת הוא עץ של חיים וגם הוא העץ שהוא הדעת והיסוד הוא עץ של הדעת. והעטרה הוא פרי העץ של הדעת. ואף הוא פרי העץ של הדעת:

פרק ז

מערכת הסדר:
שמות הספירו' על דרך אצילותם הוא כתר חכמ' בינה חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות וכבר זכרנו למעלה בפירו' הברייתא של ס"י כי האלקו' הם עשר ספירות נאצלו מאין סוף ובארנו שם מהו ענין האצילות ולכן נאמר עתה בסדורן כי מאין סוף נאצל הראשונה שהיא הכתר כלול בט' כחות חתומות בכח ולא בפעל ומכח האין סוף נאצל מהכתר כח שני שהיא החכמה כלול בשמנה כחות בכח ולא בפועל. ואין צריך לומר היות כח המאציל בנאצל:
ומהראשונה והשניה נאצל בכח אין סוף כח שלישי הנקרא בינה כלול בז' כחות מאצילה. והכח הזה הוא אשר האציל בכח מאציליו את הז'. ומהחסד נאצל הששה על הסדר אשר זכרתי אחת לאחת למצוא חשבון ולא שהיה בענין זמן או המתנ' או טרח ועמל חלילה:
אבל כאשר עלה הרצון במחשבה מיד היה סוף המעשה כענין שנאמר קורא אני אליהם יעמדו יחדו (ישעיהו מ"ח:י"ג) וארז"ל תחלת המחשבה הוא סוף המעשה. ואמרו משל לגץ כאשר אזכור עוד. ודע כי האי' סוף אשר זכרנו איננו רמוז לא בתורה ולא בנבאים ולא בכתובים ולא בדברי רז"ל אך קבלו בו בעלי העבודה קצת רמז. וכבר זכרנו בפירוש הברייתא עשר ולא י"א לרמוז שלא יגדר בגדר מספר כי אין שם מספ' נתפס בו. ולכן אמרו דרך כלל אין לך עסק בנסתרות:
ואמרו עוד המסתקל בד' דברים מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור. בשלמא למעלה וכו' אלא לפנים מאי דהוי הוי. ואמרו עוד דרך משל לאדם שבנה פלטריא באשפה. המשילו הענין לאשפה מפני שאם בא אדם להשתכל בו ישתומם ויסוג ממנו אחור כמו האשפה כי כל ענין שאין המחשבה גודרת וסובלת כלל חוזר להיות מאוס כאשפה. וכענין הזה אולי תשיבהו מחשבתו למצוא ולחקור בו כדרך שאמ' שלמה המלך

ע"ה דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאתו (משלי כ"ה:ט"ז) ובעבור היות הענין מופלא ומכוסה ונסתר ודק מאד לכן לא רמז בו מרע"ה והורנו בזה שלא תגע בו יד המחשבה כלל:

ומתוך מה שקבלנו מענינו אמרנו כי האצילות הראשון שהוא הראשונה כי ממנו היה. אבל על דרך אחרת אין רשות להעלותו אף על המחשבה מגדל תעלומיו. ומהעלמת האין סוף אשר בארנו נשכיל ונתבונן מעלת אצילו' הראשון הקרוב אליו כשלהבת בגחלת והוא הראשונה. ולגדל מעלתו ודקותו רמזוהו במלת אין ובמלת מחשבה כי בשם אחר זולתם וכיוצא בהם לא יתפס. גם משה ע"ה לא רמז בו ולא בענינו דבר שיורה עליו בשום ענין המובן:

אלא שקבלו בעלי העבודה כי רמזו משה במלת בראשית כי הב' רמז לו כי אמרו כי ראשית רומז לשניה והב' שמוש כלומר ע"י ראשית ברא אלקים את הבריאה ומשמעו שיש שברא ע"י ראשית אלקי' כי מלת אלקים רומז לשלישית. ומלת ברא כמו האציל. ואי' מלה בלשון הקדש דקה לענין הזה כמוה. והנה הב' תרמוז על הראשונ' וראשית לשניה ואולי כי בעבור המלה תרמוז לשתי ספירות נרמוז הענין בשני תנין על ה' והב' גדולה להכתיר המלה. ויהיה ענין הכתוב כי על ידי ראשית ברא הראשונ' את השלישי' הנקרא אלקי:

או נאמר כי תחזור מלת ברא על הראשי' כי למעלת הראשונה לא יאמר עליו ברא. גם כי לא הוזכר במלה שיאמר עליו כי הוא אשר ברא ועל דרך הזה נאמר כי הראשית ברא אלקים:

אמנם הכתר המלה בב כאשר וכאשר זכרנו למעלה כי מהראשונה ומהשניה נאצל עוד כח שלישי הנקרא בינה. ומה שזכרנו למעלה כי הכח השלישי היה נכלל בשבע הוא מה שהוסיף הכתוב את השמים ואת הארץ. שמים וארץ הפועלים אשר הם עקרי השבע. ומלת את הראשון רומז לכתרים. ואת אחרון רומז לנצחים עם מה שנמשך מהם:

ומפני שבכח השלישי נכלל הכל דרשו בפסוק והארץ היתה תהו ובהו שכבר היתה כלומר היתה בתהו שהיא השלישית ומה שזכר' עוד כי השלשית האצילה את השבע הוא ענין כל פרשת בראשית שנאמר בו ויאמר אלקים יהי כן ויהי כן. כי כל אלקים שבפרשת בראשית שנאמר בו ויאמר רומז לשלישת כמו שזכרנו כי השלישית האצילה את השבע. והימים רומזים לשבע הנאצלות ממנה. ואלה הז' הם מדות השלישית להנהיג את הנעלם בהם. ומפני שהם מדותיה וכוחתיה נקרא אלקים כמו מנהיג כי הוא מנהיג במדותיו והמלה מורכבת אם הם כלומר כח שלהם:

ומפני שכל מעשה בראשית על ידיה והיא אשר האצילתו וסדרתו נקראת יוצר בראשית כלומ' שיצר את אשר ברא בראשית. עד הנה ראינו לדבר בסדר האצילות עד דרך כלל מפני כי בסדר האצילות ג' הראשונות לא יצא טעות למחשב' האדם כלל כי לגדל חשיבות' ודקות' הוזכר בהם הבריאה בלבד ולא מהות פרטיה ר"ל כי שלל מהם המשא ומתן במהות בריאתם ולא כדרך שאר המאמרות כמו יהי כן ויהי כן. ויקרא אלקים. וכן ויבדל אלקים. ויעש. ויברא. ולכן אין לנו בהן רק הכלל אשר קבלנו שרמז בו משה רבנו ע"ה בסדר הכתובים ורמז לנו בזה שאין כח באדם להתבונן בענינו בעבור כי הן חוץ מבנינו ועולמו ולא יתבונן האדם כי אם בבנינו ובעולמו. ואף במשה אמרו נ' שערי בינה וכו' וכולם נמסרו למשה חוץ משער החמישים ויתבאר בשביעיות:

וזהו מה שאמרו עוד במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור אין לך עסק בנסתרות. לה היה צריך לומר ממך ממך ואין לך. אלא יאמר במופלא ממך אל תדרוש ומכוסה אל תחקור ואין עסק בנסתרו'. או יאמ' ע"ד כלל את תעסוק בנסתרו' אבל מפני שרמזו על דברי' שאינן מכלל חלק האד' והם מופלאי' ומכוסים מדעתו אמרו כך ממך ממך ואין לך. ואח' שהענין כך אף אם ירצ' האדם לישא וליתן בסדר אצילות הג' ראשונות לא ימצא מקום לטעות כי לא יתבונן בו יותר ממה שהוא כתוב ורמזו בו:

אבל ממאמ' אלקים יהי אור והלאה יספר בפרטי הז' הנאצלות מהשלישית איך היותן יסוד לפעולות הנמשכות והמשתלשלות מהם מפי עליון. אלה הם סוד מעש' בראשית והם מבנין האדם ומעולמו ונותן לו רשות להתבונן בעולמו ולכן גלה משה ע"ה את הכל בפרט למבינים ולנבאי' ולחכמים בקבלה איש מפי איש. ומשה רבינו ע"ה הוא אשר התבונן בכל אלה כמו שאמר וכולם נמסרו למשה רבינו וכו'. ואולי בעבור כי הרשות נתנה להתבונן בהם נקראים הפועלים אשר הם עקר הז' רשויות:

או בעבור שהם הפועלים המושלים נקראו כן. או שנקראו כן מהטעם אשר נתבונן בשביעיות לענין הוצאת שבת כי הם רשות היחיד ולא רשות הרבים ומפני שהפרטים אשר כתב בו משה רבינו ע"ה הם עמוקים ורחבים מני ים ואין הקבלה מספקת אפי' לחכמים הראשונים וכדרך שאמר בפסוק ויעש אלקים את הרקיע כאן הרעיש בן זומא את העולם לכל אדם לבא במתכונתו במשאו ובמתנו לטעות ולהיות דובר שקרים בענין אל תאמרו מים מים. וכענין עדיין בן זומא מבחוץ וכיוצא באלה. לכן נמנע גם אנחנו לעבור בהם הרבה כי אין לנו בדור אשר אתו קבלה מספק' לעבו' בהם מרוב עמקם:

ולמדנו ממשה רבינו ע"ה על הדרך אשר העלים את הראשונה כי אין ראוי להרבו' בו גם את המחשבה. וכענין שאמרו במכוסה ממך אל תחקור כי החקיר' היא מחשב' הלב

תמיד על הדבר . ומפני כי לא יגדרנה רק המחשבה קראוה מחשבה. אמנם גם אין המחשבה גודרתו כי אם ברצו' ושוב לא בהתמד' כי בהתמד' להסתכל בעניניה. ואין ראוי להסתקל בה מטעם שהיא יראת יי' ואמ' המסתכל בד' דברים וכו'. מה למעלה מה למטה. כי צד התחתון וצד העליון שוים בענינה למעוט התבוננות בה אין צריך אליה ואין לה בן זוג ויתבונן זה בשמות השוים ולמטה בציור למשכיל:

אמנם בשניה שרמז בו משה רבינו ע"ה במלת ראשית נלמוד ממנו כי בה תשלוט יד המחשבה אבל לא המשא ומתן בדבור כדרך אשר הוא לא ספר בה דבר וכענין שאמ' במופלא ממך אל תדרוש. והדרישה הוא הדבור והמשא ומתן בכל מקום וטעם התרחק ממנה שגם היא מעולה מאד לא יבין אנוש דרכה ולא ידע את מקומה. ומפני היותה דקה מאד לא נזכר אצילותה ממאציל כדרך השלישית אלא כדרך הראשונה. ומפני היותה שוה לראשונה בענין זה נרמזה עם הראשונה במלה אחת:

אמנם יותר העלים את הראשונה מהשניה בעבור כי השניה היא ראשית הראשי' ר"ל היא ראשי' היות נאצל מנאצל מה שאין כן בראשונה. והמשכיל עוד מה שזכרנו בשמות השוים בענין השלישית והאחרונה ימנע מלהרבות ממנה לספר כי שמה פלא כמו העט':

ומהנה נתבונן עם מה שנתבונן בטעם מאמר ז"ל במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור אין לך עסק בנסתרות כי מדרגות הם ממטה למעלה ויתבונן למטה בציו'. ונתבאר עוד למה הזכיר במופלא דרישה, ובמכוסה חקירה ובנסת' העסק כי הדרישׁ' בדבור וחקירה במחשבת הלב:

והעסק כולל את הכל שלא יתעסק בנסתר כלל ואפילו במחשבה כי אין רשו' לדבר אלא בש"ת וכדרך הפרשה ויאמר אלקים יהי אור וכו' המספר מהשלישית איך סדר' מעש' בראשית שהוא עולם העליון. אמנם אף על פי שהרשות נתנה לדבר רק הדבור לבד הנמנע מן הראשונת נתן רשות לדבר בשלישית כאשר אמרנו. אבל להתבונן בו ממש אינו יכול כי הוא שער החמישים אשר לא השיג גם משה רבנו ע"ה:

אבל הרשות שהיא נתונה להתבונן הוא התבוננו' בעולם העליון כאשר זכרנו למעלה ואין צריך לומ' להתבונן ממנו איך הוציא הוא את הכל המכח אל הפעל בכח השלישית והיא פרשת אלה תולדות השמים והארץ וכו'. שהזכיר בה השם מלא שהוא עקר עולם העליון. וכן נתבונן בו בענין התורה והמצוה והמעשים וההנהגות המתנהגו' בעולם כי הוא אשר פעל ועשה את הכל יפה בעתו. כי כל אלה מכלל בנין האדם ומעולמו:

ומהנה נשכיל כי הבריאה שהיא דקה היתה בשניה אל השלישית כמו שנא' בראשית ברא אלקי' והיצירה בשלישית אל העולם ולכן נקרא יוצ' בראשית והעשיה בעולם

התחתונים שהיא סוף הכל. ונתבונן מהנה עם מה שנתבאר על הכתו' שיאמ' כל הנקר' בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ישעיה) כי מעולם ועד עולם הוא. כ"ל הע' בשמי הוא השם הגדול ולכבודו נברא ונזדמן בשמו היות' לראש פנה:

וסדר ציור מקום הספירות הוא שמשימין שלש הראשונות זו על גב זו ממש. ולמטה מהם לצד ימין חסד. ולצד שמאל פחד לעומתו. ולמטה מהן בין החסד והפחד התפ' נוטה כלפי חסד. ולמטה מהתפא' אל הימין נצח למטה מהחסד. ולצד שמאל לעמת הנצח תחת הפחד ההוד. ולמטה מהן בין נצח והוד תחת תפארת יסוד נוטה קצת אל התפ'. והמלכו' תחת יסוד נוטה אל השמאל יותר על דרך זאת הצורה (יש בספר תמונה):

פרק ח

מערכת הטעם:

שמשימין ג' הראשונות זו על גב זו, טעם אשר רשמו בעלי העבודה ג' ראשונות זו על גב זו ולא רשמו בהם ימין ושמאל, הוא מפני אשר זכרנו כי מגדל מעלת הג' והעלמתן אין כח בדעת האדם להתבונן בענינן עד שיתכן לומר בהן ימין ושמאל כלל כי הימין ושמאל הוא רמז לכח ההנהגה הטובה והפכה בתחתונים. ובהיות שאין הג' האלה מכלל התבוננות האדם לא יתכן לומר באחת מהן לא ימין ולא שמאל אלא ראוי ליחדן ביחוד שלם ושוה ופשוט בכל צד הרחמים הגמורים וכדי לרמוז על יחודן הפשוט והשוה והשלול מכל די' עשו משלשתן ראש אחד:

אמנם בעבור כי לא נשאר הדבור כי אם בשלישית כאשר זכרנו במערכת הסדר לא יזכירו מהראש ההוא רק השלישית כלולה מהראשונה והיא להם תמיד לראש עליון והוא הנקרא להם מלך עליון, ומלך העולם ומלך המשפט כי לא יצא משפטו מעוקל כי הוא היודע והוא הבורא והיוצר והאומר והעושה והגוזר והמקיים ובדרך הפרשה ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, וכן כל השבחות וההודאות והזמירות הכוונה כולה לשלישית:

אמנם יש לך לדעת כי שלילות כח הדין מהג' איננו כי אם על דרך שבארנו, אבל על דרך האמת והישר הם הכוללות כל כח כי המה יסוד ועקר הכל. וכבר זכרנו כי הראשונה אויר, והשניה אש, והשלישית מים, והיא העפר:

גם משם נתבונן עקר דעת בעלי העבודה בענין השלישית בענין הבריאה כי היא עקר הכל וכענין שאמר הכתוב הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר, כאשר יתבאר בשער העולם ובשמיניות. אבל השבע אשר האצילה הם כחותיה ומדותיה היושבים ראשונה במלכות ומסודרים מפי עליון להתנהג בהן העולם התחתון כפי הכח הנמשך מכל אחת

מהן והן סדר הזמנים ולא יתערב דברו בדברו (ס"א ולא יתערב כח בכח להתנהג בכח זולתו) עד יבוא הרצון מעליון לשנות עתים ולהחליף זמנים. וכדרך שאמרו בברכת הלבנה חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם וזה טעם אסור כלאים. וכדרך אשר זכרנו בבאור הברייתא:

נמצא כי כל אלו הז' הם העולם העליון אשר עקרו הפועלים הכוללים כל הכחות. ומפני שהם מכלל בנין האדם הרשות נתונה להתבונן ולהשתכל בהם. כי האדם השלם יוכל להשתכל בבבואה שלו בבנינו ובעולמו אשר הוא יסודו ודוגמתו אבל למעלה מיסודו אין לו רשות להסתכל:

ובעבור היות השבע בענין הזה ר"ל כחות והנהגות יתכן לומר בהן ימין ושמאל כפי ההנהגה הנמשכת מהן לתחתונים מכח העליון אשר סדרן להנהיג בהן עולם השפל. ובעבור היות כי התחלת עולם העליון בחסד כאשר רשמנו ונתפשט ממנו הכל אמר הכתוב אמרתי עולם חסד יבנה, וכבר זכרנו כי הם מים עליונים, ואמרו ז"ל כי בתחלה היה העולם מים במים, ומפני שהם הרחמים הגדולים אמרו להרשימו בימין ולמשכו הרבה אל הצד ההוא ואמרו להרשים את הפחד כנגדו בשמאל ולמשכו הרבה לצד ההוא לרמוז כי היא מדה קשה ולא שיהיה לשם ית' ימין ושמאל חלילה רק בדרך אשר הזכרנו באחדות:

הנה כי הכתרים האלה כוללים את כל הכחות כי יסוד הכל טוב ורע כענין שנאמר גם את זה לעמת זה עשה האלקים קהלת ז' ובס"י נקרא הפחד עמק רע. ואמרו לצייר את התפארת באמצע הכתרים ולמטה מהם מפני שהיא מדה מזוגה משתיהן. אבל רשמוה היות נוטה כלפי חסד לרמוז כי רובו חסד ולרמוז כי יש יתרון מעלת הימין על השמאל כי גדול כח המאציל מן הנאצל ומפני כי רבו חסד נקרא הוא גם כן ימין:

ועל הדרך הזה אמרו אלו מימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה ואני קראתיו חוט של חסד על הדרך הזה ובלשון רז"ל חוט של חסד היה נמשך על אסתר. ומפני כי הוא מזוג מן הפחד אין מעלתו כמעלת החסד ולכן נקרא החסד רחמים גמורים והתפארת רחמים סתם. ושם חסד ושם רחמים יורו למשכיל:

אמנם נתבונן על התפארת כי הוא עקר הכל ויסוד הכל שהרי הוא כולל את כל הכחות שהם רחמים ודין ובו היה ראוי בריאת העולם השפל והנהגתו והשגחתו ועליו נאמר בעקר היצירה שתף מדת רחמים עם מדת הדין וברא העולם. וכאשר יתבאר למטה כי תחלת המחשבה הוא סוף המעשה:

ונתבונן עוד כי שתוף כח החסד וכח הפחד אשר היא התפארת הם הדו פרצופין. התפארת מן החסד והעטרה מן הפחד ולכן נקראת התפארת שמים ודרשו במלה אש ומים:

והנה עלה בדעתנו להאריך קצת בענין הבריאה להסיר מכשול הלבבות במקצת האגדות ובמדרשים אשר נאמרו עליהם. ומבאוריהם יתבאר ויתבונן למשכיל בשאריתן להעמיד שרשי הענינים על מתכונתם ויציצו פרחי הענפים ופריהם בעתם:

והוא שנדבר תחלה בג' מדות האלה אשר זכרנו בעבור כי הם הראשונות מבנין האדם ומבנין העולם והם שרשו ועקרו. ואם באלה לא נשלם מכל מקום הן הן העקר והשרש ממנו ושאריתן הן הן השלמתו בהשתלשלות התחלתן. ומפני כי הג' הן הראשונות והן העקר נקראו אבות העולם ואת הרשומות תחתיהם שהם הנצחיות והיסוד קראום בני אבות:

ולכן נאמר תחלה על אצילות הג' הראשונות האלה ועל ענינן, כי בעלות המחשבה הטהורה היות בריאת העולם והנהגתו בכחות העליונות עלה בשלימות כל כך כאלו היה המלכה ועצה היותו בענין הזה אשר נעשה, ועל שלימות המחשבה הזאת נאצלו הכחות העליונות אשר הם יסודי הבריאה ובדרך אשר יתבאר בסתרי פרשת בראשית לזוכה אליהם:

ואמרו ז"ל מלמד שהיו סדרי זמני קודם לכן, וכבר זכרנו כי הז' נקראים סדר זמנים. ועל הדרך הזה התעוררו ז"ל במדרשים על הכתובים בהרבה מקומות להודיע ענין השלמות ההוא. ולכן כאשר התבוננו ז"ל בפרשת אלה תולדות השמים והארץ שהיא מספרת בנגלה פרטי בריאת עולם התחתון שנזכר בה השם מלא כמו שאמר יקוק אלקים מה שלא נזכר כן בפרשה שלפניה המספרת בכללי סדר עולם העליון אשר הוא יסד התחתון אמרו שתף מדת רחמים עם מדת הדין וברא העולם ומזה נתבונן אנחנו בעקר היסודות ונדבר מהם כדי לברא שרשי הענינים:

ונאמר כי שתופם הראשון אשר זכרנו הוא אשר היה ראוי לשלימות הבריאה. וכבר זכרנו כי יסוד הכל ועקר הכל טוב ורע, ולכן נאמר תחלה כי עלה העניין בשלמות כל כך בתחלת המחשבה כאלו אמר הפועל אם אברא העולם במדת רחמים כלומר בחסד לבד שהם הרחמים הגדולים לא יוכל להתקיים כי מחשיבות המדה ההיא לא יתאוו הנבראים תאוה באותה מדה כי התאוה אינה נמשכת כי אם מצד שמאל ואם כן יתבטל קיום המין וקיום העולם ולא תהו בראה לשבת יצרה. ואם אברא במדת הדין שהוא הפחד לא

יוכל להתקיים העולם כי משם נמשך היצר הרע המטעה אחריו את העולם וממנו יתרבו הרשעים ויהיה הדין נותן להחריב העולם כולו כי היא חרב נוקמת:

ונוסיף אנחנו בענין, ואם אברא בשתיהן בלא שתוף זו בכחה וזו בכחה גם לא יוכל העולם להתקיים כי כאשר ימשכו אחרי היצר הרע תנתן מדת הדין להחריב את הכל ואפילו הטובים והיה כצדיק כרשע. מה עשה שתפם יחד והוא התפארת המכריע הראשון הנוטה כלפי חסד וזהו שרש התחלת השתוף אשר עלה בשלמות תחלת המחשבה לקיום העולם עם מה שיתבאר עוד עקרו בהשתלשלות העניין כי תחלת המחשבה הוא לשלמות לצורך סוף המעשה. והיה תחלת המחשבה הזאת היות בשתוף זה ביחוד הרחמים ר"ל היות מדת הדין כלולה ברחמים בכח ולא בפעל. ותהיה סבה שהאיש יהיה שורר בביתו וכל כבודה בת מלך פנימה:

ומהנה יתעורר המשכיל עם מה שיתבונן עוד למטה מה שאמרו בבריאת האדם ואשתו בתחלה עלה במחשבה להבראות שנים ובסוף לא נברא אלא אחד כי בהשתלשלות זה נברא אדם וחוה למטה דו פרצופין פי' אף כי עלה במחשבה היות שנים ממש שאם נבראו בתחלה שנים יהיה זה פונה הנה וזה פונה הנה כדרך הבהמות ולא יוכל האיש להפיק רצונו מן האשה ולהעזר ממנה בקיום המין ולא לעבודת בוראו. אבל כאשר היו תחלה דו פרצופין היא הסבה כי אף בהפרדם יהיו לבשר אחד ויהיו נגררים זה אחר זה באהבת נעורים. וכבר המשילו את האיש שמתה אשתו למי שאבד אבדה ואולי כי על אצילות חסד ופחד גם על אצילות התפארת כאשר הוא אמרו מלמד שהיה בונה עולמות ומחריבן כי כל אחת מהמדות נקראות עולם. וכאשר עלה במחשבה שאין הקיום ראוי לא בחסד לבד ולא בפחד לבד ולא בתפארת כמו שהוא כאשר יתבאר למטה הרי בנה עולמות והחריבן וכענין שאמרו דין יהניין לי ודין לא יהניין לי כלומר דין יהניין לקיום העולם ודין לא יהניין לקיום העולם:

ואולי כי מדרש בונה עולמות ומחריבן נאמר על דרך שהוספנו למעלה באצילות חסד ופחד. ונאמר כי באצילות חסד בונה עולמות העתידים להיות בו, ובאצילות הפחד בנה המחריב שלהם כענין גם את זה לעמת זה עשה האלקים (קהלת ז) ואשר הביאנו לבאר כן הוא מה שנאמר כי שת לי אלקים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין (בראשית ד) כי למה יאריך לומר כי הרגו קין כבר הגיד שהרגו. ודי שיאמר תחת הבל. ויתבונן דברינו בהריסה ואמנם הפי' הראשון בענין בונה עולמות ומחריבן נכון יותר לפי ענין המדרש. אמנם מה שהוספנו אנחנו נראה שגם הוא אמת מדקדוק הכתוב. ויתכן כי בעלו' המחשבה אצילות חסד ופחד שהם העולמות שהיה בונה ומחריבן עלו עמהן גם הדורות שהיו

עתידין להיות ולהבראות בהן וכמו שאין ראוי קיום לעולם במדות אלה באשר הם ר"ל חסד ופחד כן לא היו מאותן העולמות וע"כ לא נתקיימו:
וכאשר נתבונן עוד בהריסה בענין הבל וקין. ואולי כי על הדורות ההם דרשו באשר קומטו בלא עת (איוב כב) אלו תתקע"ד דורות ואמרו עמד ושתלן בכל דור ודור כלומר אולי יטיבו דרכם בתורה ובמצוות בזמן הקיום ויתקיימו גם הם והוא מחסד השם ית' עליהם. אמנם כ"ו דורות נתקיימו בחסד בלא תורה וכנגדן אמר דוד המלך ע"ה כ"ו פעמים כל"ח. והחסד אשר נעשה להם היה בזכות הצדיקים שהיו בכל דור ודור או בכל י' דורות מהן. וכבר ידוע כי חסד לאברהם וטרם נולד הוא לא היו הדורות שלפניו ראויים לקבל התורה ולא הוא ולא יצחק כי הוא היה בחסד ויצחק בפחד עד בא יעקב איש תם וזכה בה את זרעו כענין שנאמר תתן אמת ליעקב (מיכה ז':כ') ועוד אזכור מזה במרכבה:
אמנם קדם התורה נתקיימו הכל בזכות הצדיקים כדרך שאמר הכתוב וצדיק יסוד עולם.
ומה שאמר על תתקע"ד דורות שעמד ושתלן אולי יטבו דרכם בתורה ובמצוות מפני כי עק' העולם וקיומו היא התורה ואמר הכתוב אם לא בריתי יומם ולילה (ירמיהו ל"ג:כ"ה) ונאמר עוד כי הוא חייך וארך ימיך (דברים ל':כ') ויתבונן זה במה שזכרנו כי התפארת רמז לתורה שבכתב ואמרו כי קיום העולם ראוי בו כאשר הוא עקר השתוף אשר נצטרך לקיום העולם ומשתוף הכתרים אשר הזכרנו אשר היא התפארת נתבאר מה שהתעוררתי בהקדמה ואמרתי כי מניין הג' בכלל ומנין הד' שהוא בפרט היוצא מן הכלל שורש גדול להם, כי עלו למטה שנים וירדו ארבעה אך תאומים נולדו:
וצריך כל בעל העבודה להתבונן בזה כי הוא עקר כל העקרים ושרש כל הדברים ועליו סובבות כל העבודות. ומהשתוף הזה עוד יתבונן פנימיות הכתוב שאמר ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם (בראשית ב':ח') כי כל פרשת בראשית דברים כפולים נגלה ונסתר ושניהם אמת. כי כאשר הדברים למטה כן יש למעלה דברים נקראים כן והם יסוד לדברים של מטה שהם דוגמתם. וכבר הזכרנו כי הגן רמז לעטרה והעדן רמז לחסד ונטע הגן בתוך העדן וזהו עקר (סא עניין) השתוף. ואמר מקדם לרמוז כי רובו חסד או שיאמר מקדם כענין וכנה אשר נטעה ימינך (תהילים פ':ט"ז) ועקר הימין הוא חסד או יהיה מקדם כמשמעו מתחלה כדרך עלה במחשבה להבראות שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד כי אף על פי שבתחלה עלה במחשבה היות העדן והגן שתי מעלות. לבסוף נטען יחד בעבור כי כאשר יהיו לב' מעלות כאשר עלה בתחלת המחשבה שיצא נהר מעדן להשקות את הגן כאשר יתבאר עוד:

עד הנה ראינו להרבות באצילות ג' האבות האלה ובעקריהם כדי שיתבארו הבנים בהשתלשלות האבות כי תחלת המחשבה הוא סוף המעשה ועקרו. ולכן יש לך לדעת כי עוד נמשך האצילות דוגמת אבות. הנצח דוגמת חסד ולכן רשמוהו בימין. ואיננו חסד כראשון כי יקבל מהתפארת שכח הפחד כלול בו וההוד דוגמת הפחד ולכן רשמוהו בשמאל. ואיננו דין כראשון כי יקבל מהתפארת אשר רובו רחמים מצד החסד. ובעבור כי קרוב נגדות הנצחים כנגידות הכתרים לא יתכן קיום העולם בהם כדרך אשר זכרנו בכתרים לכן עלה במחשבה לשתף גם אלה והוא המכריע שני אשר יסוד הכל והוא שהכל נשען עליו שנאמר וצדיק יסוד עולם (משלי י':כ"ה) והוא השלום שנאמר עושה שלום במרומיו (איוב כ"ה:ב') בענין פנימי כאשר אזכיר בעשיריות והוא השלום שבו נחתמו כל הברכות כאשר אזכיר בתפלות כי בו נשלם ונחתם כל הבנין והוא הנהר היוצא מעדן ומשך גופו של דבר וסופו הוא מציאות תחלתו:

ויתבונן זה בשער האדם עם מה שיתבאר בבאור הברייתא כי אין ראש דבר בלתי סוף ולא סוף בלי ראש. וכבר זכרנו בשמות השוים כי הם אחד. ולכן יש לך לדעת כי כאשר אזכיר בכל מקום התפארת כאלו נזכרהו עם היסוד ולא ישתנו בהם שמותם וענינם רק על הדרך שהתפארת הוא הראש בבנין וקודם במעלה. ויסוד הוא משך הבנין וסופו. ולכן הוא אחרון במעלה אמנם ענינם אחד. ובעבור שהוא אחרון במעלה מקבל מן הכל ואמרו כי איננו מלא רחמים כמו התפארת וזהו שרשמוהו נוטה קצת אל השמאל. ועל הדרך הזה קראו הרמב"ן ז"ל בפירוש ספר היצירה שלו דבר ובבהיר קראו צדק ועוז המורים על הדין. והתבונן בטעם אצילות הבניה כי האבות כשרשי האילן שהם עקר הבנין והבנים כענפים ולא יוציאו פירות כי אם הענפים אם כן הבנים הם ראויים לקיום העולם ולא האבות, אמנם אין קיום בענף בלתי שרשו וזהו טעם כעקרי ומהענין הזה נתעורר טעותו של קין כאשר יתבאר בהריס':

ויש לך לדעת כי אע"פ שאלה הם האבות ואלה הם הבנים כולם בנים לשלישים אשר האצילתן ובני בנים הרי הם כבנים ביחוד גמור. ובעבור כי נפסק מעין האצילות ביסוד והוא האחרון בו כי כבר נאצלו כל השבע בהיות העט' בכללם כאשר ידוע למשכיל לכן נקרא שדי ודרשו בו שאמרו לעולמו די ואמרו מלמד שהיה העולם מגלגל והולך כפקיע עד שאמרו לו די רמזו במלת לעולמו על עולם העליון שהוא עולמו של פועל העליון כי התחתון אינו עולמו וכי הוא עולם המנהיג אשר הוא לראש פנה. כי השמים שמים לו ואין לו בעולם החפץ הזה אלא ד' אמות של הלכה או של תפלה כלומר שלא ישרה שכינתו כי אם בבתי כנסיות ובתי מדרשות:

ורמז בגלגול העולם שהיה מתפשט והולך עד שאמר לו די ולולי שהפסיק המעין עוד היה נמשך יותר כדרך לכלם נתת בן זוג וכו' כאשר יתבאר בשבעיות. ומפני שהיסוד היה עקר הכל וכולל את הכל דרשו עליו בבהיר אני ה' עושה כל (ישעיה מד) אני הייתי כשנטעתי אילן זה והוא האילן שאמרו במדרש שעקרו מהלך ששים שנה רמזו בששים שנה כי הוא כולל שש קצוות ונתכונן זה בשבעיות. ואמרו כי נופו מהלך ה' מאות שנה כי למעלה ממנו הם חמש והם נופים:

ואמרו עוד ומתפלגים תחתיו כל סדרי בראשית זה יתבונן למטה. ואחר שהיסוד אחרון באצילות והוא המכריע הכולל את הכל והוא קיום הכל (סא והוא יסוד הכל) היה ראוי בריאת העולם והשגחתו להיות בו כמו שהוא כי הוא הקרוב אליו אלא שחייבה חכמתו שיתגלה הכח הכלול בו ובתפארת היותו לראש פנה היות בריאת העולם על ידו בכח התפארת והכח ההוא הוא העטרה. וכענין פרשת אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב':ד') ודרשו בו בה' בראם לרמוז כי כאשר היתה לראש פנה כדרך הה' שבסוף השם הגדול אז נברא העולם. אמנם הכל בכח התפארת שהיא כשליח העושה שליחותו לעזר המשלחו. וכמו שאמרו שסוף ביום ברא ה' אלקים ארץ ושמים כי זה הוא השתוף והשם שלם שהזכירו בענין זה:

ובאמרי בכח התפאר' ר"ל שלא יתנהג כח הע' בעולם השפל כי הוא הכח הנמשך אליה מן הפחד כי אם בשפע הבא אליה מן התפארת שהוא הרחמים דרך חיסו' וזהו עקר השתוף והשם מלא שהזכירו אשר עוד הולך ומתבאר. והבאור בזה הוא כי כאשר ראה הפועל בחכמה (ר"ל כדרך הביט בתורה וברא את העולם) והכל בתחלת המחשבה כי לא טוב לענין הקיום לברוא את העולם בתפארת כמו שהוא ולא יהיה בדין וברחמים משפיע ומקבל כי לגדל מעלת המדה לא יתאוו בה הנבראים תאוה שהרי רובה חסד ולא יתגלה כח התאוה ויהיה העולם שמם. אבל טוב הוא לקיום שיתגלה כח התאוה הנמשך מהפחד אשר הוא נחש הקדמוני כי לא הו בראה לשבת יצרה והוא שדרשו בפסוק וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. ואמרו זה יצר הרע זה מלאך המות וטעם כאשר יתבאר למטה:

ומפני שהענין טוב לקיומו של עולם לכן עלה במחשבה שיתגלה כח הע' שיונקת מן הפחד והיתה לראש פנה לקבל מן התפארת. ובעבור היותה מן הפחד ומקבלת ממנו ציורה נוטה לצד שמאל יותר. אמנם לא היה טוב לקיום היות התפארת לראש פנה לפעול בכח החסד. גם לא היה טוב היות העטרה לראש פנה לפעול כפי כחה הנמשך אליה מן הפחד כי תחריב את כל הנמשכים אחר יצר הרע הנמשך מכחה. אבל הטוב לקיום

העולם היות נהר יוצא מעדן להשקות את הגן ולא יגדלו צמחי הגן אלא בכח ההשקאה ההיא. והאשה תשמע אל בעלה ולא הבעל אל האשה:

וזהו שאמרו בבהיר בפסוק אני ה' עושה כל, אני הייתי כשנטעתי אילן זה וכו' ולא יגדל עליו מלאך רמזו במלת כל אל היסוד ורמזו במלאך אל העטרה שהוא המלאך הגואל ואמרו שלא יגדל המלאך עליו אלא כל יגדל על המלאך, וזהו ואל אשך תשוקתך והוא ימשל בך (בראשית ג׳:ט״ז) ויתבאר עוד במשל מעוט הירח. ועל שלמות תחלת המחשבה אשר הזכרנו נוכל לבאר המדרש שאמרו במדת רחמים אי אפשר במדת הדין אי אפשר ועל הדרך אשר הזכרנו למעלה. ונאמר עוד מה עשה שתף מדת רחמים עם מדת הדין וברא את העולם וזהו עקר השתוף ותחלת המחשבה הוא סוף המעשה כמו שנאמר ביום ברוא ה' אלקים ארץ ושמים. ובדרך יוד קא ואו קא שהוא השם הגדול עם ה' אחרונה שנתוספה בו שהוא שם מלא על עולם מלא כי בתחלה באצילות עולם העליון לא הזכיר רק שם אלקים הרומז לשלישית כי עדיין לא נתמלא העולם ולא נשלם כדי להזכיר שם מלא עליו:

וכלל הטובה שהיה בענין השתוף הוא כי אף בעת הזעם תשתוקק האשה אל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אל מקום הראשון אשר גדלה להתנהג בחסידות ויחזור גם האיש אחרי האשה כמחזר אחרי אבידתו, והיא שחוט של חסד משוך עליה להפסיק זוהמת הנחש עקלתון מן חוה שאלמלא נזקקין זה לזה הבהמות בהררי אלף היו מחריבין כל העולם כלו מזוהמתו. אבל בהיות השם שהוא מים עומד ביניהם כדרך ואני חומה משכך את חמתו כי המים מנצחים את האש היות לה גבול לשרפתה כמו עד פה תבוא ולא תוסיף (איוב ל״ח:י״א) ומהנה נסמך ענין הדרש שאמר בענין איש ואשה כי שאלמלא שתף שמו ביניהם ישאר שמם אש ואש והוא ענין צנן את הנקבה שהזכירו בבהמות בהררי אלף כאשר יתבאר. וארז"ל מדה טובה מרובה ממדת פורענות:

והנה נתבאר את אשר יעדנו לבאר בענין עקר השתוף כי תחלת המחשבה הוא סוף המעשה עם מה שנתבונן במלת מחשבה ובמלת מעשה וזהו נעוץ סופו בתחלתו כי הכל עלה במחשבה היות כאשר היה ואין כל חדש תחת השמש כי מה שהיה הוא שיהיה (קהלת א׳:ט׳) ונתבאר עוד למשכיל למה לא הוזכר שם מלא בכל פרשת בראשית עד אלה תולדות השמים והארץ. ואשר ישכיל מה שכתבנו ביציאת הע' מהכח שהיתה כלולה בכח התפארת אל הפעל היא בעזר לתפארת בענין הקיום כשליח העושה רצון משלחו מיתרון אהבתו יתבונן המד' שאמרו כל שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד יצא.

ולא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כי היא כלולה בכל, ובשביעיות נזכור בענין הבערה שיצאתה מן הכלל ומשם יבין המשכיל באור העניין:
וממה שכתבנוהו יוכל להתבונן המשכיל בהשתלשלות יצירת האדם התחתון ומהתחתון ירמוז בעליון כדרך אשר אמרנו שנאמר לא טוב היות האדם לבדו וגו' (בראשית ב':י"ח) אמרו עליו בתחלה עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד ויתבונן שלא אמרו ולבסוף נברא אחד כי זה יורה על בטול תחלת המחשבה אבל אמרו ולבסוף לא נברא אלא אחד לרמוז כי עם היות טוב שנים לקיום המין וכאשר אמר אחר בריאתו לא טוב היות האדם לבדו מ"מ לא נברא אלא אחד. ולא נחשוב בזה כי נתבטל קיום תחלת המחשבה חלילה כי דו פרצופים היו גם בבריאה הזאת כאשר עלה במחשבה:
ונברא אחד בעבור כי כאשר יתקיים בסוף המעשה את אשר עלה במחשבה היותן שנים ממש שיהיו נגררים זה אחר זה באהבת נעורים והיות כל אחד עזר לחבירו עזר האשה לבעלה במלי דביתא ותקונו (סא ולתקונו) וכדרך שאמרו כל מלאכות (סא מלאכות שהאשה עושה לבעלה ועזר הבעל לאשה בשאר כסות ועונה ובמלי דשמיא. ומגזרת החבור הראשון וכו') שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה והם שבע מלאכות כמנין לעזר הבעל :
וחיוב הבעל לאשה שלש מלאכות והן שאר כסות ועונה כמנין האבות והארץ מתברכת. והם מים אש רוח והמשכיל יבין. ובגזרת החבור הראשון לא יפנו זה מזה כדרך הבהמות אבל יהיו לבשר אחד לקיום העולם. ואם יזכה האיש בזוג כתקון הבריאה היות אשתו לעזרתו לעשות מלאכתו של העולם הזה ולגדל בניו כדי שיהיה לו פנאי למלאכת דרך העולם הבא כדרך אשר זכרנו אז נשלמה בו תחלת המחשבה ובנינו שלם כדמות עליון:
וראוי לו גם כן להעלות לה מזונות להתמיד דירתו עמה ללמד בניו ללכת אחריו בדרכי בוראו ולעבודתו ובזה יפרו וירבו תמיד והברכה מצוייה עמהם אבל כאשר תמרוד היא בבעלה (סא בשלה) גם הוא עתיד למרוד בשלו כי יניח את ביתו וילך לו ויגרש את אשתו והבנים שובבים כיתומים ואין אב והאם תגדלם בשרירות לבם על דרך מלאכותיה שהן מעין העולם הזה ולא הרגילתם אחרי דרך הבעל והוא ישנאנה וישלחנה בסרחון הבנים בעבור שדבקה בפרי בטנה ולא ידרשנה (סא ולא יסרתם) ובשלוח האם ישולחו הבנים כי אז תיסרם האם ונוקמת את נקמתה בהם:
ועל הדרך הזה דרשו בפדוק אעשה לו עזר כנגדו. ומהנה נתבונן בעליונים כי בהתקשט האם ומתגדלת במעשה בניה על הדרך הזה אשר אזכור עוד אז היא עטרת בעלה במלאכות אשר עושה לבעלה והבעל מעלה לה מזונות בזכות בניה הנדבקים בה לטובה

מחסדו לפאר את ביתו תמיד. ואם הבנים שמחה, ואם יסרחו הבנים ישלחם ביד פשעם ותתגרש האשה מבעלה וילך האב המרחם למרחוק והאם תיסר את הבנים בעבור כי נטמאה בהדבקה בהם. וכאשר נזכור עוד למטה את העקר הזה. ובענין בחירת האדם יתבונן למטה הדרש שדרשו על פסוק לא טוב היות וכו' זכה עזר לא זכה כנגדו כי כל העינים משתלשלים אמנם לא יתעלם ממנו כי חובת מלאכות האשה לבעל הם שבע. וחובת הבעל לאשה הם שלש והם האבות:

ואחרי אשר בארנו אלו בעקרים יש להתבונן עוד ולדעת כי בעלות המחשבה היות העטרה לראש פנה ולקבל מהכל ולהשגיח בעולם השפל ולהנהיגו איננו ענין היות בה מעוט כח או מעוט קדושה וכבוד ופרוד בסבת התחתונים כאשר לא יכשרו מעשיהם חלילה לאל כאשר חושבים רבים מקלי אמנה (סא המח) בחולשת הבנתם בדברי רז"ל ובדברי המקובלים. אבל היתה המחשבה ההיא לתכלית השלימות בענין הבריאה לצרך הקיום כאשר זכרנו וכמו שאמרו כשברא את העולם אמר דין יהניין לי ודין לא יהניין לי. והוא כי תכלית הטוב ותכלית התענוג אשר תתקיים בו הכונה כאשר עלה בתחלת המחשבה בתחתונים אשר עקרו הוא מין האדם כאשר יתבאר. אמנם בהיות גלוי לפניו יתברך שעתיד האדם לחטוא ולא תתקיים הכוונה המבוקשת ממנו להעמיד הבריאה על מתכונתה לטובתו וכאשר יתבאר בא להם בעניין משל מעוט הירח הרומז לע' ועל השרש ועל העקר אשר אקדים לו טרם אדבר בו בענינו:

והוא שצריך תחלה לדעת כי בעבור היות האדם נברא בדמות עליון וכדרך אשר יתבאר בשער האדם הרי הוא כמלך פורץ גדר ברצונו לעשות לו דרך דוגמת הדמות אשר מלכותו בכל משלה. אף כי עקר בריאות העולם בעבורו ולשמושו היה כענין שאמר החכם החסיד השלם כל העולם כולו לא נברא אלא לשמשני:

אמנם בטעם בריאת האדם שהוא העקר לא מצאנו ענין זולתי היותו ישר ולשמש את קונו וללכת בדרכיו ולהדמות אליו בהנהגתו וכענין שאמר החסיד עוד ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוני. ואמרו ז"ל מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא קדוש אף אתה קדוש וכו' וללמדו להועיל היותו ישר ולהדמות הצורה ליוצרה נתן לו חכמה ודעת ובינה להבין דרכיו וכדרך אשר נתן התורה לישראל אשר גם היא מיסוד הדמות. וכבר נרמזה התורה כולה גם באדם הראשון דכתיב בו לעבדה ולשמרה (בראשית ב׳:ט״ו) והוא רמז למצות עשה ולמצות לא תעשה למשכיל:

ובבראשית רבה אמר לעבדה ולשמרה אלו הקרבנות בא לרמוז אל הברכה הבאה בזכות העבודה התמימה וכאשר יתבאר למטה. ובבחור האדם להתדבק בתורה ובמצות ולא

יסירה מלבו ולא יחטא כלל כאלו מתדבק תמיד אל הדמות וכענין שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם וכו' (דברים ד':ד') וכאשר יתדמה הצורה ליוצרה ימשוך אליו בזכות צורתו השפע הטוב העליון כי יבקש מין את מינו ונעור (סא ויעור בתחתונים) וכדרך שאמרו בזכות שלמה ע"ה תשרה שכינה בתחתונים וזהו עקר שלמות האדם היותו מושל בכל דבר ודבר:

וכבר אמרו בשלמה ע"ה כי מלך אפילו בעליונים. והכתוב אומר ומוראכם וחתכם וכו' (בראשית ט':ב') וכאשר תשרה שכינה בעולם השפל אז תהיה הברכה מצויה בו כי זאת היא הברכה ולא תקולל האדמה ובזה יוכל האדם להניע אל המעלה הגדולה אשר עוד אזכור ולא הטובה אשר אין לה ערך ותהיה דמיון השגחת המנהיג ופעולתו בעולם לכבוד ולתפארת כענין שנאמר ישראל אשר בך אתפאר (ישעיהו מ"ט:ג') וזהו עקר הסבה והחפץ אשר היה בענין הבריאה והיותה בתקונה לצרך האדם המושל עליה דוגמת הדמות כי כאשר תעמוד על מתכונתה יזכה אדם השלם להתלבש ברוח הקדש השורה בתחתונים בזכותו ויעלה מזה עוד אל הנבואה הגדולה אשר היא אספקלריא המאירה כי שמו בקרב הארץ:

ובפעולתו ובמעלתו הגדולה יזכה עוד שלא ימות לעולם כי כאשר תעלה זכותו היות החיים והשלום תמיד בעולם לא יניח מקום לנחש להסיתו שימות בסבתו ויזכה היות נפשו קיימת בגופו תמיד כי דמה הצורה ליוצרה שהוא החיים ובבא זמן להסתלק והפרד מן העולם לא יהיה מן הראוי לקבל הפסד הזמן ולמות אך יחזור גופו רוחני ולמעלה גדולה אשר אין לה תכלית והוא חיי העולם הבא כי אף בזמן החפץ הזה רוצה לומר אחרי שחטא אדם שמלאך המות שולט בסבת חטאו בעולם הזכירו רז"ל במקומות רבים מאנשי המעלה ההיא והם הנקראים להם בני עלייה:

אמרו באגדה בחנוך הפך בשרו ללפיד אש ואמרו בו אחזתיו לקחתיו מבני אדם. אדרתיו פקדתיו זה חנוך בן ירד שמו כשם רבו (סא ששמו מטטרון) לקחתיו מבני אדם ועשיתי לו כסא כנגד כסאי וכמה שעורו של הכסא ע' אלף פרסאות של אש ומסרתי לו ע' מלאכים כנגד ע' שמות הסובבים את הכסא והפקדתי לו כל פמליאות של מעלה ומסרתי לו חכמה ובינה יותר ממלאכי השרת וקראתי שמו יוד קא ואו קא הקטן וסדרתי לו כל סדרי בראשית. ועשיתי לו גדולה יותר מכל פמליא שלי וכן אנקלוס תרגם בפסוק ואיננו כי לקח אותו אלקים (בראשית ה':כ"ד) ארי לא אמית יתיה ה':

ואמרו באגדה ביעקב שלא מת כי הצדיק בעודנו חי ידביק נפשו בגן עדן אשר הוא עולם הבא וצרור החיים אשר הם מקום הנפשות ומחיתם וחיותם איננו ראוי שימות מרכבת הנכבד הנברא בדמות עליון אשר שם נפשו בקרב החיים האמתיים ההם:

ראה מה שאמרו במשה ע"ה בפסוק ויעל משה מערבות מואב (דברים ל"ד:א') תניא ט"ו מעלות היו ופסעם משה בפסיעה אחת כלומר שחזר רוחני ולא היה בו מד' יסודות רק מעט מזער. ואמרו באליהו ז"ל הפשיט בשרו מעליו ונעשה לפיד אש והנה עודנו חי בגוף ובנפש כאשר ידוע בקבלה מדור לדור:

ואמרו בצדיקים הזוכים לחיי העולם הבא שהוא באלף השביעי והוא עולם שכולו שבת וכדרך אשר יתבאר בשביעיות אותם שנים שעתיד הקב"ה עושה להם כנפיים ושטים על פני המים. הנה השאלה מורה שלא ימותו והתשובה בכנפיים מורה שיחזרו רוחניים כאשר זכרנו:

עוד אמרו במעלה אחת שישנה במקצת הצדיקים והיא מיתת נשיקה. אמנם אחר ידיעת שער האדם ושער העולם אשר שם יתבאר מקום מעמד הנפשות וקיומם ושרשם עם מה שזכרנו הנה נתבונן בענין הנשיקה כי תתעלה נפש הצדיק בעודנו חי מעלוי לעלוי עד מקום תענוג כל נפשות הצדיקים אשר הוא דבקות הדעת ושם תדבק וישאר הגוף בלא תנועה והוא כענין שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום (דברים ד':ד') ואלה הצדיקים גמורים וכיוצא בהם בהפרדם מן העולם אע"פ שנראים מתים מן הרי לא יטמאו כי המלאך המות הממית בסבת היצר הרע השולט באדם מזוהמת הנחש לא המיתם אך נפשם בחיים שמו בחייהם ובמותם לא נפרדו וקרוב לזה מה שאמרו ביום שמת רבי בטלה הכהונה:

וכבר הזכירו בו ענין במסכת כתובות שנוכל להתבונן ממנו כי גם הוא מאנשי המעלה היה. וכן כמה מהצדיקים אשר יש להם זכות גדולה במעלה הזאת ואם לא נודע כאשר הם כי נראים מתים לעיני האדם ואינם מתים כי אינו נכר כי הזכירו במסכת שבת בהני קפולאי כי מתוך שנראים מתים נודע ענינים. וכדרך שהקשו בתעניות בענין יעקב אבינו ע"ה לחנם חנטו חנטייא וספדו ספדייא וכו':

אמנם אמר החכם הגדול ראיתי בני עלייה והם מועטים. ואם אחרי גזרת המות יוכל האדם הצדיק להגיע למעלה גדולה לחיות לעולם אין צריך לומר כי טרם הגזרה אם יבחר לדרוך דרך עץ החיים שיחיה לעולם ויגיע למעלה גדולה באפס תכלית ושעור:

אבל אם יבחר האדם היות נמשך אחרי היצר הרע אשר איננו מושלט בעולם רק להיותו עזר בקיומו של עולם להתאוות בו תאוה הנמשכת מהנחש הקדמוני וכענין שנאמר לא

טוב היות וכו' (ראשית ב) ובדרך האצילות הראשון אשר בארנו למעלה אך יבקש (סא היות) עליונים למטה ותחתונים למעלה הפך הכוונה הראשונה הטובה אין זה דרך עץ החיים אבל ידרוש אל המתים להגביר כח הטמאה הבאה מעץ החיים ובהדבקו אל הזוהמא ההיא הרי הוא מטמא את צורתו ומתרחק מהקדושה הראויה לשרות על הצורה ההיא ונכרת מהתענוג הגדול אשר הוא חיים עד העולם:

ובטמאת המלך יטמא את ביתו ואין מקום לחול עליו ברכה והוא סבת קללת האדמה וכענין שנאמר בחטא האדם ארורה האדמה בעבורך (בראשית ג':י"ז) וכאשר אין הברכה מצויה בעולם היא סבת מניעת השגה. ובמניעת ההשגה היא מניעת החיים כי בסבת החוטא אשר לא ידמה הצורה ליוצרו אין ראוי להשתמש באור שהוא אור החיים ובדרך שאמרו ראה שאין העולם כדאי להשתמש באור ההוא וגנזו לצדיקים לעתיד לבא. והגניזה היא כי ילך האיש מרחוק ותתגרש האשה מבעלה כדרך המכעיסים אותי על פני. ובהסתלקות האור אשר הוא מחיית הכל וחיות הכל הנחש מזומן להטיל זוהמא על חוה וזאת היא הטמאה והקללה וההשחתה. ובהיות שור הבר נזקק עם בת זוגו אין כל בריה יכולה לעמוד מפני חרבנן כי אין השם עומד ביניהם ונותן רשות למשחית לחבל את הגורם העניין ההוא מדה במדה. הוא הגביר הכח ההוא הוא יתגבר כפי כחו ומונעו מן החיים והוא סבת מיתתו:

קצרו של דבר קיום העולם וסבתו הוא ביד מין האדם אם ידמה הצורה ליוצרה כאשר בארנו ולא יחטא כלל יהיה השלום בארץ (סא מחובר) וזאת הברכה. ואם יבחר בהפך זה יסתלק השלום וחרב בא לעולם ותארר האדמה כאשר בארנו כי העט' היא החרב המתהפכת כפי האדם הרוצה (סא הבוחר) לשמור בית קבולו וכדרך אשר בארנו באחדות:

ומאשר בארנו בעקר הזה נתבונן שרש הדרש שדרשו ז"ל זכה עזר. לא זכה כנגדו. כי האדם הוא כמו הדמות אשר הוא עקר הכל ואשתו ויצרו הם כמו העזר אל הדמות כי הם מן הצד ההוא. ואם ירצח להתדמות ליוצרו בכל ענין וכדרך שאמרו רז"ל יצר תינוק ואשה לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת כלומר שלא יתגברו עליו אך יקרב אותו בימין לצרכו יהיו עזר בין בעליונים בין בתחתונים כי כאשר יתגבר האדם עליהם למטה כן יתגבר האדם על דוגמתן למעלה ותתדמה הצורה ליוצרה. ואם לא זכה כאשר אמרנו יהיו כנגדו כי בהם ילקה מן השמים בעבור כי הכריע עצמו לכף חובה:

ונוכל להתבונן למה אמרו שתהא הימין מקרבתו, ואחרי אשר בארנו לך יסוד העניין נתבונן עתה לדעת כי בהיות צפוי לפניו יתברך בתחלת המחשבה כי עתיד האדם לחטוא

בסבת היצר הרע הצריך להיות שולט בעולם לקיום הבריאה כדי שיתגלה כח התאוה ויהיו בני עלייה מועטים והיה מן הראוי כי בסבת החטא יפגע בם מדת הדין להשחית את הכל כי כך היה ראוי אף להכנס לפנים משורת הדין איננו מן הדין ואף אם יהיו צדיקים בדור המדמים צורה ליוצרה לא זו הדין וכאשר הזכירו במשל הירח אשר אזכור למטה לכן עלה במחשבה היות חמדה ההיא לראש פנה לקבל מלמעלה ובזה תהיה רפה כי הבעל ימשיך לה מחסדו (סא מצד חסדו) מגזרת החבור הראשון וכענין אשר אזכור למטה:

וזהו שנאמר ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך (בראשית ג׳:ט״ז-י״ז) כי אף בעת הזעם יהיה חסדו משוך עליה קצת כי השם יהיה דורש אותה תמיד בזכות הצדיקים המתלבשים בה כאשר הם מדמים הצורה ליוצרה ויהיו קטנים בעיניהם וענוים ושפלים ונחים דוגמת הדמות וגורמים כי השורה עליהם לא יתעורר אך ישתוקק אל שפלות דמותם ובזה יגבירו הזכות על החובה ותשקוט הארץ וזהו שאמרו הנעלבים ואינם עולבין ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה׳:ל״א) ועוד יתבונן זה: ובאמת אם יתגברו הצדיקים כחם השורה עליהם יחריבו את הכל כענין ר' שמעון בצאתו מן המערה וכענין ר' אליעזר הגדול כאשר ברכוהו. ור' יוחנן שאמר דלו לי גביני. אמנם אינו מן המדה הטובה כפי אשר זכרנו וכבר אמר הכתוב גם ענוש לצדיק לא טוב (משלי י״ז:כ״ו) וזהו שרש ענין מעוט הירח הרומז למדת הדין אשר הזכירו במשל וכאשר עוד יתבאר:

ובעבור כי לצרך הקיום יצטרך לענין ההוא ולא לפי שורת הדין, אמרו בסוף המשל ועדיין לא נתפיסה לומר כי בשורת הדין היה ראוי להחריב הכל וכאשר יתבאר עוד בהתבאר ענין המשל:

אמנם ראינו עוד להרחיב בענין ענש האדם אשר יבחר להכריע עצמו לכף חובה אשר הוא הפך הכוונה בבבריאתו כדי לבאר שאר מדרשים אשר לא זכרנו בענין הבריאה והם עקרים גדולים. ומהם נתבונן עקר המשל בענין הירח ועקר העניין יתבונן בחטא האדם ואשתו (סא שהיתה כגופו) כי כאשר בחרו להם דרכי המות וכענין אשר יתבאר בהריסה נענשו במיתה כדרך בא ליטמא פתחין לו. ובהיותן שרש לבאים אחריהם נגזרה גזירה גם עליהם אף כי ידוע כי ברוב כל ענין הולך אחר שרשו ומעשה אבות יעשו בנים וכמו שאמר הכתוב אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ואמר החסיד ראיתי בני עלייה והם מעטים. ובהיות גלוי לפניו בתחלת המחשבה שעתידים לחטוא מדרך הבחירה גזר עליהם להענישם בהעדר הטובה השלמה הבאה מצד החיים והשלום

הראויים להיות בארץ כאשר זכרנו למעלה והוא מה שאמרו ראה שאין העולם כדאי להשתמש באור ההוא וגנזו לצדיקים לעתיד לבא:

ואמרו עוד בענין הזה בפסוק ויבדל . ויבדל הבדילו לו וגנזו לצדיקים לעתיד לבא. והכל כוונה אחת כי בזמן החפץ הזה שהוא זמן תגבור' היצר הרע נגנז האור הרומז ליסוד אשר ממנו החיים שלא יוכל להשיגו. והגניזה ההיא סבת המות כי הנחש מטיל זוהמא על חוה. והחוטא הרוצה להדבק בחיים מדת הדין פוגעת בו בלהט אשר לפניה ואפילו צדיק גמור לא יזכה להשיג כאשר היה ראוי טרם החטא וכאשר אבאר עוד למטה במשה ע"ה. והמעט אשר יוכל האדם להשיג איננו משיג רק בטרח גדול אשר יעשה בגופו לבד מהיראה והפחד אשר יאחזוהו טרם יגיע אל ההשגה:

והטעם כי בגניזת עץ החיים אף על פי שנשארה ההשגה לצדיקים בגן עדן עם כל זה היא מדקדקת עם סביבותיה כחוט השערה בעבור היותה מדת הדין ומפני היות ענינה כך נקראת חרב המתהפכת כי היא גן עדן לצדיק וחרב נוקמת לרשע וכענין שאמרו בלהט החרב המתהפכת פעמים אנשים פעמים נשים. וידוע כי בהתלבשות האיש רמז לרחמים והתלבשות האשה לדין. ומפני היראה ההיא הבאה בסבת החטא צריך לשמור מלהכנס לפנים מן המחיצה בענין ההשגה ואף כי לפנים מן הלהט אשר שם השגת הכל והיא העטרה אשר היא דרך עץ החיים וכאשר יתבאר בהריסה:

ועל ענין הזה אמר הכתוב וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים וכו' (בראשית ג':כ"ד) אמנם המשכיל בפנימיות הכתוב הזה יתבונן בו עוד קצת מסדר הבנין. ויאמר כי מתחלה השכין בגן עדן את הכרובים אשר הם דו פרצופין. או יהיה מקדם רמז לחסד הנקרא מזרח והוא הימין אשר ממנו נוטעה הגן כאשר הזכרנו למעלה. ואחר כן השכין את הלהט לשמור את דרך עץ החיים. אמנם הלהט אשר זכרנו מעולם הנפרד הוא ושם החיה אשר ראה יחזקאל ע"ה ומשם הם המתלבשים וגם שם הכרובים אלא שיש כרובים לכרובים כאשר יתבאר במרכבה:

עוד אמרו בענין גניזת האור אגדה מפוארת ואף לויתן זכר ונקבה נבראו ואלמלא נזקקין זה לזה היו מחריבין כל העולם מה עשה סרס הזכר והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא. והכוונה על דעתינו מבוארת כאשר זכרנו ברמז השמות השוים. ושם הזכירו עוד לויתן נחש בריח מפני היותו מבריח התיכון (סא מפני היותו המכריע הראשון) כענין שנאמר במשכן והבריח התיכון (שמות כ"ו:כ"ח) והנחש עקלתון לרמוז למכריע השני שאיננו רחמים כל כך. והריגת הנקבה ומליחתה היא גניזת האור והבדלתו

שאמרו רז"ל גנזו והבדילו לצדיקים לעתיד לבוא והמליחה מורה על קיום העניין ר"ל קיום ההבטחה שהבטיח בו את הצדיקים לעתיד לבא:

והמשכיל דבריהם ז"ל בגמרא שאמרו בהריגת הנקבה של לויתן שאני דגים דפרצי יתבונן למה אמרו בלויתן שהרג את הנקבה ובבהמות אמרו שצנן את הנקבה. ובאור הענין כי זקיקת (סא אחיות) הדגים לשים שלום בארץ כי האיש מחזר תמיד אחר אבדתו. ומפני שזאת היא התאוה הגדולה כי האיש מחזר אחר אבדתו הרג את הנקבה שאלמלא שהרג את הנקבה יתרבה השלום כל כך עד שלא יתאוו הנבראים תאוה ותהיה העולם שמם ואף לעתיד לבא לא יחינם מטעם זה אבל יאכלוה הצדיקים מלוחה כדי שלא יתבטל מפריה ורביה:

והמשכיל יוכל להתבונן למה אמרו דנקבה מלוחה מעלי טפי. וכן דכרא מליחה לא מעלי כי אף אם יהרג הזכר וימלחנו ישתמשו בנקבה אמנם במליחת הנקבה יסתרס הזכר. וכן בהמות בצנן את הנקבה יסתרס הזכר:

ובמה שאמרו לעתיד לבא נתבונן כי גנזה בזמן הזה ולא יאכלוה אפילו במליחתה והוא כדרך האור וגניזתו כאשר אמרנו. אבל לא צנן הנקבה של לויתן מפני כי המים צוננים הם ואין דבר חם עומד ביניהם ואף כי יעמוד ביניהם חום המים צוננים את החמימות אבל הבהמות הן חמות מפני כי המה אשיים לכן הוצרך לצנן את הנקבה מבהמות על ידי המים אשר ביניהם ולא פריצי כולי האי לעבור בהם ולחמם אותם. כי חומות חול גבול לים ואף כי המים שהם צוננים ולחים מנצחים את האש כאשר זכרנו למעלה וכדרך ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך (בראשית ג׳:ט״ז) אמנם לא יכבוה ממש לצרך הקיום וזהו הטעם שלא הרג את הנקבה מבהמות והוא שהעלו שם בישרא מליחא לא מעלי:

ואשר הביאנו לדמות המכריעים לדגים מפני שבשפע שלהם היא הברכה. וכענין שאמר יעקב על בני יוסף כאשר ברכם אחר שהזכיר מדת אבותיו ומדתו אמר בסוף וידגו לרוב בקרב הארץ (סא ויהיו יולדות ששה בכרס אחד) ויהיה ברכתם אחד. והיא הברכה ממש ורמזנו בזה בשמות המדות במדת הששית:

ויש לנו לדעת כי מה שזכרנו בגניזת האור או בהבדלתו או במליחת הנקבה שהוא ענין שלא יוכלו להשיג ולראות את האור הצפון ההוא. ומה שזכרנו עוד כי הוא סבת המות איננו כי אם בזמן החפץ הזה שהעולם נמשכים בו אחרי יצרם הרע בסבת החטא הראשון כאשר זכרנו למעלה כי לפי שהם מגברים אותו על דרך עץ החיים יבא להם גם הרעה מן הצד ההוא וכענין שאמר יורד ומשטין עולה ומקטרג ואמרו עוד הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות:

אבל מה אמרו גנזו לצדיקים לעתיד לבא. או מלחה לצדיקים או הבדילה לצדיקים לעתיד לבא כולו כוונה אחת כאשר בארנו. ורמזו בו לעתיד לבא לימות המשיח ואל הימים אשר יהיו אחרי התאוה שהם הימים אשר אין בהם חפץ ר"ל שיהיה האדם טוב בטבעו ויתבטל ממנו היצר הרע כדרך שהיה ראוי להיות טרם החטא ואז יתגדל המנהיג בצדקת בניו כי חוט של חסד ימשך עליה בימים ההם. ומתוך שיהיה שלום בארץ ישתמשו באור הצפון וכמו שאמרו גנזו לצדיקים לעתיד לבא. ובזכות ההוא יזכו לחיי העולם הבא כי הוא העולם שהוא חיי העולם והנותן נפשו בחיים ובשלום נכון הוא שלא ימות בגשתו אל המזבח שהרי רחץ את עצמו במים חיים:

ומהדברים האלה נוכל להתבונן ענין השני פשפשים אשר היו בכניסת שער ההיכל אשר אחד בדרום ואחד בצפון והיו נכנסין בתא כי בהיות ידוע כי בנין הבית דוגמת עליון היה נוכל להתבונן כי הפשפש אשר היה לצד הדרום היה רמז לדרום שהוא התפארת. ושבצפון רמז לצפון שהוא העטרה ואותו שבדרום לא היה נפתח כמו שנאמר השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבוא בו כי ה' אלקי ישראל בא בו .(יחזקאל מ"ד:ב') ופירוש כי יבא בו לעתיד לבא כי אין העולם הזה כדי להשתמש באור ההוא ואפילו משה ע"ה. ואף לעתיד לבא לא יפתח כי לא יראני האדם וחי (שמות ל"ג:כ') אבל אותו שבצפון היה נפתח תמיד כי ההשגחה נשארה בצפון כאשר זכרנו. אמנם בהריסה יתבונן ענין הפשפש אשר היה בצפון למה היה נפתח בפנים ולא מבחוץ וכמו שאמרו אחד יורד לאמת שהחי וכו'. ואולי כי הוא הטעם עצמו בשער ההיכל אשר לא היה נפתח רק מבפנים:

ומהנה נוכל להתבונן מה שזכרנו בשמות המדות בענין שבר של לויתן אשר ארז"ל עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן ומהנשאר יעשו סחורה בשוקי ירושלם והסחורה היא ההשגה הגדולה שיתעסקו באור הגנוז כל כך בפרהסיא כמי שעושה סחורה בשוק ואין החרב עומד לשמור את דרך עץ החיים:

וזהו גם עניני הסוכה שיעשה הקבה מעורו של לויתן הצדיקים. והשאר יפרסו על חומות ירושלם כמו שאמרו במסכת שבת.אמנם לא יאכלו הצדיקים כל בשרו וגם לא יעשו מכל יורו סוכות והטעם יתבונן למטה בענין גבריאל עם מה שרמזנו בו גם למעלה:

ועל ההשגה הגדולה אשר ישיגו הצדיקים לעתיד לבא אמרו ז"ל באגדה עתיד גבריאל לעשות גניגנא (סא קציגיא) עם לויתן ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יוכל לו שנאמרכי הוא ראשית דרכי אל העושו יגש חרבו (איוב מ':י"ט) רמזו בגבריאל למדת הגבורה אשר ממנו התאוה כאשר הזכרנו למעלה ורמזו בלויתן לתפארת שהוא לויתן הזכר ורמזו כי

כאשר יאכלו הצדיקים לעתיד לבא הנקבה המלוחה להם יתחברו ויתאוו הרבה בזכר ויהיו טובים עד מאד כאשר היו ראויים להיות טרם החטא לפי הבריאה שהיתה דרכי אל וכל כך יתחברו בו עד אשר לא יתאוו תאוה בעולם (סא תאות העולם) הזה כלל. ואלמלי שהקב"ה יעורר להם כח הגבורה שהיא התאוה לצרך קיום העולם לא יוליד עוד ולא יאכלו עוד ולא יתנהגו כלל במנהגו של עולם אך יהיו מעין עולם השכלים ונמצא כח המנהיג מבוטל:

ולכן הביאו הכתוב העושו יגש חרבו (שם) וכבר זכרנו כי מדת הקב"ה עשה הגבורה והלויתן (סא כי מדת הגבורה היא והקב"ה אשר עשה את הלויתן) (סא כי הקב"ה אשר עשה מדת הגבורה ואת הלויתן) (וזאת הנסחא עקר ל"ד). כמו שנאמר אני ה' עושה כל וכמו שדרשו בבהיר רוצה שיתנהג גבריאל בענין העולם הזה עד האלף השביעי שהוא השבת הגדול הרומז ליסוד והוא שבת לה' אז תרצה הארץ את שבתותיה (ויקרא כ"ו:ל"ד) וכמו שנאמר ושבתה הארץ שבת לה' (שם כה) וכאשר יתבאר בשביעיות. אבל קדם לכן העולם נוהג בכח הבהמות אמנם בזמן השלמות יאכלו הצדיקים מבשר של לויתן הנמלח להם ומבשר הזכר. וכן יעשה סוכה מעורו על הדרך שבארנו:

ולמה שרמזנו כי בכח הבהמות יתנהגו תמיד עד אשר ישבתו ביום השבת הגדול אולי כי יש רמז בזה באגדה. אמרו ירדן יוצא ממערת פמייאס ומהלך בימה של טבריא ומהלך בימה של סביכי ומהלך בימה של עלית ומתגלגל ויורד אל פיו של לויתן שנאמר יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו (איוב מ':כ"ג) ומפני כי הכתוב אומר מבהמות בהררי אלף העלו שם איתמי בהמות בהררי אלף בטוחות בשמן שיגיח ירדן אל פיהו של לויתן:

אמנם לא יטע' המעין דברינו בענין הבהמות והלויתן שנדחים דבריהם ז"ל בסעודות העתידות להיות בהם חלילה אבל רצוננו כי הסעודות האלה לא למלאת הכרס חס באיש כאשר יחשבו הפתאים אבל באים להרבות שכל כמוס הראוי להשיג בו בזמן ההוא מה שאין ראוי להשיג בזמן החפץ הזה:

וכענין שהזכירו עוד בענין יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית לצדיקים לעתיד לבא כי בנעימות (סא בטעימת) הדברים שנבראו ששת ימי בראשית כמו היין המשומר או הבהמות או הלויתן כל זה יוסיפו לדעת שכל כמוס ועקרם ושרשם ובהם יעלו אל המעלה הגדולה אשר זכרנו ובהבדל שבזמן הזה לימות המשיח אמרו אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק והרמז בשם בתפארת והכסא לעטרה ורצו לרמוז כי בזמן החפץ הזה גורם החטא אשר הוא תגבורת יצר הרע שאין השלום בארץ

בשלימות אך הנחש מטיל זוהמא על חוה ומהזוהמא ההיא מקבלים האומות כח ועולים בה לגדולה ואינם נמחים:

וידוע כי הם מהצד ההוא ובחלקי השרים והמזלות ויתבונן עקר זה בהיות הפחד מדת יצחק ועמלק נינו של עשו בן יצחק אשר נתברך בחרב כי משם באה החרבן והפורענות והגזרות והקטרוגים על שרו של ישראל הנקרא גבורה על שם מקומה ומשם היצר הרע נמשך הגורם כל זה. וכענין שאמר יורד ומשטין עולה ומקטרג כאשר זכרנו למעלה:

אבל לימות המשיח שיבטל היצר הרע יהיה חוט של חסד נמשך על העטרה ואז תגבר על ידו וימחה זכר עמלק מתחת השמים כי השלום מחובר בארץ בשלמות ולא יבא עוד הכח לעשו וכענין הרמת יד משה ע"ה במלחמת עמלק ואז יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם (תהילים ק"ד:ל"ה) ומפני שבירידתן של ישראל עולין האומות ובעליתן יורדין האמות דרשו ז"ל בפסוק ולאום מלאום (בראשית כה) אמלאה זו החרבה החרבה זו:

ומהנה נתבונן שרש ענינו של יצחק אשר חפץ לברך את עשו שהיה איש שדה ובא יעקב במטעמים אשר אהב אביו ובריח שדה אשר ברכו השם ונטל הברכות להפסיק זוהמת הנחש מחוה ולא תהיה מדת הדין שטוחה לפניו:

ויתבונן מהנה מה שדרשו בשני גדיי עזים טובים (בראשית כ"ז:ט') טובים לך וטובים לבניך וכל ענייני שני שעירי יום הכפורים וממה שבארנו יוכל המשכיל להתבונן למה הוצרכו הקרבנות והתפלות והתחנות בזמן החפץ הזה. כי אף בזמן שהבית קיים והיה עת רצון היו עושים קרבנות וכל זה כדי להעמיד המחשבה ולקרב הכחות היות חוט של חסד משוך על העטרה ולא תעורר עליהם מדת הדין וכטעם הרמת יד של משה ע"ה:

ואף כי בזמן הגלות שנחרב הבית והוא עת הזעם שצריכין אנו להרבות בתפלות ובהודאות ותחינות תמיד כדי שלא ישתעבדו בנו האמות בגזרות קשות בעוד גברה ידן וטוב להם לישראל היותם שפלים ולא יתגרו בזמן הגלות באמות כי השעה משחקת להם. אבל לעתיד לבא בזמן השלמות תפסוק זוהמת הנחש וחוט של חסד ימשוך תמיד והקרבן בא עתה בזמן החפץ הזה בעבור החטא אבל בימים ההם אין קרבן בא בעבור חטא (סא כי בימים ההם אין בהם חפץ) וקרבן זמן ההוא יהיה קרבן תודה אשר בא לשבח ולהודאה לשם יתברך:

ונחזור לענין גניזת האור ונאמר כי מה שאמרנו כי ענש האדם הראשון היה בגניזת האור שלא יוכל להשיגו היות לו חיים עד העולם בעבור היותו עתיד לחטוא נוכל לומר כי מה שאמרו בענש אדם הראשון שהיה מתחלה מן השמים ועד הארץ וכיון שסרח נתמעט תתפשט כוונתו על הדרך הזה כי השמים והארץ הם רמז לדו פרצופין ומתחלה נברא

האדם ישר בנפש טהורה וזכה והיה יכול להשיג בשמים ובארץ ויחיה לעולמים וכיון שסרח נתמעט מההשגה ההיא שנאמר ותשת עלי כפכה (תהילים קל"ט:ה') הכ' רומזת לעטרה ולכן נכתבה בה הרומזת אליה והיא שפגעה בו והענישתו למות ולא ישיג את השמים כי היא החרב המתהפכת ועומדת לשמור את דרך עץ החיים:

ונאמר עוד באולי כי על הדרך שבארנו אמר הכתוב ויאמר אלקים הן האדם היה וגו' (בראשית ג':כ"ב) ואמר הן האדם היה כאחד ממנו שהרי נברא בדמות היות לו בחירה לדעת טוב ורע כלומר להשיג הד"פ הנקרא טוב ורע ולהתלבש בהם. ועתה פן ישלח ידו כלומר ועתה שסרח הענישו שלא יוכל לשלוח יד ולקחת גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם כלומר שאיננו ראוי להשתמש באור ההוא. ומלת גם תורה שנשארה ההשגה בפרי העץ אשר אכל שהוא למטה מעץ החיים שאם לא כן למה יאמר גם יאמר ועתה פן ישלח ידו ולקח מעץ החיים וגו' ואי אפשר לפרש מלת גם בענין אחר ועל הדרך שבארנו יאמר ועתה פן ישלח ידו. כלומר ועתה שסרח אפילו ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים כלומר שישוב בתשובה ויועיל לו תשובתו לדעת טוב ורע וכענין אשר יתבאר בהריסה לא יקח ממנו ויאכל בענין שיחיה לעולם ויחזור פן על וחי לעולם כלומר אפילו שישוב בתשובה שלמה ואפילו יקח מעץ החיים ויאכל כדי שיחיה לעולם לא יועיל לו ויהיה מלת גם כמו אף:

וכן היה לאדם הראשון כי אע"פ ששב בתשובה גזרת המות לא נתבטלה ממנו ומהבאים אחריו עד זמן הימים אשר אין בהם חפץ ועל הדרך שאמרנו למעלה. ובעבור שהיה אדם הראשון שרש לכל נענשו בחטאו כל הבאים אחריו ומעולם לא נשתמש ילוד אשה באור ההוא כאשר היה ראוי טרם החטא אף כי מעשה אבות יעשו בנים ואין איש יעשה טוב ולא יחטא. ואף מרע"ה שהיה גדול האדם לא השיגו בדרך אשר הוא בקש להשיגו כאשר יתבאר בהריסה:

ואחר אשר הרחבנו בסוד ענין הבריאה ובטעם היות העטרה לראש פנה ובענין מעוט הירח על העקר אשר זכרנו בו. בעבור ראותנו רבים נכשלים בענינו ודוברים על השם עתק ומן הבאור אשר נבאר בו יתגלה סוד ענין הבריאה. ואם כבר זכרנו בו די למשכיל ויתגלה עוד סוד קדוש החדש הנקרא סוד העבור המשתלשל למטה בגלגל הירח. ויתגלה עוד ענין קרבן ראש חדש למה נאמר בו לה' ויתפשטו ממנו עוד הרבה דברים נעלמים בדבריהם ז"ל אשר להם עקרים גדולים וענפים רבים:

אמר הכתוב ויעש אלקים את שני המאורות וכו'. ושאלו שם מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה'. ואמרו אמרה ירח לפני הקב"ה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו

בכתר אחד. ותחלה נבאר רמיזות המשל במלותיו ואחר כך נדבר בבאור. ונאמר כי הקב"ה שהזכירו במשל תחלה רמז לשלישית שהוא הפועל העליון אשר ברא והמציא את העולם העליון. והלבנה והירח והמאור הקטן רמז לעטרה שנקרא כן. והמאור הגדול והחמה רמז לתפארת הנקרא כן. ועשית ב' מאורות הוא אצילות דו פרצופין והם הב' מלכים המשתמשים בכתר אחד. כי בתחלה עלה במחשבה היות התפארת באצילות דו פרצופין מיוחדים ברחמים ולטעם אשר זכרנו למעלה:

ועתה יש לך לדעת כי אין כוונתו ז"ל חלילה שקנאה הירח בגדל מעלת החמה כי אין שם לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות ואף כי לא זכרו בדבריהם לשון שיורה עליו שום שנוי בענין הבריאה חלילה כאשר חושבים הפתאים:

אבל יחסו המאמר לירח בעבור כי הוא רומז למדת הדין כאשר זכרנו. וידוע כי כל דבר ראוי להיות על קו הדין. ותחלה הקשה להם ז"ל הכתוב שאמר תחלה את שני המאורות הגדולים ואחר כן קרא את האחד מהם מאור קטן. והשיבו בזה על דרך משל על שלמות תחלת המחשבה כאלו היה משא ומתן והמלכה ועצה בענין ואמרו אמרה ירח לפני הקב"ה אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד. כלומר כי כאשר עלה במחשבה היות טוב לקיום הבריאה השתוף הראשון והיא המדה המזוגה שהיתה באצילות דו פרצופין וכענין אשר זכרנו למעלה בענין אצילות עולם העליון עלה בשלמות המחשבה היות טוב שיתגלה כח הגבורה להתאוות בו תאוה כי לא תהו בראה לשבת יצרה ומפני שהדין נותן כן לצרך קיום העולם אמרו כי הלבנה הרומזת למ"ה אמרה לפני הקב"ה אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד כלומר בכח אחד של רחמים ועל הדרך שבארנו אמנם אין הכרח (סא הכרע) בשורת הדין מי ישפיע למי ומי יקבל ממי אך הדין האמתי היה נותן אם יכריע האדם לכף חובה הדין נותן לכלות ולהשחית את הכל במדה קשה ואם לכף זכות לזכות את הכל במדת רחמים. וכאשר יתבאר עוד בסוף המשל אבל בהיות גלוי וידוע לפניו יתברך כי בהתגלות כח התאוה ימשך האדם אחר היצר הרע הנמשך מהכח ההוא ויחטא ויהיה שורת הדין להעשות נקמה ולהשחית הקיום מהכח ההוא כי משם חרב בא לעולם:

לפיכך באה התשובה במשל ההוא שאמר לה הקב"ה לכי ומעטי את עצמך. כלומר היותה לראש פנה לקבל מהתפארת דרך היסוד ולא תפעול כי אם לפי השפע אשר יבא אליה ממנו ובענין זה תהיה נוחה בדיניה ותתנהו לפנים משורת הדין. לא אמרו שהשיב לה את תהיי מעוטה או קטנה כי יורו לשונות אלה אל חסרונה רוצה לומר שבתחלה היתה גדולה ואחר כך נתקטנה וחלילה לאל בשנוי המחשבה ואף כי לא נכון לחשוב

מחשבת עתק שיקטין קצתו מקצתו, אבל לשון לכי ומעטי את עצמך מורה שאע"פ שהיא גדולה תמיד שתקטין את עצמה שאף בעת הזעם שהיה ראוי לעקור את הכל בסבת החטא כפי גדל כחה הבא אליה מארס הנחש שתהיה תשוקתה אל בעלה הראשון מצד השתוף הראשון. והוא ימשול בה שלא תשחית כי יעלה לה מזונות תמיד מחסדו ואף כי יגרום החטא שלא יעלה לה מזונותיה בשלמות מ"מ לא יחסר המזג כי ידרשנה ה' תמיד להניח ברכה אל ביתו:

וזהו שדרשו בפסוק עושה שלום במרומיו. מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה כי השלום הרומז ליסוד עומד ביניהם וממלא את מקומה ברחמים היות נוחה בדיניה וזהו שלום הבית שהזכירו בנר של שבת:

עוד האריכו במשל בענין המשא ומתן ואמרו שהלבנה אמרה וכי בשביל שאמרתי דבר הגון וכו' קראו ז"ל המאמר הראשון דבר הגון מפני כי הגון היה כן לקיום העולם כאשר זכרנו למעלה אבל מפני ששורת הדין בודאי שאינו ראוי היותה לראש פנה וכענין אשר בארנו אלא לכלות את הכל לפיכך הביאו את דברי הלבנה הרומזת למדת הדין כאילו היתה מקפדת להיות לראש פנה כלומר היותה שפלה יותר מן החמה שלא לפעול כראוי לה לפעול:

וכענין שאמר במדרש בקשו מים תחתונים לעלות גער בהם הקב"ה ודחפן למטה. ונראה על זה הדרך שבארנו בלכי ומעטי את עצמך והתשובה בו בשביל שאמרתי דבר הגון וכו' שנוכל לבאר מה שאמרו במקום אחר באגדה בשעה שברא הקב"ה את העולם אמר לשר של ים בלע כל מימות שבעולם ובשר של ים רומז לעטרה. והכוונה שיקבל ממים העליונים ולא ישתוף את העולם במימיו בסבת החטא וכדרך לכי ומעטי את עצמך. והשיבה די לי בשלי כלומר בשפע הנמשך אלי מהפחד שהוא מקומו ולשפוט בו הראוי לשפוט כי כן הדין נותן שלא להתפתות בינו כלומר בכעסו ובא לומר שלא יקבל ממתיקות מים העליונים למתק את מימיו המרים הבאים מן הפחד ולכן אמרו שעמד עליו והרגו וכענין צנון הנקבה של בהמות בהררי אלף:

ואמרו לולי שהמים מכסים אותו לא היו יכולין לעמוד מפני רחו והמים רמז לרחמים המכסים את השר מפני זוהמת הנחש שלא ישלוט כפי כחו לא לענין הנקמה ולא לענין היצר הרע. לא לענין הנקמה כענין שאמרו אלמלא נזקקין זה לזה היו מחריבי העולם כולו ולא לענין יצר הרע שיגרום הצד ההוא שימשכו אחרי היצר הרע יותר מדאי רק שיתאוו בה תארה לצרך קיום העולם. אמנם הרשות ביד האדם להרבות בו ולהמעיט בו לדרך הטוב ולדרך הרע:

ונחזור בענין משל הלבנה כי אחר שהקפידה להמעיט את עצמה וכמו שאמרה וכי בשביל וכו'. ועל הדרך שבארתי באה התשובה אליה בדרך פיוס להשיב אל דבריה אשר הם לפנים משורת הדין ואמרה שתזרח ביום ובלילה כלומר שממשלתה גדולה מן החמה כי ממשלת החמה אינה רק ביום וממשלתה ביום ובלילה הרי כאלו הכל נעשה על ידה. ועל זה אמרו כי השיבה שרגא בטיהר' מאי בעי כלומר אם צדקה איך משפט כלומר מאחר שהחמה שולטת ביום והיא נתנה לראש פנה וצריכה להמעיט את עצמה לקבל אורה ממנו הרי כאלו אין ממשלתה ביום כלום אמנם בפיוס הזה הראשון בא לומר כי הכל על ידה ומנהגת את הכל בכח החמה המאיר לארץ:

אמנם הביאו במשל עוד פיוס אחר שאמר לה הב"ה צדיקים נקראים על שמך שמואל הקטן דוד הקטן כלומר כי בזכות הצדיקים העוברים על מדותם ומדמים הצורה ליוצרה ולא יתגברו כפי הכח השורה עליהם אך נעלבים ואינם עולבים על ידם תתעלה ותתפאר וכאילו היתה עם המלך בחפתה ראשונה ובזה תהיה גם נוחה בדיניה ולא תעורר. ועוד יתבונן זה העקר למטה בהריסה ובאדם ובמרכבה:

ואמרו במשל כי עדיין לא נתפייס מפני כי איננו מן הדין ולכן אמרו בסוף המשל אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הירח. כלומר שצריכין להביא לשם הגדול תתקרב האשה הנקראת קרבן לה' ויהיה חוט של חסד משוך עליה להעביר ממנה זוהמת הנחש ותתפתה ברחמים וזהו שאמר במוסף ר"ח ראשי חדשים לעמך נתת זמן כפרה לכל תולדותם בהיותם מקריבים לפניך והוא העניין שנתעוררו בקרבן ראש חדש מה נשתנה שנאמר בו לה' כי אם הטעם היה מפני כי הקרבן הוא לשם המיוחד. גם כל הקרבנות לשם המיוחד הן אבל הטעם כמו שהזכרנו כי כאשר עלה במחשבה היות העטרה לראש פנה לפנים משורת הדין ולא היה העולם כדאי גם כן להשתמש באור הגדול ההוא צוה להביא כפרה לצרך עצמם על המעשה ההוא ויהיה להם כפר מן הפגיעה:

וזהו מאמרם מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה'. אמר הקב"ה הביאו כפרי עלי על שמעטתי את הירח כלומר לפי שמעטתי את הירח לפני' (סא שלא) משורת הדין אתם צריכים כפרה שלא תעורר מדת הדין עליכם. ומלת עלי כמו אלי כי השם הגדול הוא אשר צוה בכל המצות ואמר להביא אליו קרבן:

או תהיה עלי בעבורי כמו כי עליך הורגנו כל היום כלומר בעבור מעשה שמעטתי את הירח ולפי הבאור הזה ירמוז הקב"ה במקום הזה לתפארת. אמנם אם היינו אומרים שירמוז בו אל השם הנכבד המדבר בשליחות התפארת תהיה מלת עלי כמשמעה וכן נראה מן הכתוב שאמר ג"כ לה' כלומר שאמר העטרה שיביאו כפרה בעבור מעשה ה'

אשר עליה כדי שלא תהיה שטוחה לפניהם מן הדין אמנם לא יבא על שמעטתי הירח אל נכון אם לא נאמר שירמוז כי השם הנכבד הגיד הטעם בלשון אשר בא אליו מן התפארת. והראשון נכון:

ומה שמורה בו לשון לפי שמעטתי את הירח כי השמש מעטו ולפי תחלת המשל נראה כי הפועל העליון מעטו וכמו שאמרו בו לכי ומעטי את עצמך וכאשר בארנו כי הטעם מפני כי השמש נוח לו מאורו ומכהה את אורה ועל הדרך שבארנו:

ומה שנרמז העניין הזה בקרבן ר"ח במלת לה' וכאשר בארנו בעבור כי אז הוא זמן התיחד הלבנה בקו האמצעי אל החמה לקבל כח ואורה ממנו להנהיג העולם ברחמים ולרמוז עוד על סוד הקרבן כי בו תתקרב האשה לה' ויהיה כפר מן הפגיעה וזהו ענין סוד העבור המשתלשל למטה עד הירח התחתון בסוד חסידי ישראל היודעים זמן התחדש עטרת תפארת כמאמר בברכת הלבנה וללבנה אמר וכו' כי בעת הכנסת החתן והכלה בחופה אחת אז החדש מקודש ומעובר בתפארתו ומוליד את העבר וכענין שהמשילו הדבר לאשה מעוברת שילדה בעדים שאמרו כי ראו הלבנה ולאור עבורו לא ראו ואמרו עליהם עידי שקר הם היאך מעידים על האשה שילדה ולמחר כרסה בין שניה:

ובעבור כי ענין קדוש החדש ועבורו רומז בנסתר ענין גדול אמרו כי זה היה מן הדברים שנתקשה בו משה רבינו ע"ה עד שהראה לו הב"ה באצבע וכדרך שאמרו כזה ראה וקדש. והאצבע היא הנבואה:

ומהדברים האלה שהרחבנו בהם יתבונן המשכיל שלילת שנוי המחשבה ושלילת שנוי ההנהגה בענין הבריאה ויתבונן עוד כי ראוי לכל אדם היות קשה לכעוס ונוח לרצות. וארז"ל עוד כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו ומאמר זה מגלה קרוב טעם הקרבן. ויתבונן עוד כי הכעס מביא לסוף לעבוד עבודה זרה שהרי כאילו מקצץ בנטיעות וכאשר יתבאר בהריסה:

ויתבונן עוד שרש מאמרם ז"ל שאמרו כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו כי לא דברו בצדיק גמור אשר נטה להיות חסיד כי לא יתכן לומר בו כי יצרו גדול או קטן כי מלאך השם צבאות הוא כענין שנאמר על הכהן מצד חסדו כי מלאך ה' הוא וכן לא דברו ברשע גמור כי הנחש בעצמו המלא זוהמא וארס ונמשל כבהמה שעסקיה רעים וכלו יצר הרע אבל דברו בבינוניים המכלכלים ענינם באמת ובצדקה שהוא הקו השוה וכאשר האחד גדול מחברו בתורה ובחכמה הרומזים לבנין כך הרוח הכלול בכל מדה אשר ממנו התאוה שורה עליו יותר לדרך השלמות ונמצא כי יצרו גדול כי בהיות הרוח כלול בקרב הצורה הנכבדת מעורר תמיד לצאת מן הכח אל הפעל כי רוח צפונית מנשבת תמיד מה

שאין כן במקום שאינו כלול כל כך ופועל לעתים. ואינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו:

ויתבונן עוד כי העטרה כלולה בכל ופועלת בכל ומשגיח בתחתונים בשליחות הכל ולכן נקראת שר העולם וכן נקראת שליח כי היא המציאה את כל הנבראים התחתונים מכח עולם העליון אל המעשה התחתון וכענין שאמרו מחשבה ביום ומעשה עם דמדומי חמה. וירמזו בפנימיות ענין ביום לתפארת ודמדומי חמה לעטרה שהיא דמדום לתפארת הנקראת חמה. וירצו לרמוז כי המחשבה בבריאה בתפארת בעבור כי הקיום היה ראוי בו וכאשר בארנו למעלה. אבל יציאת המחשבה למעשה ע"י העטרה אשר היתה לראש פנה והנה הוא שר העולם כמשמעו בעבור שהוא מנהיגו של עולם התחתון ומשגיח בו אמנם יונק מלמעלה ומשפיע למטה וכענין שתף מ"ר עם מ"ה וברא העולם:

ובב"ר רמזו אל השר ההוא במשל האדריכל והסרסור אמרה בפרשת נח על פסוק ויתעצב אל לבו משל למלך שבנה פלטרין ע"י האדריכל ראה אותם ולא ערבה לו על מי להתרעם לא על האדריכל. משל אחר בפרשת נח על הפסוק שזכרנו משל למלך שעשה סחורה על ידי הסרסור והפסיד על מי להתרעם לא על הסרסור. עוד משל אחר במדרש למינקת שנרדית בסרחון בית המלך:

וכל אלה המשלים אליה רומזים והוא רמז להסתרת פניה המאירים בעת הזעם. וכענין והיה בעננו ענן על הארץ הרומז שתחשך הארץ ואין אור השמש דורשה. ומלת אדריכל וסרסור ומינקת רומזים לשר העולם. וכן מלת לב המלך רומז לתפארת. רמזו אם ייטב בעיני המלך את מעשה האדריכל או סחורת הסרסור או גדול בניו במינקת. והוא כאשר יהיה הבנין טוב בעיני המלך או הסחורה או גדול בניו יבא המלך לשכון בבנין הבנאי או יעמד בסחורת הסרסור או עם בניו בביתו ויקרא בשלום האדריכל והסרסור ומהגדלת הכל שלום. ואם לא ערבו לו מעשיהם בעבור היות נמשכים אחר שרירות לבם אז יתעצב המלך אל לבו ויסתלק ממנו מחמת הנחש אשר בביתו כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה (סא בבית אחד שהוא בכפיפה וזה בקומה) ויתוסף זוהמת הנחש על חוה ומזוהמא ההיא יעלו האמות וכל השרים הממונים עליהם מתפרנסים ממנה ובהיות מעלה לאמות העולם אז יורדים ישראל בפשעיהם ובטמאתם וישולחו עם אמם מארץ מולדתם לתחת ידי האמות אל ארץ לא להם ועבדום וענו אותם כי שם כחם ומפני דבקות האם על הבנים היא עמהם בצרתם כענין שנאמר בכל צרתם לו צר והוא באור הרדיה אשר נרדית בעבורה והטמאה שנטמאת בזוהמתן ועוד יתבאר באדם:

ויתבונן העניין שדרשו ז"ל גלו למצרים שכינה עמהם גלו לעילם שכינה עמהם עם מה שצריך להתבונן עוד מה שבארנו למעלה כי בזכות הצדיקים המדמים הצורה ליוצרה שכינה שורה בתחתונים ויותר ויותר על הצורה הטהורה ההיא כי מצא מין את מינו ונעור עד שהנקבה תסובב גבר ויתחכם בתורה ובחכמה ובמצוות אשר טרח בהן תמיד עד שיתנבא וידע כל העתידות אבל כאשר ימרה בתורה ובמצוות אשר הם דוגמת הדמות יתטמא צורתו ויחשב כבהמה להתרחק מן הקדושה ומן הנבואה אשר בפועלים ולא יהיה כדאי להשתמש בשרביט המלך:

וזהו באור העניין כי על ענין סלוק השפע איננו ענין שיהיה חסרון למנקת חלילה בצד מהצדדים אך החסרון ההוא לבנים המשחיתים אשר מקבלים הפך הטוב ההוא מצד מרדם ובשלוח האם ישולחו הבנים. וכענין שנאמר והנני משחיתם את הארץ אשר נסתרו כי בהשחתת הארץ ישחתו גם הם כי תכה בהם מכה גדולה כדי שישובו מדרכם לשוב עמה מבית עבדים אל בית המלך פנימה:

נמצא כי החסרון כולו לישראל הם המקבלים הפך הטוב הראוי להם אם יהיו טובים ונוכל להתבונן זה בנבואתן של נביאים אשר היו צדיקים גמורים וראינו כי נבואת אחד מהם מבוארת יותר מזולתו ונבואת משה רבינו ע"ה מבוארת יותר מכולם. והטעם בעבור כי מעלת משה בנבואה היתה יתירה על מעלת זולתו וכן מעלת נביא היתה יתירה על מעלת זולתו. ואין החסרון הזה מעם השם ית' רק מחסרון המקבל ומחסרון הנביא ומחסרון דורו שלא היו ראויים להיות להם נביא כמו דור המדבר שהיה דור דעה ונזדמן בו משה רבינו ע"ה:

כללו של דבר אין החסרון במנהיג לא ביכולת ולא בידיעה ולא בחפץ ולא בשנוי רצון כי השם אחד ושמו אמד בכל שמותיו ובכל מדותיו וכאשר בארנו באחדות. אך החסרון הנראה מצד המקבל ההוא כפי מה שהוא וכפי הזמן וכפי הדור. וכענין שאמר משה רבינו ע"ה מבלתי יכלת ה' שענינו שבקש שלא יגרום החטא שיעזבם ויאמרו שאין בו יכלת להצילם. ומפני כי ידבר בשר ההוא אמר יכולת ולא אמר יכול לרמוז אל צורת הנקבה:

פרק ט

שער ההריסה:

בו יתבאר ענין קצץ בנטיעות שהוא המינות והאפיקורסות (סא והע"ז) ויתגלה בתוכו ענין המנורה והלולב והאתרוג (סא והשלחן ולא מצאתי והאתרוג) ויובן משם טעם מניני

השמיניות עם ערך המנין. ומהנה יתבאר עוד סוד העבור על דרך הכלל המקובל בו עם סוד היבום ועניניו. אך ענין הלולב אבאר עוד בערך המנין בהמשכת ענינו:

ואחל ואומר כבר בארתי בשער הטעם כי נגנז האור הראשון בסבת חטא האדם ונשארה ההשגה בשר העולם. וגם זכרתי עוד כי שמי בקרבו. ומפני כן אצטרך להזהיר בעבודה הזאת להשמר כל איש מפניו פן יהרוס לעלות אל ה' ולהתבונן ולראות יותר מן הראוי לו: והאזהרה הזאת הוא מפני כי מ"ה הוא השומר את דרך עץ החיים בכרובים ובלהט חרבו המתהפכת וכן צריך להשמר שלא להמיר בו כי כל הממיר בו ממיר בשמו הגדול אשר בקרבו. ואולי כי ביתרון ההתבוננות בשר יבוא המתבונן לטעות בו בצד מהצדדין על ידי מעוט חכמתו והשגתו וכאשר יתבאר. ועל ידי כן תהיה מ"ה שטוחה לפניו לפגוע בו. כי ההריסה והקצוצין בענינים (סא בענין) רבים יש הורס מעט ויש הורס הרבה:

וראה מה אמרו על בן זומא ובן עזאי על הכנסם לפנים מהמחיצה הראויה לכל אחד מהם לפי חכמתו. בן זומא הציץ ונפגע. בן עזאי הציץ ומת. כי לא כל הרוצה ליטול את השם יטול ואין כל אדם משתמש בכתר מלכות כי יבא הנער השומר את השער לפגוע בו ועל זה נאמר דבש מצאת אכול דיך פן תשבענו והקאתו. וארז"ל בבני העלייה הא דעייל בבר הא דעייל בלא בר. ופירשו כאן ברשות כאן שלא ברשות:

גם ארז"ל כי הראיה כנגד מקום הכבוד קשה אמרו המסתכל בידי הכהנים בשעה שנושאין את כפיהן במקדש עיניו כהות והטעם כי השכינה שורה בברכתם על י' אצבעותיהן שנושאין למעלה כנגד העשר:

וארז"ל המסתכל בקשת כמי שלא חס על כבוד קונו וראוי לו שלא בא לעולם מפני שהקשת נרמז לעטרה וכמו שדרשו ז"ל שם את קשתי נתתי בענן (בראשית ט':י"ג) דבר המוקש לי. כמו קשין דפריא. (סאם בגליון פר' הקשין המחברים בפרי) ואמרו עוד כל הרואה ערותו קשתו נגערת. וכאשר נתבונן בפנת האדם ברמז צורת העטרה:

ואמרו בפרקי רבי אליעזר כי ערית אשת לוט הביטה בעבור בנותיו ראתה אחריו שכינה וחזרה נציב מלח כי העטרה היא שכינה והיתה שופעת בסדום ונעשתה נציב מלח מדה כנגד מדה היא הציצה אחורי העטרה הנקרא מלח ולא הסתיר טעם זה מאמר רז"ל שאמרו מפני שלא נתנה מלח לעניים (סאם בגליון כי העטרה נקרא מלח על כי היא מעורבת בין שני המדות) כי בא מעשה ונזכר העניין:

ואמרו כי המתפלל צריך שיתן עינין למטה ולבו למעלה וכאשר יתבאר עוד למטה. ושמענו בהבל כי אולי נענש ליהרג בעבור כי כאשר שעה ה' אל מנחתו ותצא אש מלפני

השם ותאכל את מנחתו הציץ באש ההיא ונענש. ואולי כי כן האמת בענין ההריגה. ואמנם למטה ארמוז כי קיום העולם לא היה ראוי בו ואף אם לא נהרג:

וכן שמענו במשה ע"ה בענין ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל השם ידע את אשר נעשה לו כבר בהבטתו וכענין אשר נזכיר עוד למטה בקבלה בענין גלגולו הנח לך כי אף ראיית דבר נגד המקום (סא נגד מקום הכבוד) או ראיית דבר לכבוד השם יתברך ואף כי יהרוס לגנאי בדבור או במחשבה או במעשה וכאשר יתבאר למטה בין בסתרי תורה ובין בדברי רז"ל:

הנה חטא אדם הראשון בפרי שנמנע ממנו כי בין למאן דאמר אתרוג היה בין למ"ד תאנה בין למ"ד חטה בין למ"ד ענבים לדברי הכל הפרי רומז לעטרה. אך אחד הטמין בענין (סא העמיק בענין ובעיון) יותר מחברו כפי חכמתו כאשר יוכל להתבונן המשכיל כי כבר ידעת כי תאנה לשון תואנה וכן דרשו בבראשית רבא בפסוק ויתפרו עלה תאנה עלה (סא עילה) שמביא תואנה לעולם. ובחטה נרמזת החכמה כמו שאמרו אין התינוק יודע לומר אבא ואימא עד שיאכל דגן והוא דומה לכליות היועצות בסדקן. ובאתרוג נרמז אל העטרה בחמוד כי תרגום וכי תאוה הוא לעינים דמרגג כי שם כל כלי חמדה. והחמוד באותו מקום. (סא וכל המתאוה והחומד באותו מקום הוא) ובענבים כל הבנין דומה לאשכול בענין שנאמר אשכל הכפר דודי לי (שיר השירים א׳:י״ד) אך הענבים הם תכלית הרצון שבאשכול כי מהם יאכלו ומהם היין (סאם כי כלם מריקים הברכה אל העטרה) וכבר דברתי בזה במדה העשירית בשמות. כללו של דבר חפש דבריהם ז"ל והם ביאור (סא כאור) בהיר בקבלה:

ומעתה נחזור לענין החטא. אמרו בחוה כי סחטה ענבים ונתנה לאדם לומר כי העמיקה בחטא ההוא הרבה כי בקשה להגביר כחה על כח בעלה בעולם השפל ולומר שכחה יהיה עקר ומפני כי הטעת את בעלה ענשה גדול ממנו ונהפך הדבר במאמר ואל אשך תשוקתך והוא ימשול בך בין בעליונים בין בתחתונים מ"מ טעה והודה ואמר כי השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם והנה הרס לחלק את הפועלים והסבה בזה מפני כי לא השיגה חכמתו אך במעלת המנהיג שהוא העטרה הנרמז בפרי שאכל. ולכן חשב כי דיו בפרי שהוא קיומו של עולם ואליו ישא את נפשו (סא כפיו) להתפלל ולא שת לבו רק לזאת. ובעבור כי כוון להפריד הפרי מן האילן שהוא עץ החיים נענש הוא וזרעו בהפרדת הנפש מן הגוף מדה כנגד מדה כי היה ראוי לחיות לעולם כמו שזכרנו בפנת הטעם והנה חטא במחשבה ובמעשה כי נמנע מן הפרי של מטה מלאכול פן יוליד לו

חפץ להמשיך אחר יצרו ותהיה סבה זו מיתתו כי כאשר ימשך למטה אחר פרי זה ימשך עליו הפרי העליון וימות בו:

ובפנת הטעם זכרתי כי חטא האדם וענשו נרמזים בפסוק הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע והרמז הוא במלת לדעת שהוא כענין וידע אלקים. ומפני שהיה לו לדעת טוב ורע ולא ידע אך בחר ברע ומאס בטוב והנה חטא בשנים ונענש בשנים בגוף ובנפש כמה שנאמר ועתה פן ישלח ידו וגו' וכמו שנתבאר שם כי הענש ההוא הוא גרם המיתה והוא מדה כנגד מדה:

עוד יתבונן חטאו של אדם ממה שהזכירו ז"ל בתשובתו. ארז"ל שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר ותטב לה' משור פר מקרין מפריס. דרשו מקרן חסר יוד והקרן רמז למלכות כדרך וירם קרן משיחו (שמואל ב) אצמיח קרן לדוד (תהילים קל"ב:י"ז) ואמרו אחת לרמוז כי תקן מה שקלקל הוא קלקל ביחוד לחלק את הפועלים וחזר בו הביא שור בקרן אחת ולכן אמרו במצחו שהוא באמצעותו של ראש לרמוז בו כי לא הטה הקרן הרומז לעטרה שהיא המלכות מקו האמצעי שהוא התפארת:

ומעין חטאו של אדם חטאו אנשי דור הפלגה באמרם ונעשה לנו שם. וכבר ידעת כי מלת שם רומז לעטרה ובעבור כי לא שתו לבם רק לזאת כי חשבו כי זאת תספיק להם צורכם בעולם השפל והפרידו הארץ מן השמים נענשו גם הם מדה כנגד מדה ונתפרדו בארצותם לגוייהם הפך כונתם אשר תתבאר למטה ובעבור כי חטאם הראשון היו שוים במלחמ' אמרו בפסוק אשר בנו בני האדם אמר ברכיה אטו שאר אנשי בני חמרייא בני גמלייא. אלא בנוי דאדם קדמאה שעשו כמעשה אדם:

אמנם יש לדעת כי כוונת אנשי דור הפלגה מצד אחד טובה היתה כי בראותם ממשלת מלאכים וכח מערכת הככבים והמזלות בארצות בקשו להוציא את עצמם מתחת ממשלתם ולחסות תחת כנפי השכינה שהוא מקום היחוד וחשבו כי על בניה אשר יזמו לעשות והוא ענין עיר (סא בנין עיר) שהוא מראה הנבואה כאשר יתבאר בפנת האדם כי מיד תשרה השכינה עליהם ולא יתפרדו בארצות תחת השרים הנחלקים לאקלימי הארץ וכמו שיתבאר גם בפינת האדם וישיגו במראה ההיא כל חפצם וכמו שנאמר ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. וכלל מחשבתם היות מושל עליהם היחוד שהוא אלהי האלקים ואדני האדונים כדי שלא יתפזרו וישרה עליהם רוח הקדש ומחשבה זאת טובה היתה:

אבל החטא היה באמרם ונעשה לנו שם כאשר זכרנו. וכבר הזכירו רז"ל על וראשו בשמים שהניחו ע"ז ונתנו חרב בידה. אמנם הוזכר בענשם שם של רחמים כמו וירד ה'.

וכן הבה נרדה (בראשית) כי ענין הירידה הוא להיות רחמים בדינו שלא לחבל וכאשר רמזתי בפנות הטעם בענין הקרבן וטעם הרחמים עליהם שלא להשחיתם הוא כאשר זכרנו כי בקשו לחסות תחת כנפי השכינה ולא כוונו להשחית דבר מבריאת המנהיג ולכן הניח להם חיים היות להם חלק עוד לעולם הבא אם ישובו בתשובה:

אבל דור המבול השחיתו דרכי הבריאה והוא גנאי לשר הפועל והמנהיג מאסם גם השם הגדול ולא רחם עליהם וכאשר יתבאר עוד למטה וקרוב לחטא האדם:

וחטא של דור הפלגה היא ענין מעשה העגל במדבר כי כל ישראל חוץ ממשה לא השיגו ולא שמעו זולתי קול הרומז לעטרה והיא היד הגדולה אשר השיגו על הים כמו שנאמר וירא ישראל את היד הגדולה (שמות י"ד:ל"א) והיא הרומזת למ"ה ולכן בנסעם במדבר אל מקום חרב ושממה חשבו כי טוב להם השר ההוא ללכת לפניהם במקום חרב כי שם כחו וגבורתו כי הוא בעל המלחמות והחרבן ויסודם כי מאתו הכל:

ואם לא היתה כוונת כולם רק לעורר כח הגבורה להנהיגם במקום ההוא ולא ישכחו את השם הגדול אשר בקרבו אשר הוציאו ממצרים וכענין שנאמר אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה (שמות ל"ב:י"א) כח גדול רמז לתפארת וביד חזקה רמז לעטרה ותהיה כוונתם כמו שהיתה בקרבנותיהם במקום ההוא שהקריבום פרים כנגד מדת הדין והיו כלם שלמים שלא תהיה מדת הדין שטוחה לפניהם אז היתה הכונה טובה:

אך כוונת קצתם היתה רעה לקצץ בנטיעות ולא שתו לבם רק לזאת והיא הע"ז שעשו. ובעבור כי העטרה נקראת שור עשו הצורה של עגל כי עגל בן יומו קרוי שור. והנה לקחו להם אחד מרגלי המרכבה וכענין שנאמר ופני שור מהשמאל וכמו שיתבאר בפנת המרכבה. ועשאוהו עוד מזהב לרמוז אל מדת הדין כי הזהב מצפון יאתה כי מהשמאל העשר נמשך וכמו שנאמר ובשמאלה עשר וכבוד. ומפני הכוונה הרעה הזאת פגעה בם מדת הדין ונפלו מהם כמה:

אמנם מפני שלא השוו כוונתם כולם כי יש מהם כוונו לטובה כמו שזכרנו לעורר להם כח הגבורה ויש מהם כוונו לקצץ בנטיעות כמו שזכרנו גם כן ויש גם כן מי שנוטה לבו לעבודה זרה ממש לשור שבמרכבת יחזקאל. אמרו כי משה ע"ה בדקם כסוטות ומפני שלא חטאו כולם לא נאסר להם הבשר לגמרי כמו לאדם הראשון שנאמר עליו ואכלת את עשב השדה:

אמנם מפחד חטאם נאסר להם בשר תאוה וצוה אותם להביא בחמתם אל פתח אהל מועד לשוחטם ולהקריבם שלמים עד כלות הדור ההוא. כי יש לך לדעת כי בהיות אדם צדיק גמור אימתו מוטלת על כל הבהמות כמו שנאמר ומוראכם וחתכם (בראשית ט':ב')

וכולם נבראו לצרכו כי הוא נברא בדמות עליון וראוי הוא היותו מלך על הכל ומותר לאכול בשר בעל חי וכענין שאמרו על אדם הראשון טרם שחטא כי היו מלאכי השרת צולין לו בשר וצוללין (סא וסוככין) לו יין ואחר שחטא נהפך ענייננו ונאסר לו הבשר כמו שזכרנו שנאמר ואכלת את עשב השדה (בראשית ג':י"ח) והיתה אימת החיות מוטלת עליו וכאשר בא נח הצדיק והיה אחר המבול שהיה הזמן כמו יצירה חדשה והקריב קרבן עולה בכוונה שלמה הותר לו הבשר כמו שאמר בו הכתוב כירק עשב נתתי לכם את כל (בראשית ט':ג') וכן אחר כלות דור המדבר וזכה הדור השני בצדקו להכנס בארץ הנבחרת הותר להם בשר תאוה. ובדור הפלגה לא נאסר להם הבשר כי באו לחסות תחת כנפי השכינה כמו שזכרנו. ואמרו ז"ל עם הארץ אסור לאכול בשר:

ונדב ואביהוא בעבור שלא כוונו בהקריבם רק לפני השם והפנים רמז לעטרה לכן עשוה זרה ונענשו בפרידת נפשם בלא עת כי פגעה בהם מדת הדין מדה כנגד מדה:

והקצוצים שאמרנו רמוזים גם בפסוק ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים חסרנו כל (ירמיה) נקרא מלא באלף וכתוב חסר. נקרא מלא לרמוז למערכת הכוכבים שהיו משתדלות בכשפים במערכות השמים ומקטרות להם. וכתוב חסר לרמוז לעטרה שהיא מלכת השמים כלומר כי כוונו גם כן לקצץ בנטיעות. ואולם כי גם במלת כל נרמז גם זה כי העטרה נקראת כל לומר שמן אז שחדלו לקטר למלאכת השמים חסרו הכל כי הוא להם לבדו:

והנה הבינות כי אדם ודור הפלגה (סא ודור המדבר) ונדב ואביהוא אף על פי שמעשיהם וכוונתם לכבד את השם הנכבד נענשו כי ברבוי כבוד לשליח מעטו בכבוד המשלח וכאלו הכל תלוי בשליח והארץ נתן לבני אדם:

וכבר בארנו בפנת הטעם ענין השתוף ואין קיומו של עולם רק בגזרת והוא ימשול בך והמשליט את האשה יסתלק שפע הרחמים ובסלוקו המנקת נרדית כטעם המכעיסים אותי על פני ואז נתן רשות למשחית לחבל מצד הנחש ולעתים אינו מבחין בין צדיק לרשע כענין מיתת בכורי מצרים שנאמר בו ואתם לא תצאו וגו':

(שמות יב) בוא וראה בדור המבול איך פגעה בם מדה קשה כאשר השחיתו את דרכם כי בהשחתתם מאסו בפעולת הפועלים אשר הוא טוב וישר לקיומו של עולם ולכן נסתלק שפע הרחמים ובא הנחש והטיל זוהמא על חוה ונשחת הכל והוא שכתוב ויתעצב אל לבו (בראשית ו':ו') וכבר ידעת כי הלב רומז לעטרה ועצוב הרחמים הוא רדוי המנקת כי אין השם עומד בין השורים כאשר היה בצאת נח מן התיבה כאשר יתבאר למטה. אך אמר הכתוב וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ. כלומר נחם ה' הגדול כי עשה את האדם

ע"י העטרה הנקראת ארץ וכן אמר נחמתי כי עשיתם חסר יוד בין תיו למם כלומר אמר התפארת לעטרה כי נחם שעשאתם ולכן נתעצב והוא הרדוי שהזכירו ז"ל והנה נשחתו אפילו ברחמים כי נהפך להם לדין בהסתלקו:

וזהו שנאמר ויאמר אלקים לנח וכו' והנני משחיתם את הארץ (בראשית לו) כלומר שהוא ישחיתם עם הארץ העליונה כי בהשחתת הארץ ישחתו הם והנם נכרתים מן העולם הבא ומגן עדן ואין להם חלק בהם ותוכל להתבונן למה לא הוזכר בדור המבול השם הגדול רק מלת אלקים כי המשפט לאלקים הוא. אבל בצאתם מן התיבה אמר הכתוב זאת אות הברית וכו' בין אלקים ובין כל נפש חיה אשר על הארץ (בראשית ט׳:ט"ז) ופירש בב"ר אלקים זו מדת הדין של מעלה. אשר על הארץ זו מדת הדין של מטה. של מעלה קשה ושל מטה רפה. הבינו זה ממה שאמר הכתוב על הארץ. הנה שרמז בפרשו כי האו' שהוא הרחמים יקום בין השוורים ולא יהיו נזקקים זה לזה:

ותוכל להתבונן עוד ענין דור הפלגה שזכרנו שלא נדונו בקשה אך ברחמים ולכן נאמר עליהם שם של רחמים כמו וירד ה' הבה נרדה כי ירידת השם היא היות רחמים בדינו והניח להם חיים בעולם היות להם חלק לעולם הבא אם ישובו:

ואנשי סדום לא נמצא בחטאם קצוץ גדול כמו שמצינו באחרים אך כי רז"ל הזכירו בהם דברים רבים כי חסרו מכל דבר חסד ומפני כי היו רעים וחטאים לה' מאד שהוא השם שגדול לחסר מחסדו כי רובו חסד. באה אליהם מ"ה לצעוק עליהם למצוא להם זכות וכאשר נראה שם מן הכתובים כי אברהם בהתפללו בעדם הזכיר השם הגדול באד'. כי חשב שכבר נגזרה עליהם הגזירה במדת הדין והשם השיבו תמיד ברחמים שהרי נכתב השם ביקוק והמשכיל ישכילהו משם:

ויש הריסה שהוא כענין גנאי לשר ההוא כמו חטאו של קין בקרבנו כי הבל אחיו הביא מבכורות צאנו ומחלביהן ועשה קרבן נאה בעין יפה כדי להמשיך חוט של חסד להביא חיים וברכה עד העולם כדרך הקרבן. אבל קין הראה בקרבנו עין רעה שלא הביא רק מפרי האדמה ולא מחלבו ובב"ר אמרו שהביא מזרע פשתן. ואולי מפני כי יש ענין רמוז בפשתן אמרו כן בקבלה ומפני שלא כיון יפה באדמה. או אולי לא כיון רק באדמה. ואולי רמז בה מעוט כח בהיותה מקבלת מלמעלה לכך נאמר וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. ואל קין ואל מנחתו לא שעה (בראשית ד׳:ד'-ה'):

ובראותו כי לא שעה אל מנחתו חרה אפו והתקצף אף במלכו להרוס יותר בהריגת הבל כי ידע כי הוא ותאומתו והבל ושתי תואמותיו ואדם וחוה שהיו שבעה היו דוגמת הבנין וכאשר יתבאר בשביעיות ובהם קיום העולם ראוי. ואדם וחוה היו שרש לבנים כמו

שהאלן שרש לענפים. ובהיות ידוע כי השרשים לא יוציאו פירות אך הענפים חשב כי אביו לא יוליד עוד כי הוא ואשתו כמו שרש האילן אשר הוציאו הענפים שהם הוא ואחיו ותאומותיהם וקיום העולם ראוי בהם דוגמת עליון. ומפני שלא שעה השם אל מנחתו חשב להרוג את אחיו את הבל ומאשר יחסר מן המנין הנכבד אחד או יחזור העולם לתהו ובהו או יתקיים ממנו על כל פנים. וקם עליו והרגו אלא שהש' ית' חשב מחשבה לבלתי ידח ממנו נדח ולא ישא אלקים נפש ושתלו לאדם זרע אחר תחת הבל וממנו הושתת העולם הפך מחשבת קין הסכל שלא ידע ולא הבין כי אע"פ שהגזע לא יוציא פרי מ"מ כאשר ייבש הענף יש לחות בשרש להוציא ענף אחר תחתיו שיוציא פרי והוא ענין גלגול הנפש הנקרא סוד העבור אשר אני עתיד לדבר בו בסוף המבוי הזה כי נתגלגלה נפשו של הבל בשת ונשתת ממנו העולם כי קין לא היה ראוי בקיומו של עולם אע"פ ששב בתשובה מפני שרצח:

והנה קין חטא בשני' אח' בכוונתו הגרועה בקרבן והשני בחושבו בו להרוס אחד מן המנין שהיה ראוי לקיומו של עולם בדוגמת עליון ולכן נענש בשני עונשים. אחד היותו נע ונד בארץ והוא כנגד מחשבתו הרעה בבנין לנגד אותו (סא נדנד אותו) הענש השני אע"פ שחזר בתשובה כבר נגזר עליו שלא יתקיים העולם בו ובזרעו. ואולי כי נשארה אשתו של נח שהיתה מזרעו של קין והטעם יתבאר במבוי השביעית:

עוד יש הריסה שהוא כעין גנאי כי בהשיג החכם כי אין תועלת בשליח (סא בפעלת השליח) רק בהסכמת משלחו וכענין אשר יתבאר במבוי הטעם ויאמרו כי אין כח בשליח וההריסה הזאת רמוזה על המרגלים אשר הוציאו דבה רעה על הארץ וכוונתם רעה בארץ החיים כמו שנתעוררו ז"ל בפסוק כי חזק הוא ממנו ולכן נענשו שלא יכנסו בארץ מדה כנגד מדה. להריסה כזאת (סא הזאת) יש מתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי ואין יראת השם במקום ההוא. וההריסה הזאת היא אשר אזכור למטה עוד בענין היחוד במשל של בת מלך:

עוד יש הריסה קלה ראיתי לבארה כדי להתבונן ממנה כמה יש להזהר בעניני השר ההוא והוא ענין החטא של משה ואהרן בהכותם בצור פעמים והם לא פשעו במעשה ההוא רק בעבור ישראל שהיו יכולים לטעות בו ולומר כי כל הכח על יד השליח שלא בהסכמת משלחו. (סא שהיו יכולים לטעות בו ולומר כי אין כח באמונה להעשות נס כזה על ידה) האמת לכן נענשו בביאת הארץ מדה כנגד מדה הם לא קדשו את הארץ להראות כי יש בה כח להעשות נס זה על ידה וזהו שאמר הכתוב יען לא האמנתם בי להקדישני וכו' כלומר שלא נתנו אמונה בשמו לקדשו לעיני העם וכן אמר להם משה גם

בי התאנף ה' בגללכם לא היה הכעס אלא בגללם אבל הם לא פשעו שהרי לא הודיעם השם הגדול שיעמוד שם על הצור כאשר הודיע בחורב שאמר הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב ולכן הכו פעמים כנגד השם הגדול והשם הנכבד ועם כל זה נענשו בשביל שאר ישראל שהיו יכולין לטעות בענין וכמו שמפורש במשנה תורה:

גם אחר סמך על חדוד חכמתו וטעה בשר ההוא. אמרו ז"ל ראה מטטרון שהיה יושב וכותר כתרים לאותיות וזכותן של ישראל היה כותב אמר גמירי שלמעלה אין ישיבה וכו' עד ש"מ שתי רשויות יש. הנה כי הציץ כל כך השר ההוא עד שהשיגו ברחמים וכענין שכתוב כי שמי בקרבו וכתיב ישראל אשר בך אתפאר. ונתהפך לישראל מדת הדין לרחמים והוא ענין שהיה כותב זכותן של ישראל כלומר שהסכים בשורת הדין על טובתם. והישיבה היא ההמתנה כלשון יושב תהלות ישראל שהוא ממתין לקבלם וכענין הוו מתונין בדין. והכתיבה היא הפסק דין וההסכמה והנה הוא מוחץ ורופא ומפני כי נכנס והציץ לפנים מן המחיצה הראויה לו להביט בשר ההוא עד שטעה בענינו נסתלק מן השר הש"ה והיא המחייה שאמרו אפקוה למטטרון ומחיוה בשתין פולסי דנורא. ומנין שתין רמז לשש קצוות שכל אחד כלול מעשר וכאשר יתבאר במבוי השביעיות ועקרם הש"ה וקראום פולסי דנורא כלומר ניצוצי האש שהיא העטרה והיא אש גמור במחייה הזאת כי בהסתלקות השם הגדול נשאה הכל אש וכמו שנתבאר במבוי הטעם בדרש איש ואשה ונענש במחייה הזאת שיצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים וכו' ומניעת התשובה הוא הקשה שבדינין:

והטעם שנמנע ממנו אולי בעבור שנתחזק בטעותו כל ימיו וכאשר אמרו כי נשרו ספרי מינות מחיקו על הדרך הזה שמעתי אך בגמרה במיטב התבוננתי ובלבי צפנתי:

ועוד יש הריסה במי שכופר בתורה שבעל פה בעבור כי יסוד תורה שבכתב ותורה שבעל פה הם הפועלים תורה שבכתב התפארת ושבעל פה העטרה. וכאשר יתבאר במבוי שמות המדות. (סא וכאשר נתבונן במבוי הנבואה) וכמו שאין השגת התפארת כי אם בעטרה כן אין השגת תורה שבכתב אלא על ידי תורה שבעל פה. וכענין משנה תורה שנאמר בו הואיל משה באר את התורה הזאת. וכבר ידעת גם כן כי משנה תורה בשם הנכבד והוא שעשה למשה שליח בינו ובין ישראל כאשר מוכיחות כל הפרשיות למשכיל ושם באר משה כל (סא רוב) המצוות שנצטוו כבר וכל שכן שהתלמוד מבאר כל דקדוקי המצוות כולם וטעמיהם. ומכל אלה יתבונן המשכיל כי תורה שבכתב ותורה שבעל פה ענין אחד וחבור אחד ולא יתכן זו זולתי זו ומהם יתבונן סודותיהם ביחודן כי הכופר בתורה שבעל פה הוא המקצץ בנטיעות כי שמו בקרבו וזה מבואר:

והזכירו בבלעם שנדון בשכבת זרע כי נתעסק בכשפיו בזרע רותח ר"ל תכף יציאתו ורוח טמאה שורה עליו על ידי כשפים וכענין שאמרו באחיזת עינים המעביר ז מיני זכור על עיניו ואין צרך באור כי העובד לשדים או לכוכבים או למזלות או לשרים שהוא הורס ומבזה את קונו כי העטרה מקנאה בעובד לאלקים אחרים ובישראל יותר וכאשר נתבאר במבוי האדם:

ומשם נתבונן עוד כי לפי הצורה הנכבדת אשר היא באדם שאין לה חטא שיחטא בו האדם שלא יהרוס כי יטמא את צורתו הנכבדת בטמאת היצר הרע הנמשכת מהשמאל חוץ לבנין כי הצדיקים גמורים אפילו במיתתן אינם מטמאים שהרי לא נטמאו בזוהמתו של נחש:

ואחרי שהגעתי לזכור קצת מעשי החוטאים אשר הרסו אל ה' לראות. רואה אני להזכיר בכללם אשר קבלנו בחטא ירבעם. כבר ידעת כי עשה שני עגלים כנגד הקשה והרפה כי שתיהן נקראות שור וכאשר זכרנו במבוא שמות המדות. ועלה בדעתו לעשות ב' מלכויות אחת לחמש ראשונות שהוא הפחד ואחת לחמש אחרונות שהיא העטרה והם הקשה והרפה וחשב כי בענין זה תחלק מלכות בית דוד עכ"פ כי מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע. והוא לא נתרעם היות המלכות כולו שלו אך שתחלק. ומפני שהיו כמה מישראל החכמים אשר ידעו כי מלכות בית דוד עתיד להחלק נשבעו לו בסתם לפייס (סא לקיים) רצונו. ומפני שלא הוציאו מן השבועה ענין עבודה זרה טעו כמה מישראל אחר מעשיו הרעים כי הראה להם חותמות השבועה וחשבו כי הודו לו על כל מה שיעשה וזהו שאמרו ירבעם חטא והחטיא את הרבים:

ולרמוז פנימיות כוונתו הרעה בעגלים נתן האחד בדן כנגד הקשה (סא לרמוז לקשה) והאחר בבית אל נגד הרפה (סא לרמוז לרפה) הנקרא בית אל על שם שהוא ביתו של התפארת הנקראת אל. וכענין שנאמר בכל ביתי נאמן הוא כמו שנתבאר במבוא הנבואה. ועשאן של זהב שהוא אדום כי שניהם רמזו לדין כי מצפון זהב יאתה והוא השמאל והנה כוונתו להרוס בין חמש לחמש הפך בטבעות הארון יהיו הבדים וכו' כמו שנתבונן במבוא שמות השוים. אבל רצה שיסתלק השפע הרגיל לבוא מן הכתרים אל החמש האחרונות אשר עקרם הדו פרצופין הנקראים אב ואם כאשר זכרנו במבוא שמות נגדות הפועלים ובזה תסתלק הברכה הבאה מהש"ה למלכות בית דוד:

וזהו שאמרו ז"ל כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל אביו ואמו שנאמר גוזל אביר ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית חבר הוא לירבעם בן נבט. ואין אביו

אלא הב"ה ואין אמו אלא כנסת ישראל. ויתבאר לך במבוא התפלות בסדר הברכות כי סדר הברכות הוא שיבוא השפע מן הכתרים אל הפועלים והוא מן העולם ועד העולם:
ודע כי בכל הספירות שייך קציצה והריסה או מעט או הרבה אך כי רוב הטועים במלכות הם טועים ואליו יגיעו כל הטעיות כאשר בארנו. ומפני כי המשפט לאלקים הוא הפגיעה בעונשים מפי עליון הוא בהסכמה עליונה. וכן כל הטובות מאתו הם ובהסכמתו כי טוב וישר הוא ואין עול במשפטו:
ומפני כי כל עניני הקצוצים וההריסות הם מיני מינות ועבודה זרה כאשר זכרנו הזכירו נפלאות באדם הראשון. יש מי שאמר מין היה. ויש מי שאמר מושך בערלתו היה ועל הדרך אשר זכרנו בחטאו. ואולי כי ירמוז בהריסות שזכרנו במתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי בלא יראה וכבר זכרנו במבוא הטעם כי מאת ה' היתה זאת לראש פנה וכל המואס בה (סא המושך בה) הוא המושך את הערלה שלא ייתן בת זוג לשבת. ואי אפשר לב' מלכים להשתמש בכתר אחד וצריך לגלות העטרה במילה ופריעה. ויתבונן עוד במבוא האדם בצור המעור חטא משיכת הערלה הזאת:
עוד הזכירו באלישע אחר כי מין היה שהרי אמרו כי נשרו ספרי מינות מחיקו. ובדור הפלגה אמרו כי שמו בראשו ע"ז ונתנו חרב בידה:
אמנם כבר זכרנו כי יש הורס מעט ויש הורס הרבה אך במעשה קל יוכל אדם להמיר בשר ההוא לכן יש לכל משכיל להזהר מלהתבונן בו יותר מדי לא בשום מעשה ולא בשום דבור ואפילו במחשבה ולא בשום מלה הרומזת אליו ולא להסתכל בדבר הרומז בו. וכמו שזכרנו כי בענינים האלה יעורר כח הגבורה לפגוע במי שאינו ראוי לו. ולכן נמנע כל חכם מלמסור דברים אלו אלא למי שלבו דואג בקרבו ולמי שהוא נבון שיוכל להבין דבר מתוך דבר כדי שלא יצטרך להאריך בענין יותר מדאי כי השטן מקטרג בשעת הסכנה:
ועתה אעירך על מקצת דברים הרומזים אל השר ההוא ואיך נמנע מלהתבונן בם ואף על פי שנוכל לפרש במקצתם שהמניע הוא כדי להגדיל כח בימין על השמאל גם יתכן שההמנעה הוא שלא להתבונן בשמאל כי מתוך שיקדמהו יתבונן בו:
הנה שני פשפשים היו במקדש ואותו שהיה בצפון הוא רמז לעטרה כאשר זכרנו במבוא הטעם. והמפתח שבפשפש ההוא לא היה נפתח מבחוץ מהר אך היה יורד בו לאמת השחי טרם פתחנו והטעם שלא נפתח מבחוץ מהר שלא יעורר השורה ברוח ההוא על הקרב אל שערו מהרה ויפגע בו אך יפתח מבפנים ובנחת כי כל כבודה בת מלך פנימה וכאילו נוטל רשות.עוד אמרו כל פינות שאתה פונה אינו אלא לימין. ואמרו בכוס של ברכה שהשמאל לא תסייע לימין. ואמרו למזוג היין במי' והשביענו ה' שלא

נתגרה עם האומות מפני כי בגלות הגבורה היא להם ופוגעת בסבת החטא. ואמרו אל יפתח אדם פיו לשטן ואל יעמוד במקום סכנה. ואולי כי גם מטעם זה אין מלין בלילה כי מל ולא פרע כאילו לא מל. והפריעה תבין במבוא האדם. וגם תורה שבעל פה לא נתנה להכתב להיותה בת מלך פנימה. ובמבוא שמות השוים זכרתי בזה טעם אחר. וכבר זכרתי למעלה כי הכל עולה בקנה אחד כי אין הדור ראוי לזכרו כלל. ראשונה כי יגדל גבורתו ויפגע בו אף כי זכרתי שם כי אמונה אומן.גם אמרו שאין נופלים על פניהם בלילה מפני שכח הירח בלילה ביותר. והעטרה נקראת לילה והתחנה מוחלטת בלילה כאשר יתבאר במבוא התפלות ואין טוב לעורר הכח ההוא בעת ממשלתו ואין דנין בלילה ואמרו אם לא מצאו לו זכות פוטרין אותו עד למחר מטעם שיהיה רחמים בדינו. ואפילו בעת שנהגו ליפול על פניהם בתחנונים ביום נהגו לכסות את העינים שלא יעינו ויזונו בדבר שמתכוונים בו. ואמרו אין אדם רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע פן יענש בתחנה. וכבר אמרו באדם אחד חשוב שנפל על פניו ונענש:

וכבר זכרנו למעלה כי המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כי המתפלל כאילו עומד לפני השכינה. וצריך שלא יזונו עיניו מן המקום ההוא. ואני חושב כי זה הוא למעלה מעשרה.ועוד זכרנו ענין המסתכל בקשת וענין הרואה ערותו ואלה וכיוצא בהם כולם מורים למה שאמרנו באזהרת ההתבוננות כי בזמן שאין הדור ראוי אין טוב לעורר כח הגבורה כי אין המושל מושל בביתו ממש:

עוד אמרו כי זמן ציצית אינו בלילה בעבור שכתוב בו וראיתם אותו (במדבר ט"ו:ל"ט) וחוזר אל הפתיל תכלת הרומז אל העטרה ובראיה אולי יבא להתבונן במה שרמוז בו ויהרוס. ואולי כי בעבור שיכולים לבוא בו לידי הריסה דרשו ז"ל לבבכם זו המינות עיניכם זו הזנות והמינות והזנות בענין ההריסה ענין אחד כי הם ההשחתה שאמרו בה בכל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז וכמו שיתבאר במבוא האדם. או נאמר כי הזנות שהזכירו היא המינות עצמה אלא שתפסו להם מלות שונות בשתים רעות כי הזונה מתחת אלקיו יקרא מין ויתבונן זה במבוא האדם. אמנם מפני כי ענין הציצית הוא רמז לענין היחוד אמרו שאם כבר נתעטף בו שאין צריך להסירו כי היחוד (הגהה, היחוד רמז לכל הספירות אדוקות יחד באדיקות חזק) יפה תמיד מן הפגיעה אבל להתעטף בו לכתחלה לא. או מהטעם שבארנו. או שהוא משום לא תחסום שור בדישו ואפילו לא יעיין בפתיל והטעם השני מספיק. ומה שאמרו בתפילין כי לילה לאו זמן תפילין הוא הלכה אמנם מפני כי נרמז בהם ענין היחוד וכמו שיתבאר במבוא האדם אמרו בהן הלכה ואין מורין כן. והוא כדרך שזכרנו בציצית שאין צריך לפושטן

אם נתעטף כבר. וכענין זה אמרו בקרבן שאינו קרב אלא ביום מטע' לא תחסום שור בדישו. אבל אמרו אברים ופרדים שלא נתעכלו מבעוד יום מתעסקים (סא מתהפך) בהם כל הלילה. ואמרו בדיני ממונות שאע"פ שאין דנין אותן בלילה גומרין אותן בלילה:

ואולי כי ענין הציצית הוא רמז למה שזכרנו בשמות המדות שהב"ה מתעטף בטליתו. ואמרו ז"ל שהב"ה נתעטף כשליח צבור ולמד למשה י"ג מדות. ונראה כי היא מדה השלישית שכל המדות כלולות בה כאשר יתבאר במבוא י"ג מדות ונתעטף בש"ה שהיא טליתו. ובטלית שיש בו ד' כנפות כנגד ד' רגלי המרכבה. וארבע ציציות כנגד בני האבות עם השלום ועם הברית. ורמז בד' חוטין הנכפלים לח' שהאבות כלולים בבנים והברית (סא עם כלם) וכדי לרמוז הברית יפה ושהוא כלול בכל צוה בפתיל תכלת בכל כנף ובכל ציצית כי מראה התכלת דומה לתכלית הכל. וכענין שאמרו התכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד. ומפני שהברית דומה כלולה בכל כמו שזכרנו צוה הכתוב ואמר והיה לכם לציצית (במדבר טו) כלומר היותו באחדות הבנין. ואמר וראיתם אותו (שם) כדרך יום שמיני ועצרת ואתרוג אשר יתבאר למטה במבוי השמיניות. ואמר וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם (שם) כדרך ה' זכרנו (תהילים קטו) וכדרך והארץ אזכור (ויקרא כו) כי מלת כל רומזת לעטרה וכבר אמרו כי צריך להתיז ז' של תזכרו. והזכירה היא כעשיית כל המצוות שאם לא כן אין הזכירה שלמה אך מוט תתמוטט הארץ ועל כן הזהיר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ודרשו בו המינות והזנות כאשר זכרנו: ומפני כי עוררתיך כי יש להשמר מפני השר ההוא מלהתבונן בו כאשר זכרנו אצטרך לעומת זה לעוררך כי אין לך מקום שיהיה רמוז בו הבנין כולו שהוא השבע בכלל שלא יהיה רמוז סמוך לו העטרה בפרט בפני עצמו אע"פ שנרמזה עם הכלל שהם שבע שהרי אין שבע אלא עמה:

והרמז בכל מקום מפני כי לקיומו של עולם נתנה לראש פנה להשגיח ולהנהיג העולם השפל ע"י השב' שהוא בת זוגו כאשר בארנו במבוא הטעם וכמו שנרמז בפרשת בראשית שהזכיר בה כי בששת ימים ברא העולם וביום השביעי שבת וינפש השם ית' מכל מלאכתו. ויתבאר במבוא השביעיות כי הז' ימים רומזים לכל הבנין והנה העטרה בכללן ותכף לזה יחד מאמר מיוחד לעטרה בענין הבריאה. וכמו שדרשו ז"ל אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ודרשו בו בה' בראם. ובארנו במבוא השמות כי אותה הה' היא רמז לעטרה לרמוז כי יד ה' עשתה כל זאת. ואולי כי על כן אותה הה' קטנה כי היא המאור הקטן וכאשר זכרנו במבוא הטעם. ולמטה אזכור מה שהבינותי עוד מקטנותה:

ומטעם סמיכות זה שכתבנו נתבונן קצת ענין המנורה והשלחן צוה השם מנורה בז' נרות כנגד הבנין המאיר לארץ. והנה הנר שהוא כנגד העטרה בכללם ונקרא נר המערבי על שם שהשכינה במערב. וכאשר מובן במבוא הסדר בציור וכאשר יתבאר ענינו במבוא העולם. וצוה לעשות השלחן הרומז לעטרה כנגד המנורה. והמנורה בדרום ושלחן בצפון. דרום רמז לתפארת וצפון רמז לעטרה (סא המנורה רמז לתפארת שהוא עקר הבנין ונקרא דרום. והשלחן רמז לעטרת הנקרא צפון):

פרק י

שער האדם:

ובו יתבאר צורת האדם וסוד המילה ומראה הנבואה וסוד הנדר והשבועה ובחירת השם בישראל ובארץ ישראל ובירושלם ובמקדש וסוד התפלין וחפצי השם בתפלות ובברכות:

דע שהאדם בצורת גופו נעשה בדמות עליון. ודמות עליון הוא הבנין שעקרו הוא התפארת והוא הנקרא אדם במרכבה כמו שיתבאר שם. ומפני שעקר התפארת הוא הדמות נקרא ראש בבנין כמו שעקרו של אדם הראש. וכן נקרא לשון מפני שיופי האדם ושלמותו הוא הלשון כי ממנה יוציא האדם מחשבת שכלו שמשכנו במוח מהכח אל הפעל:

וכתרי הבנין שהם חסד ופחד שהם למעלה מהראש במדרגה הם נקראים זרועות וכמו שאמרו בבהיר כאדם שיגן בשתי זרועותיו על ראשו. ומהזרועות האלה מקבל האדם שהוא התפארת והוא הראש כי הם הפורשים למעלה ראש לקבל מן המעין העליון. ומפני שהת"ת נקראת עולם נקראים זרועות עולם:

והנצח וההוד הפונים להשפיע למטה מה שמקבלים מן הכתרים (סא הראש) הם נקראים שוקים וכנגדם שוקי האדם והם הנקראים נצחי עולם וכן עמודי עולם:

וכנגד היסוד שהוא המכריע השני הוא המעור שהוא יסוד האדם וכחו ועקרו כמו שהצדיק הוא יסוד עולם. ונקרא אמת ורמז ענינו בתפארת:

וכנגד העטרת שהוא סוף הבנין היא העטרה של אדם שהיא סוף האדם. וכמו שכל הטעיות שבארתי בהריסה הם בעטרה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל (בראשית ג':ו') וכה תאות כל ההתבוננות ובה יוכל האדם להטהר ולהתקדש בהשגתו בה וכן להטמא בטעותו בה כן בעטרה של אדם כל התאוות בין לטוב בין לרע הם תלויים בה כי בה יתקדש ויתטהר האדם ויתטמא כפי רצונו:

וכמו ששלמות הבנין בתחלת שלמות המחשבה הוא בהתגלות העטרה להיות לראש פנה והיות הש"ה משוך עליה להיות השלום בארץ בחבור כנגד זה אמרו שאין האדם התחתון נברא בדמות עליון ושלם עד שיתגלה לו העטרה. וכענין שאמרו מל ולא פרע כאילו לא מל. כי הוא רמז לגלוי כח העטרה לפעול בעולם השפל הרומז לחבור היסוד בעטרה שהוא סוף הבנין ושלמותו לקיום העולם השפל. וזהו שאמר השם ית' לאברהם בצוותו על מצות המילה התהלך לפני והיה תמים (בראשית י"ז:א') ומכאן יתבונן המשכיל חטא משיכת הערלה שאמרו באדם הראשון ובדעתך סוד השבת אשר יתבאר בשביעיות ומה שאכתוב עוד בשער הזה בסוד התפלין עם מה שאזכור עוד בשמניות תדע ותשכיל כי סוד המילה כסוד השבת ומצות מילה בזמנה הוא קיום השבת ולכן תדחה אותו. ובשניהם נאמר אות וברית הרומזים ליסוד ולעטרה ואם השכלת הבנין ידעת כי התפארת והיסוד ענין אחד. והיסוד הוא משך הבנין אך התפארת הוא ראש במעלה והיסוד הוא הסוף. וכבר כתבתי כי אין ראש בלתי סוף ואין סוף בלתי ראש:

הנה בארתי כי ענין צורת האדם רומז לכל הבנין. אמנם כמו שעלה בתחלת המחשבה להיות דו פרצופי להיות החשק בחבור לקיום העולם וחייבה החכמה להתגלות כח העטרה היותה לעזר לת"ת בהנהגת העולם כן בהשתלשלות נברא האדם דו פרצופין פנים ואחור גוף אחד כמו שנאמר אחור וקדם צרתני (תהילים קל"ט:ה') להיות להם טבע לחזר זה אחר זה בהפרדם כי לבסוף נפרדו להיות עזר לאדם לעשות צרכיו כדי שיוכל האדם להשתדל בעבודת קונו ויזכו שניהם וע"ז הטעם אמרו כל מצות עשה שהזמן גרמה נשים פטורות שהרי היא משועבדת לבעלה בכל הזמנים:

ואולי כי הטעם שהנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא הוא מפני כי ברוך כבוד ה' ממקומו בזמנים ואינם צריכות המשכה כמו האנשים ולכן תשאר היא משועבדת לבעלה. וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא הם חייבות כמו האנשים כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם (קהלת ה':ז') כי אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו כי כולם פונים למעין אחד:

אך יש להתבונן כי מן הראוי הנשים חייבות בקדוש היום כי דיו לעבד להיות כרבו. ואמרו שאין אדם שלם עד שישא אשה וכאשר יתחבר עם אשתו הרי נתקיים כל החבור ועוד יובן זה בשבעיות בבאור האגדה שהזכירו ז"ל בענין השבת ואמרו כנסת ישראל תהא בת זוגך שהיא הברכה והקדושה אשר בשבת (הגהה, כונת המאמר שהשבת רמז לאלף השביעי ובאותו האלף תתעלה העטרה אל מקום שתוף הראשון וישתמשו שני מלכים בכתר מלכות כאשר היה בסוף המעשה ואז לא תהיה כבושה תחת בעלה כאשר

עתה שהוא תחלת המחשבה ולא תהיה זקוקה לעשות כל דבר כאשר בהיותם מעוט' למטה):

ויתבונן עוד מה שארז"ל השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה כי שם צוה ה' את הברכה. ואמרו כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות והעטרה היא המזבח: הנה נתבאר לנו כי התפארת או היסוד צ"ז. והעטרה צ"נ. והזכר מן הזכר. והנקבה מן הנקבה. ומפני שהשתלשלות צ"נ ממ"ה היונקת מן הנחש המטיל זוהמא עליה לכן הטמאה מצויה באשה יותר מבאיש וכל טמאת אודם לאשה וכל טומאת לובן לאיש מפני שנשתלשל מהמדה הנוטה אל החסד שהוא צבע לבן. והאשה משתלשלת מהמדה הנוטה אל הפחד שהוא צבע אדום:

ואם יקשה בעיניך למה יהיה היוצא מן האדם טמא והלא אין דבר רע יורד מן השמים. תוכל להבין הטעם מפני כי שש טומאת הן ומתחילות מן הפחד וממנו ולמטה מתערבים הטוב והרע. ולכן כאשר מתטמא מתטמא מצד השמאל אמנם כל המתטמא טעון ביאת מים להטהר כי המים מטהרין את זוהמת הנחש וכמו שנאמר על אפר פרה אדומה ונתן עליו מים חיים אל כלי (במדבר י"ט:י"ז) וכבר בארנו בטעם כי המים הם עץ החיים ולכן אמר מים חיים ופרה אדומה היא רמז למ"ה והיא נעשית בחוץ להעביר רוח הטמאה כאשר יתבאר למטה. ומפני שענינם בחוץ מטמאת כל המתעסק בה. וכאשר יתנו על האפר מים חיים הוא רמז לעץ החיים אשר בתוך הגן. וכאשר יתטמא במת אשר נטמא מהנחש הקדמוני מתחטא בו בטבילת המים.והחטוי הוא לרמוז כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים (ישעיהו י"א:ט'):

והמשכיל ענין הימים בשבעיות יוכל להבין טעם הזאת שלישי ושביעי כי רומזים לחסד וליסוד שטהרתם שלמה בחסד כאשר זכרנו כי מן הפחד מתעורר הטמאה ואף כי בחסד אי אפשר להשקיט הדין (סא כי שש טמאות הן ואי אפשר להשלימן עד השביעי כי חסד היא שלישי לימים תפארת עטרה חסד. ויסוד הוא שביעי גם כן לזמנים שפי' ליום השבת) וכאשר יתבונן בתפלות בג' ברכות אחרונות ויסוד מפני שהוא שביעי כי הששה ימים כנגד השש טומאות וביום השביעי נכנס בטהרה ואף כי מותר לשנות מפני דרכי שלום כי הוא המכריע:

ויתבונן כי אם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר (במדבר י"ט:י"ב) גם ביום הראשון לא (סא כי הוא מ"ה) מפני לא תחסם שור בדישו (דברים כ"ה:ד'-ה') (סא כי אין לשנות כח מ"ה כל כך) ואף כי ביום שני שהוא יום דין. ואף כי ביום הרביעי ואף כי ביום ה' לא כי בנצוח תעורר מ"ה כדרך כריעת מודים. ואף כי ביום ששי שהוא מן

הצד ההוא. ומכאן והלאה קרובים אנחנו להתבונן למה פרה אדומה מטהרת הטמאים ומטמאה הטהורים אלא שלא נתן ליכתב (סא ואני כתבתיו בשגגה):

ושש הטמאות שזכרתי אלא הם. הראשון אבי אבות כגון המת והוא רמז לפחד שמשם עקר המות נמשך. והשני אב הטמאה וראשון ושני לחולין. ושליש לתרומה ורביעי בקדש:

ועתה שידעת בנין צורת האדם תוכל להשכיל אם קבלת מפה אל פה אמתת מראה הנבואה הנראת לנביאים. ורז"ל קראו למראה ההוא שעור קומה וכבר רמזתי בו בהריסה בחטא דור הפלגה והוא סוד היודע שעורו של יוצר בראשית וכו'. ועל זה אמר הכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ועל המראה נאמר וביד הנביאים אדמה (הושע י"ב:י"א) ואמר ה"ר יצחק דרך סימן תמונה בגימטריא פרצוף אדם. וכן מצאתי בדברי ה"ר אליעזר מגרמישא ועל זה נאמר ותמונה איניכם רואים זולתי קול (דברים ד':י"ב):

והמקובל בענין המראה הזאת יתבונן ענין הגשמיות הנזכרות אצל השם ית' בתורה ויתבוננו על ענין העברה והנציבה כמו שנאמר ויעבר ה' על פניו ויתיצב עמו שם (שמות ל"ד:ו') וכל עניני התנועות. והנה נתבאר מה שיעדתי לבאר בענין האמונה והאחדות:

וממה שבארתי בדמות האדם יוכל להתבונן המשכיל כי בהיות האדם צדיק גמור כי ראוי לו שיתנבא ויחיה לעולם כי מצא מין את מינו ונעור ועוד יובן זה במרכבה ומכאן יתבונן המשכיל מה שארז"ל שבנדרים צריך אדם לומר הרי עלי כי האדם נברא בדמות כמו שכתבתי ונפשו שהיא עקרו של אדם נאצלה מהשלישית ונופחה באדם דרך הבנין (סא כמו בבנין) כאשר יתבאר עוד למטה הנה האדם עם נפשו שהוא חי ממנה כלול בבנין. ומפני שהנדר רמז לש"ת שהיא דירת הכל וקיום הכל ומחייתם והוא נפש האדם העליון שהוא הבנין ראוי הוא לאדם הכולל בנין לאמר באסרו דבר עליו הרי עלי שהוא נודר לנפשו לכן אמר הכתוב כי ידור נדר לה' (במדבר ל':ג') כלומר שנודר למי שהוא חוץ מבנינו ומפני שהשלישית רוכבת על הבנין הנדר חמור וחל על כל דבר וכאשר יתבאר עוד:

ומהנה נוכל להתבונן ענין הנזיר כי נכון שלא ישתה יין ולא יטמא למתים כי הפריש והזיר עצמו לגמרי ממקום היין והטמאה. ומפני כי הפליא לנדור נדר נזיר ראוי הוא להיותו קדוש ותער לא יעבור על ראשו כי ראשו לראש העליון ובעוד שערו בראשו מעכבו מלשתות יין שהשערות לכחות העליונים:

אבל ענין השבועה עקרה בבנין וכאשר מורה מלת שבועה שהיא מלשון שבעה. אמנם נרמז במלה עצמה כי עקר השבועה בפועלים השם ד"פ. ולכן נתוסף בו ו' ה'. הו' באמצע

המלה רמז לצ"ז שהוא הבריח התיכון והיא הו' שבין ד' אותיות שגם היא באמצע והיא כנגד שש קצוות וה' שבסוף המלה רמז לעטרה שהיא גם כן אחרונה לבנין ואחרונה בשם. ובחבורה למנין ששה שהיא הו' אוסר עצמו על דבר נשבע לשון נפעל וזהו שיאמר הכתוב תמיד אחר השבועה ב' ולא ל' כמו שנאמר ואשביעך בה' (בראשית כ"ד:ג') השבעה לי באלקים (שם כא) ובשמו תשבע (דברים ו':י"ג) ונרמז עוד בכתובים האלה שזכרנו כי השבועה בה' שהוא רמז לתפארת. וגם באלקים שהוא רמז לעטרה והם עקר הבנין. ומה שאזכור אשר נשבע לה' ב"ל ענינו לצרך השם. והכלל כל הנשבע נשבע בשם שהוא כלל הבנין. והנודר נודר לה' שהוא השלישית:

ונתבאר למשכיל כי הנדר איסור חפציו כלומר שאוסר דבר על עצמו. והשבועה איסור גברא שאוסר עצמו על הדבר. ואמרו בספרי מה בין נדרים לשבועות. נדרים כנשבע בחיי המלך שבועות במלך עצמו. ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר חי ה' וחי נפשך (מלכים ב ד':ל') רמזו למלך לתפארת שבו השבועה. וחי המלך הוא השלישית המשפעת לבנין. ונתנו סימן לדבר חי ה' כמו שבועה שהיא בשם. וחי נפשך בצירי כלומר חיי הנפש וחיי הנפש הוא השלישית כי מהשלישית נשתלשלה הנפש וגם הבנין כאשר זכרנו למעלה. ולשון הרב ז"ל בחדושי שבועות שלו ופירוש מה בין נדרים לשבועות יש לו סוד שהנדר לבנין יסוד. (הגהה, רמז כי החכם יכול להפר גם הנדר מפני כי חכמה היא למעלה מבינה והיא נקדה סתימא) והשבעה בו' ה' האחרונה ידועה וברורה בהיותה ששה גרועה. ואין כן בשבועות יען כי פרייהם מאותם נטיעות. ואני אומר באולי שזה הטעם בנדרי הבאי ובדברים שאין בהם ממש וזרוזין שאין הנדר חל עד יחקור הנודר ויאזין המקום מאשר הבינה נעלמה אבל זה נדר ובל ידע מה ואדון הכל אשר בידו הכל יודיענו בסתום חכמה אמן עד כאן לשונו:

ודבריו מתוקים מדבש מובנים למשכיל בענין נדרים ושבועות. ופירוש בהיותה ששה גרועה רוצה לומר כי כל שבעה חסר ו' ותורה המלה על כל הבנין שהוא שבעה ועקרים הו' והה' הכוללים התורה והמצוות. ומפני שהתורה והמצוות הם בבנין כמו שזכרנו בהריסה הנדר חל על המצוה מפני שהוא למעלה ממנה אבל השבועות אינן חלות על המצוות כי האדם הכלול בבנין הוא מושבע. אם כן הוא והמצוות משועבדים לאדון הכל ליוצר בראשית ולא יכול לבטל אותם. ולפיכך אמר אין שבועה חלה על דבר שבועה (סא על מצוה) כי אין דבר מבטל את עצמו אלא דבר אשר חוצה לו וגבוה ממנו למשול בו:

ויש להתבונן בענין השבועה שהזכיר בה הכתוב לא תשא (שמות כ) ולא אמר תשבע. אבל הטעם כי ענין השבועה להעלות הה' בו' היות שבעה מחוברים ומוסכמים לדבריו

וכענין עתה ארומם עתה אנשא (ישעיהו ל"ג:י') (הגהה, והוא לשון נשואין) וכשאדם נושאה בלא בעלה (סא לבטלה) ראוי שתפגע בו ה' שלא תנקהו הו' ודומה אל קרוב ברכה לבטלה. וכאשר נזכיר בסוף השער אלא שהשבועה הוא להעלות ה' בו' והברכה היא המשכת הו' בה' וצריך להתבונן כי החכם עוקר הנדר מעקרו מפני כי החכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

ויתבונן מזה כי הבעל מפר נדרי אשתו בדברים שבינו לבינה כדרך והוא ימשל בך (בראשית ג':ט"ז) אמנם ביום שמעו שאז הוא עומד בממשלתו אם ירצה להסכים על ידה ואולי שאין נזקקין לאלקי ישראל כי אמונה אומן אלא שאין תופסין הדין הזה להלכה הנה מבואר כי האדם כולל הכל ובו ראוי קיום הכל:

ואמר כי מנין תרי"ג מצות נרמזים באברי האדם ובגידיו רמ"ח אברים כנגד רמ"ח מצות עשה המשתלשלים מן התפארת באהבה ושס"ה גידים כנגד שס"ה מצות לא תעשה המשתלשלים מן העטרת דרך הפחד ועוד תראה כי צורתו הנכבדת שזכרתי כלולה בי' ספירות כי בראשו החכמה והתבונה שמשכנם במוח כנגד השניה והשלישית. והראש מקבל אותם בזרועות הפרושות למעלה ולכן נעשה האדם כנגד עשר ספירות. עשר אצבעות ידיו ועשר אצבעות רגליו לזכרון:

וממה שזכרתי בצורת האדם יתבונן על דרך האמת מה שהזכירו ז"ל בסנהדרין כי קללת אלקים תלוי (דברים כ"א:כ"ג) משל לשני אחים תאומים וכו'. ומפני שהענין כן מתטמאת האדמה וארץ ישראל כאשר אבאר ענינה ושרשה למטה בענין החלול והטמאה ויגרום העניין להפסד אויר התחתון והוא קללת הארץ והוא ענין כל הטמאות והנאופים:

ומפני שהשתלשלות האדם וצורתו מדמות עליון אשר הוא יסוד הכל ופועל הכל ראוי הוא גם כן היותו עליון ומלך מושל בכל אשר תחת כל השמים. וכן ראוי היות בחירותיו מסורות אחרי רצונו כי הוא המלך באמת. וכאשר יתדמה האדם לקונו בענין אשר יתבאר יהיה הוא המלך המושל בכל ויראו מלפניו כי שם ה' נקרא עליו ופחדו ורהו ממנו (סא ויראו) וכאשר יבחר הרע יתרחק מן השם וישתלטו עליו חיות הארץ והוא ירא מפניהם כענין נמשל כבהמות נדמו (תהילים מ"ט:י"ג) ולכן ראוי לו לאדם בכל עת להתדמות לקונו בכל דרכיו כמו שדרשו ז"ל מה אני רחום אף אתה רחום מה אני חנון אף אתה חנון וכו' כי בנינו ונפשו מהש"ת הנקרא רחום וחנון קדוש וטהור וראוי לו לקדש את גופו ואת כל אבריו ואת כל מחשבותיו ואת דבוריו ואת כל הדרך אשר ילכו בה לכבוד הדמות:

וכבר הזכירו זצ"ל ענין מעלת האדם. זריזות מביאו לידי טהרה. טהרה מביאו לידי קדושה. קדושה מביאו לידי נבואה. נבואה מביאו לידי אליהו. אליהו מביאו לידי תחיית

המתים. ומעליית האדם במעלותיו נוכל להתבונן ירידתו בנטותו מדרכי קונו. ולא עוד אלא שיטמא את נפשו ותתרחק ותכרת מן האלקים אשר נתנה ותדון בגיהנם הנקרא נהר דינור נהר יוצק:

ודע כי כמו שברא האדם התחתון עם אשתו בדמות היות לו לבשר אחד לקיום העולם כן בהשתלשלות נשתלשלה נשמת האדם מהש"ת כאשר זכרנו ד"פ זכר ונקבה דרך הד"פ העליונים הזכר מן הזכר והנקבה מן הנקבה היות להם הגופים התחתונים למרכבת לצאת מן הכח אל הפעל כאשר ידוע באברי הגוף שהם כלי הנפש. ומשכנה במוח שהוא המקום הנכבד שבאדם ומהמוח נמשכת החכמה והתבונה אל הלב לחשוב מחשבה ומשם אל הכליות היועצות לגמור את המחשבה ולהמשיכה אל האברים ולהוציא את המחשבה לפעל ואין שלמות הנשמה זולתי בגוף מפני כי ממנו תוכל לזכות אל המנוחה ואל הנחלה ויזכה גם הגוף בעדה לחיי העולם הבא אם ימשוך אחריה. וכאשר תתחבר הנפש עם הגוף בדמות כאילו תתחבר עם המקום אשר נסעה משם:

מכאן יתבונן המשכיל אהבת הנשמה בגוף והצער בהפרדה ממנו כי היא לא תוכל לזכות זולתו (סא ר"ל הנפש בלי הגוף) וחבורם הוא שלמותם. ואם יזכו שניהם ראויים להתקיים בעולם (סא לעולם) (סא לקיום העולם) וכמו שהזכרתי באנשי המעלה בטעם. אבל כאשר לא יזכו אז אין זווגם עולה יפה ותפרד הנפש מן הגוייה וידונו שניהם כענין המשל שהזכירו מן החגר והסומא. והסומא דמו לגוף והחגר לנפש. כי אין לה כח במעשיה זולתי הגוף. והגוף דמו לסומא שהנשמה מנהגתו:

ואולי ירמוז המשל לדיניהם והוא על ענין צדיק ורע לו כאשר זכרנו בטעם. כי קיום הנשמה ראוי הוא מה שאינו מורכב והוא שכל פשוט שאין לו הרכבה ואינו נפסד ולכן תתצרף ותתגלגל עד אשר תמצא מקום לה' להיות לה בן זוג הראוי לקיום שניהם. (סא הכוונה שתשכון בגוף אחר נקי):

וכבר זכרתי בהריסה כי אין המדה רק פעמים ושלש ועל ארבעה לא ישיבנה ונסתפקנו מאז אם תזכה על כל פנים להנקות או אולי לא תזכה ולדון לעולם או אולי יזדמן לה מקום כפי עמידתה עד זמן התחייה. וברוך היודע. ומה שאמרנו בקיום הנפש כי הראוי לעולם הוא בנשמתן של ישראל מפני שנשתלשלה ממקום החיים כאשר בארתי כי נפשם בטיב תלין קרנם תרום בכבוד ואם יש מישראל שנדונים לעולם כמו המסורות מכל מקום היא לא תכלה. וכמו שלשון נדונים לעולם מורה על זה. שמורה שהנשמה עדין היא בתקפה עד שתתצרף בכור הברזל אבל נפשות של אומות העולם עע"ז אשר מנהר יוצק שהוא יסוד השרים יסודם וכאשר יתבאר עוד בהפרד נפשם תדבק אל יסודם שהוא הג'

ובסוף הזמן (סא שהוא באלף השביעי) תכלה ותפסד בהפסד יסודה (סא שהם השרים הממונים על האמות) אך חסידי האומות אשר קיימו ז' מצות שנצטוו בני נח לא יקפח שכרם מפני שקיימו מה שקבלו עליהם וינוחו במשכנם הראוי להם. אמנם כבר אמר שלא קבלו עליהם אלא כמי שאינו מצווה ועושה:

ומפני שהש"ת הוא יסוד נשמתן של ישראל ונשתלשלה ממנו דרך אמת ואמונה שהם הפועלים כאשר זכרתי כבר לכן נקראים ישראל בנים למקום כמו שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם (דברים י"ד:א') כי הם זרע השלום שהוא יסוד אשר זרעו בביתו שהוא העטרה הנקרא בית והנה היסוד אביהם. והעטרה היא המינקת והשפחה המגדלת אותם. ומפני שהיא נקראת ישראל נקראו בניה על שמה. וכמו שארז"ל חיה אחת יש ברקיע ושמה ישראל:

והנה ישראל נולדו בבית השם והם הדבקים בו וזהו הטעם לבחור בישראל להיותם סגולתו לחלקו מכל עם כענין שנאמר כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (דברים ל"ב:ט') וכתיב כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו (תהילים לה) ולכן נקראת העטרה אלקי ישראל:

ובהיות ישראל בני השם וחלקו ראוי שינחילם אביהם אוצרות ביתו התורה והמצוות אשר הם רמז לעטרה שהיא הבית הכלולה מל"ב נתיבות חכמה שנאמרו למשה כמו שכתבתי בשמות והוא שנאמר מורשה קהלת יעקב (דברים ל"ג:ד') וכתיב עוד להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא (משלי ח':כ"א) והאוצרות שלהם הם התורה והמצוות:

אבל שאר האומות מסר להם השם ית' תחת השרים השם שכלים נפרדים והמשילם עליהם ומנה שר לכל אומה ואומה להמליץ עליהם טוב ולשמרם על ידי כוכבים ומזלות. והשרים האלה הם הנקראים אלקי העמים אשר חלק להם כאשר זכרתי בנבואה. ומן השרי האלה נשתלשלה נשמתן של אומות. ומפני היות העטרה הכלולה בכל למעלה מכל השרים האלה ועל כל העמים כי ממנה הכל והיא עשתה הכל לכן נקראת אלקי האלקים ואדני האדנים (דברים י':י"ז) האלקים הם השרים. והאדנים הם כוכבים ומזלות:

ודע כי כמו שבחר השם ית' בישראל מכל האומות כן בחר בארץ ישראל מכל הארצות. ובחר לו מקום מיוחד להיות לו שם בית לשמו ורמז בשמו לעטרה הנקראת שכינה ותשרה היא בו והיא בית הבחירה אשר בנינו וכליו תכונות רוחניות והוא מקום ראוי לעבוד כי משם יעלו הקרבנות והתפלות. וכן נבחר עוד בבית מקום מיושב אל הארון שהוא באמצע הישוב והוא כנגד קו האמצעי ומפני ששם הוא עקר הכבוד נקרא המקום ההוא תלפיות ודרשו ז"ל בו תל שהכל פונים בו ואפילו יושבי חוצה לארץ כמו שנאמר

בדניאל ו׳:י״אכוין פתיחן לה בעליתה נגד ירושלם (דניאל ו) ואמר הכתוב והתפלל אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה (מלכים ח) אבל שאר ארצות אע"פ שהכל שלו ית' נתן להם שוערים והם השרים והכוכבים והמזלות להנהיגם:

ומפני בחירת הארץ נקראת העטרה אלקי הארץ. אלקי ירושלם. אל בית אל. וכן יקראו המקום תחתון אל בית אל. וכן אמר ציון קדוש ישראל (ישעיהו ס׳:י״ד) והכל רמז כי בחר ה' בציון אוה למושב לו (תהילים קלה) אבל השרים נקראים אלקי נכר הארץ (דברים ל״א:ט״ז) מפני שנכרים הם כי אינם תחת ממשלתם אך השם דורש אותם. וכדרך שהעטרה מפרנסת השרים הנחלקים לארצות היות להם כח לשמור את ארצם זאת אמותיהם כן כל הארצות שותות מתמצית ארץ ישראל כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם והשרים האלה הם הנקראים בית עבדים כי הם עבדי העטרה. ומפני שהאמות נולדו בבית עבדים הרי הם בני הפלגשים ואין ראוי להם לירש האוצרות שזכרתי כמו בני הגבירה ולא נאה להם להתגדל ולהשתמש בעטרת זהב המלך ובאוצרותיו:

ומכאן יתבונן כי השלמות הגדול הוא בהיות כל ישראל בארצם סמוכים על שולחן אביהם ואמם ובביתם ויקיימו שם כל התורה כולה והמצוות בשלמות ויהיה להם בית המקדש ואז הם ראויים שתשרה שכינה בתתתונים:

ויתבונן עוד מכאן מה שארז"ל כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק כי שם ממשלת השרים הנקראים אלקים אחרים וטעם האסור לצאת ממה לשאר הארצות כי מוציאים את עצמם מרשות היחיד לרשות הרבים שאוירה טמא ומטמא באהל ולכן גזרו טמאה על ארץ העמים ועל האויר:

ואם השכלת אז ידעת כי ישראל והתורה והמצוות וארץ ישראל ובית המקדש כולם צריכין לענין השלמות ולא יחסר אחד מהן בזמן השלמות שהוא לימות המשיח והכל דבוק אחד. ודע כי אע"פ שאין קיום המצוות על הנכון רק בארץ נוהגות גם בחוצה לארץ ומטעם שאמרו רז"ל הוו מצויינים במצוות עשו ציצית כשתחזרו שלא יהיו לכם חדשים והכוונה לומר כי בזכות שדבקו בהם בחוצה לארץ ומכירים בהם כי השם יתברך אדון על הכל והשגחתו וממשלתו בכל מקום ובכל זמן יזכו לשוב שם ונקיים הכל בארץ כי אם ח"ו לא יהיו מצויינים בהם יהיו כגויי הארצות ויהיו עליהם חדשים בחזרתם לארץ ויצטרכו לקבלם פעם שנית ואולי לא יזכו בהם והדין נותן כי בן מלך הנכנס לבית עבדו ועזר הוא לעבד למרוד במלכות אדרבה מרידה זו אין לה קצבה ויתרה היא על מרידת העבד כפלים. לכן אם ח"ו ילכו ישראל ויוציאו עצמם מבית השם ויכנסו בבית עבדים ויעבדו אלקים אחרים אשר עבודתם ע"ז ויטמאו את עצמם ואת הבית אשר נולדו בו כי

בזה תהיה המינקת נרדית בסלוק השפע אשר הוא חלול השם ותהיה מ"ה פוגעת בהם וכן אם זה העושה הוא יחיד יהיה נדחף ונכרת מן הבית ההוא:

וזהו טעם שהעטרה מקנאה בעובדי ע"ז כאיש המקנא באשתו המזנה תחתיו כי לא נמצא קנאה רק בע"ז ולא בשום חטא כל כך כמו בע"ז. והנביאים המשילו את ישראל בעובדם ע"ז לאשה זונה. ודרשו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר ט"ו:ל"ט) הם המינות והזנות כאשר זכרתי בהריסה. וכן אם ילך הבן ויגלה עריות מות יומת בחרון אף ומפני שנשתלשל מהזוג הנכבד הטהור והקדוש וכאשר יוציאו את זרעם שלא בדרך שאר או באשת איש או באשה שאינה מזרע ישראל יבלבלו (סא ילכלכו) המעינות אשר הם מים טהורים ויקלקלום ובאשת איש יטמא הזוג שנזדווג בדמות עליון. ועוד מכריחין את האיקונין (הגהה, פי' שור הבר ובת זוגו) להשתתף עמהם להיות עולם כמנהגו נוהג ואף כי בנותנים זרעם לבני הפילגשים שמוציאים הקדש לחול. וארז"ל על בלעם הרשע שאמר אלקיהם של אלו שונא זמה הוא כי בכל אלה היא ההשחתה דמיון ע"ז כאשר זכרתי בהריסה. כל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז ועל כל אלה נאמר המכעיסים אותי על פני (ישעיהו ס"ה:ג') כ"ש שיקנא השם ויפקוד עון הבן אם יעבוד ע"ז ויגלה עריות בארץ הנבחרת אשר שם ביתו כמו שכתוב הגם לכבוש את המלכה עמי בבית (אסתר ז':ח') וזהו שאמרו ארץ ישראל אינה כשאר ארצות כי לא תסבול ע"ז וגלוי עריות כי תקיא ממנה כל עושה אלה מפני היותה קדושה וטהורה והשכינה שורה בה: אבל אותם האמות העובדים ע"ז בעבדה בארצם ועושים גלוי עריות לא תקיא אותם מפני היותה טמאה מצד השרים וסובלת הטמאה. אבל אם יעשו כן בארץ ישראל תקיא אותם כאשר קאה את העמים במלאת סאתם:

וכאשר יתבונן מה שבארתי תשכיל מדברי כי ראוי לבן לעבוד את אביו ואת אמו ונכון בעבודתו אליהם. אמנם אין שלמות העבודה כי אם בארץ ובבית הבחירה אשר הוא מכוון כנגד ארץ החיים אשר שם תולדתו. וכאשר הבן יקריב בחוץ או יכוין באחת מן העבודות בחוץ עבודתו פסולה ומפגל הקרבנות. וכאשר יראו אותם האומות עע"ז והיצר הרע והשטן במקצת העבודות הנעשות בחוץ כענין שעיר המשתלח ופרה אדומה הנשרפת בחוץ וכיוצא בהן מונין אותנו לאמר כי אנו מקריבים בחוץ ועובדים ע"ז כמותם ולא ידעו כי הכונה להעביר רוח הטמאה שלא יקטרג עלינו מן החיצונים והם מקבלים חלקם בחוץ מאת השם יתברך ואין כוונתנו אליהם אך כונתנו לשם הנכבד והוא המחלק להם למלאת את פיהם לדבר טוב על בניו. אבל בשאר הקרבנות שמעשיהם בפנים והם

לא יהיו מונים אותנו כמו שעשו כי זאת העבודה השלמה מפני שהכונה כולה בבית השם מקום קדושה וטהרה ותן לבך בענין הבחירה כי הוא ענין עמוק מאד ושרשה גדול: והבן כי העטרה נקראת ישראל והיא כלולה בתורה ובמצוות וכן נקראת ארץ ישראל. והתפארת דורש אותה והיא ציון וירושלם ובית המקדש. וכמו שדרשו על הפסוק בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר (הושע י״א:ט׳) נשבע הקב"ה שלא אבא בירושלם של מעלה עד שאבוא בירושלם של מטה והיא המזבח העליון. ואמרו כל הקבור בארץ ישראל כאלו קבור תחת המזבח וכאשר נזכיר עוד במרכבה. וכן נקרא בית אל שהיא בית התפארת הנקרא אל והיא אבן שתייה שממנה הושתת העולם וארץ ישראל וירושלם ובית המקדש והמזבח של מטה כנגד של מעלה והוא באמצע העולם כנגד הקו האמצעי המשפיע עליהם. והארץ העליונה היא בגן עדן והיא תקיא עובדי ע"ז וכל החוטאים:

ולכן נקרא העון חטא מלשון אל השערה ולא יחטיא (שופטים כ׳:ט״ז) ובעבודת הבנים קוראה בשלום את המגדלת ונמשך עליה חוט של חסד. ובסרחונם יעזוב השם את הארץ ונרדית המינקת עם הבנים ואין השם עומד עמם ואין דורש אותם ויבוא הנחש ויטיל זוהמא בחוה ויטמאנה וזהו טעם חורבן הבית והארץ ובית המקדש וירושלם והריסתן וגלות ישראל בין האמות והם עבדים המקבלים כח מן הזוהמה ההיא על זאת תרגז הארץ (עמוס ח׳:ח׳) תחת עבד כי ימלוך ותחת שפחה כי תירש גבירתה וזהו ענין שאין השם שלם ואין הכסא שלם וכאילו מלך מן הארץ נשלך מן מלכותו כענין שנאמר השליך משמים ארץ תפארת ישראל (איכה ב׳:א׳) כלומר התפארת השליך ארץ וכאילו שניהם נשלכו. ועל זה אמר יהושע בתפלתו ומה תעשה לשמך הגדול (יהושע ז׳:ט׳) כלומר אם תכלם מי יעורר להעביר הזוהמא וליחד הדברים:

אבל בזמן השלמות בהיות כל ישראל בארץ ויקיימו שם המצוות והתורה כולה ויהיה להם מקדש ומשיח שיהיה מלא חכמה ובינה וגבורה והיה השלום בארץ והצדיק נושע אז יתקיים כתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה י״ד:ט׳) כאשר יתבאר למטה ועל הזמן ההוא נאמר ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ (ישעיהו ס׳:כ״א) ולא תקיא עוד אותם כי ימחה את זכר עמלק ויתבטל היצר הרע והשם שלם והכסא שלם וכמו שזכרתי הטעם. ונתבאר הנה כי ישראל עקר העולם וקיומו:

אמנם יש להתבונן למה אמר הכתוב ה' אחד ושמו אחד כי היה לו לומר ה' ושמו אחד. והענין כי בעוד העולם הזה קיים עולם ועד לא ימוטו מלהנהיגו ברחמים ובדין כטבעו של עולם. אמנם בזמן השלמות יתקרבו הכחות והברכות מצויות בעולם ככוונת תחילת הבריאה כאשר בארתי בטעם ומפני היחוד השלם שיהיה בזמן ההוא נאמר בו ה' אחד

ושמו אחד כי הפועלים עודם פועלים אבל בהפסד הזמן והעולם באלף השביעי שאותו אלף הוא יום שכולו שבת והפועלים בטלים ממלאכתם אז ה' אחד ושמו אחד ויהיו משתמשים בכתר אחד. אמנם בסוף כל הדורות היובל יהיה נוהג בעולם ויתעלה הכל לחיותו כאשר יתבאר בסדר המנין:

ואחר שבארתי שאדם נברא בדמות עליון כמ"ש נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ראיתי לדבר בענין תפילין והנחתן ובמקצת תקונן וממנה יתבאר מה שארז"ל שהב"ה מניח תפילין וכן מה שאמר שהב"ה מתפלל:

ודע כי הש"ה מפני כי באצילותה נרשמו בה ל"ב נתיבות חכמה הכוללות כל ענין כמו שבארתי בשמות כי הראשונה שהיא רחמים גמורים ואין בה תערובת דין אין להרהר בענינה. אמנם התחלת העניין הוא בש"ה לפיכך נקראת ראשית כי היא ראשית הראשים וכן בכור כי היא בכור לכל הכחות. והש"ה היא יוצר בראשית ונקראת בינה להתבונן כי הוא המלך עליון אשר ברא וחדש הכל יש מאין בלי טבע ומנהג אך ביכולת ובחפץ ובכחו ממשיך לפועלים לשנות עתים ולהחליף זמנים כי הוא כח הכחות לכן נקרא אלקים כח שלהם והגדולה שהוא החסד היא האהבה. והגבורה שהוא הפחד נקרא יראה. ומפני כי בארבע מדות האלה נכללו כל הענינים הנמשכים בעולם ע"י הפועלים כי המלך עליון פועל בעולם העליון בכח שלפניו (סא כי המלך בעולם העליון פועל בחכמה שלפניו) על ידי מדותיו הנכללים בימין ושמאל באתה הקבלה בסיני לכתוב כנגדם ד' פרשיות ולהניחם בד' בתים:

הראשונה קדש לי כל בכור (שמות י"ג:ב') כנגד הש"ה הנקראת בכור. שניה והיה כי יביאך (שם) המספרת ביציאת מצרים הנעשת בלי טבע ומערכת המזלות והיא כנגד הבינה שהוא הגואל הגדול אשר הסמיך גאולה הרומזת לעטרה לתפלה הרומז לתפארת וגאלם ממצרים בשנוי טבע במסות ובנפלאות שעשה ע"י משה רבינו ע"ה והפך אז סדר המערכת כי בניסן שיצאו היה עולה מזל טלה והוא מזלו של מצרים לפי דעתם והיה עולה (סא עומד) בכחו ובממשלתו ולא הועילם. שלישית שמע ישראל והיא פרשת היחוד והוא כנגד החסד הנקרא אהבה וכתיב בפרשה ואהבת את ה'. רביעית והיה אם שמע כנגד היראה וכתיב ביה וחרה אף ה'. וכנגד התפארת הנקרא הב"ה מקבל מארבע מדות האלה והוא המניחם:

וכנגד זה האדם התחתון הנברא בדמות עליון מניח ד' פרשיות אלו על ראשו הנרמזות אליהם והוא מניח אותם באמצע הראש נגד המוח ששם משכנות המחשבה והוא עקר

מוחו של אדם. ומכאן יובן כי הב"ה שהוא התפארת מניח תפילין על הראש כי כבר ידעת כי התפארת הוא עקר האדם העליון ועקר האדם הוא הראש:

והרצועות המקיפות את הראש רמז כי התפארת הוא עקר הראש והוא עקר הכל ומקיף את הכל או שהוא רמז לקביעות השפע הבא מן הד' (סאמ ר"ל מן הד' ספירות שנרמזות בהם הד' פרשיות) אל הראש להמשיך אל כל הבנין עד העטרה הנרמזת בקשר של תפילין העשוי כמו ד' לרמוז אליה כי העטרה נקראת דלת כי הוא שער לה'. וי"א כי העטרה נקראת דלת מפני שהיא דלה שהיא צריכה לקבל מן הצדקה הרומזת לת"ת ואינה נזונת רק משל בעלה ובו תשוקתה. ומפני שהקשר רומז לעטרה דרשו רז"ל בפסוק וראית את אחורי ופני לא יראו (שמות לד) הראה לו קשר של תפילין. והע' נקראת אחוריים היא אשר הראה השם ית' למשה בבקשו הראני נא את כבודך (שם) ודרשו ז"ל ותמונת ה' יביט (במדבר י"ב:ח') זה מראה אחוריים. ותמונת ה' זה העטרה:

הנה שד' פרשיות על הראש שהוא מקום הזכרון כנגד צורת זכר והקשר שהוא כנגד המוח אחרי הראש הוא להיות משמר לזכירה. והנה הזכירה והשמירה מקיפין הכל וש' של ד' ראשים מימין הקורא. ושל ג' ראשים משמאל הקורא והם ז' ראשים כנגד הבנים אשר הם ד' ימיניים וג' שמאליים הימניים התנ"י. והשמאליים פה"ע. ואמרו בימין הקורא ושמאל הקורא מפני שכוונת המצוות היות האדם מעוטף בה ולחשוב כאילו עומד לפני קונו ושמאלו כנגד ימינו וימינו כנגד שמאלו והוא מה שאמר שלא יסיח דעתו מהם. והרצועות היורדות מן הקשר ולמטה מכאן ומכאן רמז להמשכה הבא מן הראש. וראיתי מי שכתב שירמזו הרצועות לנצחים. הנה ענין תפילין של ראש:

אבל תפלת יד והנחתה הוא כנגד העטרה לרמוז כי שם מתיחד הכל והיא כלולה מן הכל. ובאתה הקבלה להיות הד' פרשיות בבית אחת ולכן נקראת כלה כי היא כלולה מל"ב נתיבות חכמה. ומפני שהיא כלולה מל"ב נתיבות חכמה נקראת כמו כן חכמה ולהורות על היחוד. וכשהיא פועלת על ידי כולם אין בתפילין האלה רק בית אחד ורצועה אחת כי מידה הכל וכלולה בכל והיא כלל הכל כי אין בפרט אלא מה שבכלל ואין בכלל אלא מה שבפרט:

וענין הנחת תפילין על היד כנגד הלב הכל רמז לעטרה הנקראת יד ולב. והקשר הדומה לי' רמז אליה כי היא רמוזה בי' כמו הש"ה ועל זה אמר נעוץ סופו בתחלתו ועל ענין תפילין של יד אמר הכתוב והיו לאות על ידכה (שמות י"ג:ט"ז) האות רמז ליסוד והיד לעטרה הנרמזת בה'. ודרשו במלת ידכה יד כהה לרמוז על השמאל כי גם העטרה נקראת

שמאל. וכלל הנחת תפילין של יד להיות שלום בארץ והיא האות על היד אך שנרמזו הענינים בתיקנן ממה שזכרתי (סא אך שברמז הענינים מה שזכרתי בתקונם):

אמרו ז"ל רצועות שחורות הלכה למשה מסיני זה בא לרמוז לתעלום העניין. ומפני שבתפילין של ראש ושל יד ענין אחד כי גם בשל יד נכללים כל הפרטים שבראש כמו שזכרתי לכן ארז"ל במסקנא כי תפלת של יד אינה מעכבת של ראש ושל ראש אינה מעכבת של יד. אמנם מי שיניח שתיהן יחלוץ של ראש קודם ואין חשש קצוץ כי עדיין האות על היד וחבור שלם. כך אמרו בעוד שהטוטפות בין עיניך צריך שיהיו שתים הנה מבואר מה שדרשו רז"ל שהקב"ה מניח תפלין על הראש ועל היד מן הכתוב שאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו (ישעיהו ס"ב:ח') כי הימין הוא התפארת והוא הראש ולכן אמר בימינו אלו תפלין של ראש. וזרוע עוזו היא העטרה הנקראת זרוע והיא העוז והיא יד השמאל ולכן אמר ובזרוע עוזו אילו תפילין של יד:

וכן קדושת תפילין של ראש גדולה משל יד כמעלת הימין על השמאל ולא יעשו משל ראש של יד אבל משל יד יעשו של ראש כי מעלין בקדש ולא מורידין. ומי שרוצה להניח תפילין שניהם לא יניח של ראש קדם מפני שצריך לרמוז לעטרה שנתנה לראש פנה אבל יניח של יד תחלה כי עקר היחוד כי היא כוללת את הכל ושם מתיחדת הכל:

ומפני שכח העטרה מיוחד ללילה ונקראת לילה וכמו שאמר את המאור הקטון לממשלת הלילה ואין חוט של חסד משוך כל כך לכן אין להניח תפילין בלילה כי אין לבטל מנהגו של עולם מפעולתו. וכן מי שאמר שבת לאו זמן תפילין הוא וכן היא הלכה מפני כי השבת הוא רמז כי אשה לה' והיא במנוחה לחי העולמים. והכלל כי היסוד הוא האות וכנסת ישראל היא בת זוג לשבת ובה נפש יתירה. ואין מצות תפילין דומה למצות ציצית שמעטפין בה אף בשבת מפני כי הציצית הוא רמז לעטרה שהיא כלולה בכל וכענין אשר זכרנו בהריסה ודומה לענין השבת:

אבל התפילין אינו רק המשכת האות על היד והשבת היא עצמה אות לכן אין ענין התפילין דומה לענין מילה שדוחה שבת מפני שני ענינים. האחת שהתפילין הם חוץ מן הגוף ולעתים אפילו בחול שהוא מצוה להניחם אינו חייב ופטור אדם מלהניחם כמו חולה ומי שאינו בקי בהם. והשני שאינם באים לרמוז אלא לחבור ולהמשכה כמו שאמרתי ואין צרך מזה בשבת. כי שם זכור ושמור בחבור והוא האות עצמו אבל ענין המילה שהיא בגוף האדם ורומזת להשלים בו דמות עליון ולסמוך הזכור לשמור כאשר זכרתי למעלה בתחלת השער נכון הוא לדחות את השבת בעבורה. וכאשר יחול יום

שמיני בשבת ולא ימול מחלל הוא את השבת ונכרת מן השבת. וכאשר ימול בו ביום הרי הוא מקיים את השבת ומשלים את הבנין בגופו וכולל את עצמו כמו שבארתי:
ומכאן יובן למשכיל למה כתוב בשבת כי אות היא ביני וביניכם (שמות ל"א:י"ג) כי אין ראוי לשמור את השבת רק ישראל והם הראויים ליום שכולו שבת ולא יכרתו ממנו. ואפילו ג' ששבת ביום מן הימים טובים וכו' בעבור שירצה לרמוז שגם הוא ישכון במנוחתו. אין צריך לומר אם ישתדל לשבות ביום השבת עצמו. וענינו בעבור שירצה להשתמש בכתר מלכות ואינו ראוי לו כי לא ישקוט ולא ינוח בו לעולם:
והראב"ד ז"ל כתב באגדה שאמרו מנין שהקב"ה מניח תפילין על שר הפנים נאמר ששמו כשם רבו. או שמא יש אחד שהוא למעלה ממנו נאצל מן הסבה העליונה ויש לו בו כח העליון והוא הנר' לו למשה והוא שנראה לו ליחזקאל כמראה אדם עליו מלמעלה והוא שנראה לנביאים. אבל עלת העלות לא נראה לשום אדם לא בימין ולא בשמאל לא בפנים ולא באחור וזהו הסוד במעשה בראשית כל היודע שעורו של יוצר בראשית. ועל זה אמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו עכ"ל:
ולא הבינותי תחלה כונתו כי היו דבריו נראים הפך מדברינו ואחר כן דקדקתי והיודע בענין המראה שהזכרתי בה בשער הזה יוכל להבין דברינו ועמוק הוא ואמת. ואחר שתשכיל מאמרם ז"ל שהקב"ה מניח תפילין ותפילין ותפלה ענין אחד והכל לשון חבור כאשר זכרתי:
והעטרה היא בית תפלתו כלומר בית שהוא תפלתו כענין שנאמר ואני תפלה כי משפיע על הבית מחסדו והוא ענין התפלה שהזכרנו שאמר רבי ישמעאל ויגולו רחמיך על מדותיך כלומר כי הכל תלוי בישראל שאם יעשו טוב ימשוך חוט של חסד עליהם ויהיה השלום בארץ והיא ברכת הכל והוא התענוג הגדול. וזהו מה שאמר שהקב"ה חפץ בתפלה יותר מכל הקרבנות כי התפלה היא התעוררות אהבה לחסיד היודע לכוין בה ובהתעוררות האהבה כראוי ימשיכנה באמת ובאמונה:
ודע כי כל הדברים רוחניים צריכים התעוררות מן התחתונים כענין שנאמר קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת (תהילים קמ"ה:י"ח) וכן יקראני ואענהו (שם צא) ואמרו ז"ל במשה רבינו ע"ה כשעלה למרום מצא להקב"ה יושב וכותר כתרים לאותיות. אמר לו משה אין שלום בעירך. אמר לו משה וכי יש עבד נותן שלום לרבו. אמר לו היה לך לעזרני מיד פתח ואמר ועתה יגדל נא כח אדם (במדבר י"ד:י"ז) מלת יגדל רומז לחסד הנקרא גדולה. והכח רמז לתפארת. ושם של אדם רמז לעטרה והתפארת הוא כח לעטרה. וכוונת הכתוב שיהיה הכח של השם ממשיך מן החסד הנקרא גדולה ויהיה

משוך חוט של חסד על העטרה שהוא רבו של משה והוא הקב"ה שהזכירו בכאן. וענין העזר הוא התעוררות להמשיך הצדיק שהוא השלום בעיר שהיא העטרה והוא הקב"ה: ועוד אמר ר' ישמעאל כשנכנס לפני ולפנים ראה אכתריאל יקוק צבאות. והוא השר הגדול והוא שר העולם אמר לו ישמעאל בני ברכני מיד התפלל ואמר יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שיכבשו רחמיך את כעסיך ויגולו רחמיך על מדותיך. וזו היא הברכה והוא ענין כל הברכות והתפלות כאשר יתבאר עוד בתפלות. ומפני שהדברים עליונים יתעוררו בהתעוררות התחתונים לכן כל צדיק המתפלל כדרך הראוי ובכוונה כאלו הוא עקר לעטרה (סא בתפלה סא ופעלתה) ובענין העזר רוכב שמים בעזרך כלומר התפארת הנקרא שמים רוכב על העטרה שהוא נקרא כסאו. וכל זה בעזרתו של ישראל: או יש לומר שהעליון רוכב בתפארת הנקרא שמים וממשיך אליו מחסדו. או נאמר כי השם רוכב בעזרתן של ישראל על מרכבת המשנה שראה יחזקאל שנקרא שמים והם השמים העליונים נפרדים כאשר אזכור במרכבה. או נאמר כי העטרה נקראת עזר וכאשר זכרתי בטעם שהיא העזר לתפארת והיא עזרתן של ישראל. והשמים רוכב עליה כי הוא כסאו:

ואמרו באגדה ישלח עזרך מקדש (תהילים ב) אפילו הרוח העליון צריך עזר והוא ההתעוררות והעזר שבארתי וזהו שאמר שאין הברכה מצויה אלא על דבר יש כענין לחם הפנים. וכענין ברכת אלישע. וכענין כד הקמח לאליהו. ואמרו עוד כל מי שאינו מניח פתיתין על שלחנו אינו רואה סימן ברכה (סא כי הוא יש) והוא בעת ברכת המזון כדי שתחול עליו ברכה:

והנה תוכל להשכיל כי התפלות והברכות אינן רק לתועלתנו כי בעליונים אין חסרון רק אחדות שלמה ומדת השם ית' ופעולתיו וכחותיו הם פשוטות אינם משתנים. ונתבונן עוד ענין אסור ברכה לבטלה. ואחר אשר זכיתי להשלים השער הזה והתבונן ממנו כי התפארת עקר העולם העליון ומפני שהוא עקר הבנין ראיתי לדבר בענין המרכבה כי התפארת היא דמות פני אדם במרכבה העליונה כאשר זכרתי:

פרק יא

שער המרכבה העליונה וכולל בו מרכבת יחזקאל:

דע כי המרכבה העליונה וכל המרכבות (סא והבינה) ואדון הכל הוא הרוכב על הבנין הנקרא עולם והוא מרכבת השלישית הנקרא מלך ואע"פ שהוא רוכב על הבנין לא יקראו המקובלים מרכבה זולתי לארבע מן השבע שהם כלל כל הבנין ועקרו כאשר זכרתי

בטעם. כי הג' ראשונות מן הבנין הם כלל הכל אך בפרט הם ד' כי התפארת היא ד"פ. ועקר המרכבה חסד פחד תפארת. וחסד הוא פני אריה מהימין ופחד פני שור מהשמאל. והתפארת פני אדם. והעטרה פני נשר:

ובעבור היות התפארת נוטה לצד ימין נקרא גם הוא ימין. והעטרה נוטה לצד שמאל נקרא שמאל. ומפני מעלת הימין על השמאל נקרא התפארת פנים והם הפנים המאירים. והעטרה שהיא השמאל היא האחוריים כאשר זכרתי מאמרם ז"ל ותמונת ה' יביט (במדבר יב) זה מראה אחוריים והם הפנים שאינם מאירים. והנה רגלי המרכבה ימין ושמאל פנים ואחור:

אמנם יחזקאל לא הזכיר מקום פני אדם ופני נשר כמו באריה ובשור מפני שמקומם וענינם ידוע כמו שכתבתי ודע כי בכלל רגל חסד נצח. ובכלל רגל פחד הוד. וברגל תפארת יסוד. והנה כולם מרכבת לשלישית אך שהד' הם יסודי המרכבה. ומפני שהתפארת עם כלל הבנין נקרא שמים יען היותו מצד חסד הנקרא מים כאשר יתבאר עוד בשער העולם כי השם שבמלת שמים שמוש לכן נקראת השלישית רוכב שמים והתפארת שהוא עקר הבנין הוא כסא רחמים וכן אנו אומרים על הש"ת מלך יושב על כסא רחמים:

וכל מדה נקראת שמים לאותה שלמטה הימנה וכסא לשלמעלה הימנה אם כן העטרה כסא לכולם והש"ת שמים לכולם. אמנם התפארת הוא כסא רחמים והעטרה כסא הדין והם עקר הכסאות בו הם הפועלים והם שתים כמו שנאמר די כרסוון רמיו ודרשו בו שתי כסאות אחת לצדקה ואחת לדין. וכבר זכרנו בשער האדם כי הרחמים היא הצדקה. וכן נקרא השלישית יושב הכרובים מפני שהוא יושב על הדו פרצופין שהם עקר הכרובים כאשר יתבאר עוד למטה:

ועל המרכבה הזאת ארז"ל האבות הן הן המרכבה. אברהם בחסד יצחק בפחד. יעקב בתפארת או ביסוד הנקרא אמת. ומפני שהג' אלה הם הכלל כי העטרה כלולה בתפארת לכן לא נקראו אבות לישראל אלא שלשה וזהו שנאמר תתן אמת ליעקב חסד לאברהם (מיכה ז) וכן כתוב ופחד יצחק (בראשית לא) אמנם העטרה שהיא רגל רביעי במרכבה היא מדתו של דוד המלך ע"ה אשר ממנה לו המלכות. ואינו נקרא אב מן הטעם שזכרתי ועוד אזכור בו ענין:

והכוונה שיחסו המדות האלה לאבות הוא מפני שאברהם רצה לדמות לקונו במדת חסד שרצה לגמול חסד עם אנשי דורו כדי להמשיכם לעבודת השם ית' ולכוונה הזאת קרבם אל ביתו והאכילם והשקם והמשיך את לבם לעבודת השם ית'. וזה היה גמר חסד שעשה

להם. ומפני שנתן הנהגתו בחסד שהיא מדה טובה לעניים ולעשירים יחסו לו המדה ההיא. ומפני שגם היא נקראת אהבה אמר הכתוב זרע אברהם אוהבי (ישעיה מא) וכבר זכרנו בשמות שנקרא אברהם. ואמר בבהיר אמר חסד לפני הב"ה רבוש"ע כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי כי אברהם היה עומד שם במקומי:

והפחד שהיא מדת היראה אשר ממנה הקדושה היא מדת יצחק ולכן היה נקרא ג"כ קדוש כי הקדושה מביאה לידי ענוה ויראת חטא. ומפני היות הפחד מדתו ראוי היה להיות נעקד לאביו להגדיל כח אביו על כחו שלא תהיה מ"ה שטוחה לפניו. והעטרה היא המזבח שנעקד עליו יצחק ונזדמן כופרו האיל ונברא בין השמשות. וכבר זכרנו מן האיל בטעם. אמנם המזבח הוא המזבח שהקריבו עליו הראשונים אדם והבל ונח. והמזבח הזה הוא המקבל תחלה מן הקרבנות כאשר זכרנו בטעם. ושם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם בזכות הקרבנות. וכל המקריב קרבן הכוונה לעלות אל המזבח הזה כאשר זכרנו שם. ומפני שנתקדש יצחק במזבח ההוא והיה עולה תמימה טהור וקדוש וארץ ישראל מכוונת כנגד המזבח ההוא כענין שאמרו כל הקבור בארץ ישראל כאלו קבור תחת המזבח כאשר זכרנו באדם לכן לא היה ראוי לו לצאת מארץ ישראל הקדושה והטהורה אל ארץ אחרת וכבר זכרנו בשער האדם שנוכל להתבונן ממנו כי המזבח כנגד ארץ ישראל העליונה:

ומדת היסוד שהוא האמת היה מדת יעקב שהיה איש תם ויושב אהלים והוא מכריע בין פחד אביו לאהל זקנו ומשלים את הכל והוא השלום. ועל המדה הזאת ארז"ל שדיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד. וכסא הכבוד יאמר שהוא היסוד שנקרא כסא הכבוד והוא חקוק בו כי הוא צורת זכר. או נאמר שהכסא רומז לכל הבנין שהוא כסא לשלישית ומדת יעקב הוא עקר הבנין. וכבר הבינו' בצורת האדם שהוא חקוק בו:

והעטרה היא מדת דוד והיא רגל רביעי שבמרכבה. אמנם אינו נקרא אב כמו האבות מפני שמדתו צורת נקבה ואין אורה רק מן החמה כי נתמעטה הלבנה ומקבלת מלמעלה. ולטעם זה גם כן לא יאמר אלקי דוד כמו שאמרו על האבות אבל יאמרו בו מגן דוד כמו שיאמרו מגן אברהם (סא ויש הפרש בין מגן אברהם למגן דוד) כי העטרה היתה בת לאברהם וכמו שדרשו ז"ל בפסוק וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כ"ד:א') והיא נקראת כל והיא המגן. אלא שאברהם היה הזרוע הימין והיה המגן בזרוע הימין כמו שנאמר אברהם אוהבי. ובדוד היה המגן תלוי בזרוע שמאל כי שם מלחמה וזהו שאמר ותתן לי מגן ישעך (תהילים י"ח:ל"ו) וכן אמר מגיני וקרן ישעי (שם). וכן פעמים לא יזכרוה כלל רק יכללוה בג' אבות כמו האבות הן הן המרכבה. ובתפלה יאמרו האל

הגדול הגבור והנורא וכן במקומות הרבה. והטעם בזה שאין מגלין סוד העקר לא לכל ולא בכל זמן כי מ"ה היא מדקדקת ופוגעת בכל זר הקרב וכבר בארתי זה בהריסה:
ואחרי אשר בארנו כי האבות הן הן המרכבה נתבונן ממנו ענין עליית השם ית' הנאמר באברהם דכתיב ויעל אלקים מעל אברהם (בראשית י"ז:כ"ב) וכן נאמר ביעקב ויעל מעליו אלקים (שם לה) כי השלישית נקרא אלקים ופירושו כח הכחות. וכן העטרה נקראת אלקים כי היא כח התחתונים. והשלישית פועלת בעולם העליון. והעטרה בשליחות עולם העליון פועלת בעולם התחתון. וע"כ יש לך לדעת כי כמו שהשלישית רוכבת באברהם העליון כן העטרה בהשתלשלות רוכבת באברהם התחתון בהכינו מחשבתו להמשיך עליו רוח נבואה ובהסתלק הרצון ממנו נאמר ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים. ועולה אל קדש הקדשים (סא היא החכמה) כענין עלה אלקים בתרועה (תהילים מ"ז:ו') וכן העניין ביעקב:
והטעם בכולם כי הרצון נמשך ומתדבק עם הצדיק הנרמז במרכבה וכאילו יתעלה למעלה וגדלה עד לשמים ר"ל כי חוט של חסד נמשך על פניו. ועל העניין הזה ארז"ל הצדיקים הן הן המרכבה. ירצו לומר מרכבת השכינה כי מפני שיש צדיק למעלה במרכבה כמו שנאמר וצדיק יסוד עולם (משלי י':כ"ה) שורה השכינה על הצדיק התחתון המדמה הצורה ליוצרה כי מצא מין את מינו ונעור כאשר כתבתי באדם:
ומכאן יתבונן מה שכתבתי בשמות המדות בספירה התשיעית בענין ציון וירושלם בין שעקר ציון הוא היסוד שיהיה ענינו כאשר בארתי הנה כי כאשר השם בוחר בציון של מטה תהיה היא מרכבת הע' וכאילו היא מתדבקת בציון העליון אבל ענין ירידת השם ית' יתבאר כמו שדרשו הנה ה' יוצא ממקומו (ישעיהו כ"ו:כ"א) שדרשו בו מלמד שבא ממדה למדה ממ"ר למ"ה. ואמרו במדרש בפסוק וירח ה' את ריח הניחוח (בראשית ח':כ"א) מלמד שירד השם אל השם וענינו כמו ויאמר ה' אל לבו (שם) וכבר ידעת כי העטרה נקרא לב:
וכלל העניין הוא שהרחמים בדינו והיא הברכה והשמחה כי הכחות מתקרבים (סא מתערבים) והכל ברחמים ומהמרכבה הזאת משתלשלת מרכבת יחזקאל שהיא מרכבת העטרה. וכאשר יש במרכבה עליונה ארבעים רגלים כך בהשתלשלות יש גם לזאת ד' רגלים והם הד' פנים שראה יחזקאל. פני אריה מהימין. ופני שור מהשמאל. ופני אדם ופני נשר:
והם ד' מחנות שכינה. מיכאל. גבריאל. רפאל. אוריאל. אשר הם כח ד' מלכיות כענין שנאמר והיה לארבעה ראשים (בראשית ב':י') ומשם יפרד שר מלכות יון ושר מלכות

פרס. ומשם מתחיל עולם הנפרדים. וכענין שנאמר ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ובבהיר קראו לעטרה שם שנאמר ושם חביון עוזו (חבקוק ג׳:ד׳) וכנגדם נעשו ד' טבעות בשלחן. והד' פנים האלה נקראים שמים מפני שהם השמים העליונים שנבראו ומהם יקרא הקב"ה רוכב שמים (דברים ל״ג:כ״ו) כי העטרה רוכב עליהם והם כסא לעטרה. וזה הכסא הוא לבנת הספיר ותחתיו הרקיע שעל החיות. והרקיע הזה היא החיה אשר ראה יחזקאל. ומה שאמר הכתוב היא החיה אשר ראיתי תחת אלקי ישראל (יחזקאל ט) שפשוטו נראה שהחיה היא תחת אלקי ישראל איננו כפשוטו כי הכתוב יקצר וירצה לומר היא החיה אשר ראיתי תחת הכסא אשר תחת אלקי ישראל. וכל זה לדעת ר' אברהם בן עזרא ז"ל. והרמב"ן ז"ל לא חלק עליו בפשט הזה:

החיה היא הלהט אשר זכרנו בהריסה. והיא הלהט אשר זכרנו בטעם והם הכרובים הראה יחזקאל ואמר ואדע כי כרובים המה (שם) והם הפורשים בכנפיהם למעלה כמו שאמר דוד המלך ע"ה ולתבנית המרכבה לפורשים וכאשר אזכור עוד. וכנגדם היו הכרובים שבבית המקדש פורשים כנפיהם למעלה והשכינה מנצצת על הכפרת מבין שני הכרובים דוגמת הכרובים העליונים כאלה:

אך בפנימיות המראה אשר ראה יחזקאל הוא שנאמר כי ענין הכרובים היה מהשתלשלות עליון עד בית קדש הקדשים כי הכרובים שבמקדש היו פורשי כנפים דוגמת הכרובים שאמר דוד עליהם ולתבנית המרכבה לפורשים היא מרכבת העטרה כאשר זכרנו. והם פורשים כנפים למעלה לקבל מן הכרובים העליונים שהם הדו פרצופין אשר גם הם פורשים כנפים למעלה. וכבר זכרנו במדות כי חסד ופחד נקראים כנפים וזרועות. וכמו שאמרו בבהיר כאדם שיגן בשתי זרועותיו על ראשו:

ופרישות כנפי הכרובים התחתונים הוא רמז כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם ומפני שרמיזותם אל מקום היחוד (סא ר"ל הספירות) נצטוה משה רבינו היותה מקשה. ומפני שהיו מרכבת העטרה המנצצת בינהם והיא מ"ה והיא הצפון אשר משם הזהב יאתה כאשר אזכיר בעולם לכן היו של זהב לרמוז אל מדת הדין כי מצפון זהב יאתה:

אמנם בארון היו מונחים הלוחות שבהם עשרת הדברות ה' בכל לוח רמז לעשרת הויות כאשר אזכור בעשיריות. ובתוכם עוד התורה שהיא רמז לתפארת לרמוז כי השם שלם שוכן שם. וכענין שאמר במקדש ראשון שהאש רוכב על המזבח כארי כלומר שהיה חוט של חסד משוך ואף בימי משה היה זה:

ואולי בעבור כי עקר המשכן לכבוד ולתפארת נבחרו לבנינו אחד למטה יהודה והוא בצלאל ואחד ממטה דן והוא אהליאב. כי יהודה היה גדול בשבטים והיה מלך ונרמז בו

השם הגדול ודן רמז לדין והנה המלך והמלכה. והשם נתן לבצלאל חכמה ובינה ודעת לחשוב מחשבות ונתן לעזרו אהליאב כמו שאמר ואתו אהליאב (שמות ל"ח:כ"ג) ולא אמר שיתן לו חכמה ובינה ודעת כמו לבצלאל:

וכאשר השכיל יחזקאל החיה והכרובים שזכרנו השיג מעלות לעלוי החיה העליונה שהיא העטרה והיא המראה הנראה לנביאים וממנה נראה כל העניין. והמראה ההיא הוא הכרוב השני (סא ר"ל העטרה) וממנו יודע הכרוב הראשון שהוא התפארת כדרך שאר הנביאים כלומר שהרגיש בתפארת מפני שהעטרה כלולה בו. אמנם לא שידעו בנבואה כמשה ואם תשכיל מה שאמרתי תבין מפני מה אמר ואדע ולא אמר ואראה מפני שלא השתכל בכרוב הראשון ותבין מפני מה לא אמר כי כרוב הוא וירמוז לחיה אשר תחת אלקי ישראל. אבל אמר כרובים המה בלשון רבים מפני שראה בכרוב השני וידע בראשון. והבן זה. ואחר שזכרתי כי רגלי המרכבה הם יסוד הבנין ועקרו ההשתלשלות מהם ראיתי להרחיב והוא שער העולם:

פרק יב

שער העולם:

ובו יתבאר כי כח העליונים בתחתונים בכללים ובפרטים:

כבר כתבתי בטעם כי הג' ראשונות כוללות כל ענין וכל כח. אמנם לרום (סא לרוב) מעלות השתים והעלמתן לא יזכירו המקובלים רק השלישית שהיא כח הכחות ונקרא אלקים על זה. וכן נקרא אל עליונים. כלומר כח שהוא עליון על כל הכחות כי השבע עמודים הם כחות העליונים ומדותיו אשר מנהיג על ידם עולם השפל:

וזכרתי בתחלת הספר כי יסודי עולם השפל ג' בכלל חסד פחד תפארת וד' בפרט עם העטרה כי יש להם שרש גדול ומופלא. והשרש גדול הזה הוא מסובב משלפניו ושלפניו משל פני פניו עד המסבב הראשון ית' שמו שהוא סבת הכל. (הגהה, הכונה היא כי כל ספירה שלמטה תסבב) וכאשר תמצא בנבראים המסובבים (הספירה שלמעלה הימנה על ידי התעוררותה) (סא כלומר המעוררים העליונים על ידי כי כל תחתונה שואבת ממה שלמעלה הימנה הדבקות מחשבתם בהם) כי נאצלו כחות העליונים בתחלת המחשבה היותם יסוד וכח לפעולות המצויות והנמשכות למטה בעולם השפל ולכן אין לספר בנעלם כי ידוע כי הג' ראשונות כוללות כל כח וכל ענין:

ולא תחשוב הג' ראשונות לבד כי אף הראשונות כוללות את הכל אלא שאין כוונתו לישא וליתן בענינם משום במכוסה ממך אל תדרוש אמנם ידוע הוא כי היא סבת הכל. אך

כוונתנו עתה לבאר מוצא היסודות מהעולם שזכרנו וכחותם והשתלשלותם והוא בלל כל העולם. והוא שאומרים המקובלים כי הר"ה לרוב עלויה ועלומה והיותה דקה מן דקה נקראת אויר קדמון ונקרא אין והם הרחמים הגמורים בלי תערובת דין. כי הוצאתה מאין סוף. ואולי כי עליה אמרו ז"ל והלא במאמר אחד היה יכול להבראות אלא להפרע מן הרשעים כי לפי רוב טובה לא תהא בה נקמה. ואם יש פירוש אחר לאגדה זו גם מזה אל תנח ידיך:

והשניה היא דין זה לעומת זה ונקרא אש צדק ארץ כמו שמבואר בשמות. והשלישית מכריע ונקרא מים. וכבר זכרתי כי מעכירות המים יצא העפר ולכן נקרא גם היא עפר ועליה נאמר הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר (קהלת ג':כ') כי כן יהיה בסוף כאשר יתבאר בשמיניות. ותוכל להתבונן כי היא העפר והוא הווה ממנה בהיותה כלולה מהשניה הנקראת ארץ:

והנה השלישית כוללת את הכל וממנה צמיחת הכל. הנה שבארתי לך איך הראשונות כוללות כל כח והם אותיות אש"ם אויר אש מים. אבל על דרך המקובלים שעושים בספורם הג' ראשונות ענין אחד ומעלימים השתים לכן קורין לש"ת על דרך השתלשלות עם כלל השתים אויר והוא רוח מרוח הנקרא בס"י. שהרי הש"ת נקראת רוח לרוב עלויה. ואצ"ל הש"ה שהאצילה. וכבר זכרתי שנקרא רוח אלקים חיים וחסד הם המים והם המים העליונים התלויים במאמר:

והש"ת נקראת מאמר ועליו נאמר בפרשת בראשית ויאמר אלקים היא האמירה והמחשבה לפניו. אמנם כל ספירה נקראת מאמר כדרך שאמר בעשרה מאמרות נברא העולם והם הספירות כמו שיתבאר בעשיריות. והמים האילו הם שהזכירו בספר יצירה מים מרוח ועליהם נאמר ורוח אלקים מרחפת על פני המים. ומפני שלא נשלמה ענין הבריאה אמר מרחפת כעוף הפורח על פני המים נוגע ואינו מוצא מנוח עד הגיעו ליבשה. ועל המים האלה נאמר יהי רקיע שהוא התפארת הכולל כל הקצוות בתוך חסד הנקראת מים. וכאשר היה הרקיע בתוך אז הקיפוהו המים. והיו מהם עליונים ותחתונים כאשר אזכור עוד:

הרו המים וילדו אש והוא הפחד והוא מה שאמר בספר יצירה אש ממים. כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים הנה לך כי מן הש"ת נאצלו כל היסודות האויר והמים והאש והם כלל הכל כי מכללם יצא העפר כי העפר עם כולם מתגלגל:

הנה שהתפארת וחסד ופחד אותיות אמ"ש. והתפארת הוא המכריע בין האש והמים וכלול מהם והוא עקר הכל והם הד"פ. ולכן נקרא שמים כלומר אש ומים. או שנקרא כן

לפי שרובו חסד והם המים והשם שמוש כמו שזכרתי במרכבה. אמנם ממטר השמים תשתה מים חסד. והארץ ההיא היא הנקראת מים תחתונים שנשקעו בארץ מהמים העליונים. וכענין שנאמר וכנה אשר נטעה ימינך (תהילים פ׳:ט״ז) כאשר זכרתי:

והתפארת שהוא הרקיע המבדיל בין מים למים להיות עליונים ותחתונים והוא מה שהזכירו כי יש רקיע המבדיל בין מים עליונים למים תחתונים. ומכאן יתבונן הדעות החלוקות שנאמר על זה כי כל אחד רצה להטמין ולהעמיק יותר ויותר מחברו. אך כולם מודים כי מן חסד נתפשט הכל רק שלא נצטייר אלא במחשבה. ר"ל שלא נצטיירו ההויות בצורה שלמה להוציא מן הכח אל הפעל עד מאמר יהי רקיע בתוך המים שעקרו (סא שענינו) כאדם שמפנה מקום לבינו לעשות בו יסוד לפעולה העתידה לצאת ממנה מן הכח אל הפעל והוא מה שאמר והיה העולם מים במים ואחר נגבל לכל דבר מקומו דבר יום ביומו. והוא שאמר אמרתי עולם חסד יבנה (תהילים פ״ט:ג׳). כי הכל ממנו נתפשט:

ומה שארז"ל שהמים העליונים זכרים והתחתונים נקבות לפי שכל מקביל נקרא זכר וכל מקבל נקרא נקבה. וכבר זכרתי כי הארץ שותה ממטר השמים והנה לדרך ההשתלשלות שכתבתי נאמר כי על העטרה אמר הכתוב הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר (קהלת ג׳:כ׳) כי משם יסעו ומשם יחנו כי הוא עולם הנשמות. והנה על דרך זה תוכל להתבונן כי כל אחת כלולה מן הכל אלא שכל אחת מהיסודות הוא יסוד וכח לפעולות הנמשכות למטה בעולם השפל על ידי העטרה:

ומה שכתבתי למעלה כי התחלת היסודות מהשלישית והיא נקראת אויר הוא בעבור כי היא נשמת עליון וממנו לו החיים כענין אשר זכרתי באדם ואמרתי שהשלישית הוא חיי המלך והוא אשר נפח באפי המלך נשמת חיים להחיות בו נפש כל חי. אמנם יסוד היסודות הנמשכים למטה לפעולה הם ד' רגלי המרכבה וכללם ג' וד' בפרט. חסד המים ופחד האש ותפארת כלול משתיהן והם הדו פרצופין ובו נכלל עוד אויר שהוא השלישית כי הוא נפח באפיו נשמת חיים ורוחו. והנה הוא כלול בכל באויר ובמים ובאש ובעפר והנה ג' האבות רוצה לומר הכתרים והתפארת שהם עקרי היסודות ומוצאיהם הם כנגד ג' הראשונות שזכרתי למעלה בענין היסודות:

אמנם מתהפכים הדברים באצילותם כמו צורות השקועות בחותם שהם מהופכות לעיני הרואה בהם וכאשר יחתמו בו יחזרו הצורות להיות בולטות ומתהפכות לסדר אם היו סדרן ימיניים יחזרו שמאליים. כן הראשונות באצילותם בסדר אש"ם והאבות מש"א. והוא שאמר בספר יצירה הציבן כמין חומה כי השלישית הציבה הבנין כמין חומה היות היסוד למטה להעמיד הבנין כראשונות. האויר שהוא עקר הוא עליון והוא היסוד

שהכל תלוי בו. ובבנין האויר שהוא התפארת או היסוד הוא למטה להעמיד הבנין וכענין שנאמר שעולם עמוד אחד שנאמר וצדיק יסוד עולם (משלי ז) והנה ג' האבות הם יסוד לכל הפעולות. אמנם פרטם ארבע כי העפר הרומז לעטרה נכלל בהם:

ובצאת הדברים אל הפעל נמצא כי חסד יסוד המים. ופחד יסוד האש. ותפארת יסוד הרוח. והעטרה יסוד העפר. וכבר זכרתי למעלה כי הארץ יבשה מצד הפחד לא מקום זרע עד שימטיר עליה מן השמים מים הרומזים לחסד והוא ענין שיהיה חוט של חסד משוך עליה על העטרה והוא זרע השלום. ובזכות האד העולה מן הארץ ישכון וימטיר על פני האדמה ור"ל באד בעשן הקרבנות ובענן הקטרת:

והנה לך מבואר כי רגלי המרכבה הם עקר היסודות וכמו שהם מוצא היסודות כך הם מוצא לד' מיני מתכות. חסד מוצא לכסף שהוא לבן. ופחד לזהב שהוא אדום. והתפארת לברזל שהוא לבן אבל לא ככסף גם כן הוא נרמז לכסף כי רובו חסד. וכן העטרה לנחשת שהוא אדום אבל לא כזהב אמנם גם היא נרמזת לזהב מפני שהיא נוטה אל המערב:

וכן אלה הם יסוד לד' רוחות העולם חסד למזרח. פחד למערב. תפארת לדרום. עטרת לצפון. ומה שאמר שכינה במערב לפי שנוטה אל הצד ההוא שנקרא מ"ה שהיא מערב ומשם מתעוררים כל המלחמות והפורעניות:

וכאשר תשכיל בענין אלה הארבע תוכל להבין טעם איסור הערלה ג' שנים והיות הפרי קדש בשנת הרביעית. כי הג' שנים כנגד ג' האבות הכוללים כל הכחות שצריכין לעבודת האילן והרביעי הוא רמז לעטרה שנתנה לראש פנה והפרי קדש כי יד ה' עשתה זאת והנה הנהנה ממנו תוך ג' שנים כאילו נהנה בלא ברכה והוא מושך הערלה ומכסה את הכל:

וכנגד ד' אילו ישתלשלו ד' מחנות שכינה כמו שכתבתי במרכבה. וכנגדם נתחלקה השנה לד' תקופות. וכן כנגדם בארץ ד' נהרות היוצאים מן הגן העליון:

אמנם הענינים משתלשלים ממדרגה למדרגה אמנם הכל פונים אל המעין הגדול. ובעבור כי הדו פרצופין הם עקר העולם העליון והם הפועלים שהעולם השפל מתנהג בהם נקראים הם דרך כלל יום ולילה. חמה ולבנה. חמה ביום ולבנה בלילה. והתפארת נקראת דרום לפי שהיא כנגד היום ואמרו דרום דרך יום בעבור כי חמה מהלכת ביום באותו רוח. והצפון נקראת צפון מפני שהחמה צפונה ממנו וצפון החמה היא לילה כי בהעדר האור הוא חשך. וזה ענין שממשלת הלבנה היא בלילה:

וכן נקראו הדו פרצופין שמים וארץ כמו שכתבתי למעלה. והמתבונן במה שכתבתי באדם עם מה שבארתי הנה בענין העולם יתבונן באמת כי אדם הראשון מן השמים ועד הארץ וממזרח למערב היה והיא מדה אחת ומה שבארתי בטעם אגדה זו להשגת האדם

גם הוא אמת כי לפי המשא והמתן שהביאו עליה ידבר באדם התחתון הנברא בדמות עליון שהיה יכול להשיגו בתפארת שהוא כולל כל הבנין לולי גרם החטא והכל עולה בקנה אחד למשכיל:

ובעבור שהתחלתי לבאר כי הבנין יסוד ויחוד הכל אוסיף לבאר עוד שמושי הבנין ביום ובלילה. ארז"ל היום הולך אחר הלילה ומאמרם הם חיים בקבלה. ובכלל ענין זה מחלוקת שהזכירו במסכת ברכות. תנו רבנן ד' משמרות הוי הלילה דברי רב. ר' נתן אומר ג'. ודעת רב כי המשמרה ג' שעות והם ד'. ודעת ר' נתן כי המשמרה ד' שעות הרי ג' משמרות. והמשמרות המשמשין בלילה. הראשונה חסד. השניה פחד. והשלישית תפארת. והרביעית העטרה:

אבל דעת ר' נתן שאומר כי המשמרה הם ד' שעות הם ג' משמרות. הראשונה חסד. והשניה פחד והשלישית תפארת. ולא מנה הפרט רק הכלל. אבל רב מנה הפרט והם ד' משמרות. אמנם שניהם מודים כי היום הולך אחר הלילה. אך משמרות היום ראשונה היא נצח. שניה הוד. שלישית יסוד ולדעת רב שאומר ד' יהיה משמרה רביעית העטרה. אבל לדעת ר' נתן עושה חבור אחד כי בכל מקום שאנו מזכירים התפארת או היסוד העטרה בכללו. ורב מונה אותן בפרט והם ד' משמרות ביום. משמרות הלילה ראשונה חסד. שניה פחד. שלישית תפארת. זה דברי ר' נתן שעושה חבור אחד. אבל לדעת רב שמונה הכלל, המשמרה הרביעית היא העטרה, כי מתגלגלת עם כולם אם כן אתה רואה כי לדעת שניהם היום הולך אחר הלילה. כי אין המחלקת שביניהם אלא זה על הכלל. וזה על הפרט:

ומכאן יתבונן המשכיל כי השכמת הבקרים אחר חצות טוב לעסוק בתורה ובמצוות ולומר תחנונים כי הוא עת רצון ועת שעומד הב"ה עם הצדיקים בגן עדן בין לדעת רב בין לדעת ר' נתן בהיות שמוש העטרה סמוכה לתפארת כי שמוש העטרה לעולם היא סמוכה לתפארת כי התפארת נכנס מבין השוורים הנה הוא עת רצון ואצ"ל לדעת ר' נתן שעושה חבור אחד:

יצא מדברינו כי זמן קריאת שמע שהוא ענין היחוד בשמוש אהבת חסד והוא זמן שכיבה וקימה לכל ובכאן נזכיר ענין תפלת שחרית שהיא עד ד' שעות שתקן אברהם ותפלת המנחה שתקן יצחק. ותפלת ערבית שתקן יעקב. ותפלה שתקן יצחק בזמן יציאת ד' שעות שניות ולא בד' שעות עצמן כי אין לבטל כח המנהיג. ותפלת ערבית שהיא בלילה תקנה יעקב והיא רשות כי הוא זמן שמוש חסד אשר הם הרחמים הגדולים:

ובענין משמרות הלילה. משמרה ראשונה חמור נוער. שניה כלבים צועקים. שלישית אשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו. ואגדה זו בשטת ר' נתן שאומר ג' משמרות הוי בלילה. ואמר הראשונה חמור נוער מפני כי בה שמוש חסד והיא מדת אברהם והוא החמור הראשון שהוזכר בתורה הוא חמורו של אברהם. והחמור ההוא היה מזומן אל משה ומזומן גם לעתיד לבוא למשיח שנאמר עליו עני ורוכב על חמור (זכריה ט':ט') וכמו שדרשו שם ז"ל. והכונה להם כי אברהם ומשה ע"ה העירו את האהבה ונמשך להם חוט של חסד על ידי העטרה. והשור נעשה חמור וכן לימות המשיח:

ושניה כלבים צועקים רמז לשמוש הפחד שמשם הנפש המתאוה צועקת ואומרת הב הב והכלב לא ישבע לעולם. והכלב מן הצד ההוא. וארז"ל כלבים בוכים מלאך המות בעיר. ומכת בכורות היתה בחצי הלילה במשמרה שניה בתקפו של דין ונאמר שם ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (שמות י"א:ז') לפיכך צוה השם ית' להשליך הנבלות והטרפות לכלבים בעבור שהם מן הצד ההוא. וכנורו של דוד היה מנגן בחצי הלילה מפני שרוח צפונית מנשבת והיא מן הצד ההוא היתה מנשבת בו מפני שאז הוא שמוש הפחד והוא מפחדו. או אולי קם לעורר את האהבה ולהמשיך כח למדתו ולעזרו בפעולתה כענין אשר זכרתי באדם בענין העזר:

שלישית אשה מספרת עם בעלה כי אז הוא שמוש התפארת בדו פרצופין ביחוד לדעת ר' נתן. אבל לדעת רב אמרו תינוק יונק משדי אמו ירמוז בתינוק לעטרה שהוא הנער ובמשמרה זאת מקבלת ומזמנת פרנסת הבריות ומפרנסת עבדיה המקבלים כח ממנה וכח השרים הפועלים וכענין שנאמר ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה (משלי ל"א:ט"ו) כי הנער במשמרה ההיא יונק מלמעלה ובזמן ההוא ירד המן לישראל להיות להם פרנסה. וארז"ל ג' שעות ראשונות יושב וזן את העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים:

הנה בארנו הבנין בכל ולכן נקרא עולם והוא עולם העליון לפי שעקר הבנין הוא הת"ת נקרא עולם בעבור זה והוא כלל כל הבנין. אמנם כל אחת מהמדות נקרא עולם כמו שיתבאר במנין ובכמה מקומות רמזו לעולם ההוא וכענין שאמרו הביט בתורה וברא את העולם והכונה השלישית הביט בשניה וברא את העולם. וכבר ידעת כי השניה נקרא תורה קדומה כמו שיתבאר למטה. והשלישית המציאה הבנין מאותה הבטה וכמו שכתוב חכמת נשים בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה (משלי ט':א') וענין ההבטה הוא שבכח הש"ה פעל את הכל:

עוד אמרו בענין העולם הב"ה נמלך בנפשותיהן של צדיקים וברא את העולם. והב"ה מאגדה זאת רמז לש"ת. והכונה לפי שיסוד נשמתן נאצלו ממנו. אמנם אם תתפשט כונתם על עולם השפל נאמר שנמלך הש"ת או התפאר' עם העט' שהוא מקום נפשות הצדיקים כי זאת מנוחתם עדי עד כאשר זכרתי למעלה בהכל שב אל העפר כי שם יחנו ומשם יסעו. משם יסעו לעולם הזה ושם יחנו לעולם הבא שהוא היסוד כי שם השתלשלות מוצא הנשמות ומובאן או התפאר' והוא שבת הגדול שבו קיום הנשמות כענין שאמ' בבהיר אני יי' עושה כל (ישעיה עד) שמשם פורחות הנשמות. ומלת כל רומז ליסוד:

עוד אמ' בפסוק שבת וינפש מלמד שיום השבת (סא פי היסוד) מקיים כל הנפשות. ועל העולם העליון נקרא השלישית מלך עולם. ובעבור כי זכרתי כי השניה נקראת תורה קדומה אצטרך להודיעך כי ג' תורות הם, תורה קדומה והיא השניה שבה נרשם הכל. תורה שבכתב היא התפארת. ותורה שבעל פה היא העטרה. על תורה קדומה אמ' שקדמה לדעת כי כל ספיר' רומזת אלף שנים לפי שהתחלת עולם העליון הוא בחסד. והשניה והשלישית קודמת לה באצילות לכן אמרו כי תורה קדמה אלפים שנה לעולם: ומה שאמרו שהתורה היתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה כונתם בשחורה לרמוז אל העטר' שהיא מ"ה והאי שחור אדום הוא והיא תורה שבעל פה ובאש לבנ' רמזו לתור' שבכתב שהיא התפארת. וכוונת מאמרם ז"ל לרמוז לד"פ שהיו בתחלה באצילות ושניהם נקראים אש וכן כולם וכמו שכתבתי בשמו' השוים. הנה לך מבואר כי באור תורה שבכת' הוא ע"י תורה שבעל פה כי לא תושג זו בלתי זו כי יחודם יחוד גמור. אמנם הייתי יכול לפרש כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה על תורה קדומ' שנרשמו בה הלב' נתיבות. כי כבר בארתי כי השניה הוא דין. והשלישית ממוצעת ברחמים והוא האש הלבנה. ובאמת כי הכל ענין השתלשלות מן העולם ועד העולם:

פרק יג

בבאור השביעיות והשמיניות והעשריות:

כבר זכרנו פעמים רבות כי הבנין זה השבע אשר הם עולם העליון וממנו נשתלשל עולם השפל. וכנגד שבעה עמודי עולם נתהוו ז' רקיעים. וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, שמים, ערבות, והם מכוני השכלים ומהם ז' כוכבי לכת שצ"מ חנב"ל. וכנגדם בכדור הארץ שבע ארצות בז' שמות. ארץ, אדמה, ארקא, חרבה, חלד, יבשה, תבל, וכן נחלקה הארץ לשבעה אקלימים:

וקיום העולם היה בשבע אדם וחוה נבראו. ונולדו מהם הבל ושתי תאומותיו וקין ותאומתו. ומי שאמר עלו למטה שנים וירדו ארבעה הזכיר הכלל והניח הפרט כי האדם ואשתו והבל וקין הן הכלל. והתאומות הן הפרט:

וכן ז' מינים שבלולב. לולב וג' הדסים ושתי ערבות ואתרוג. ירמוז לז' ספירות האלה: גם נשארו לקיום העולם אחר דור המבול שהיתה כמו בריאה חדשה שבעה. נח ושלושה בניו וג' נשי בניו. ואולי נשארה נעמה אשת נח שהיתה עודפת על מספר הז' מזרע קין בעבור שלא רצה השם ית' למחו' לגמרי שמם מאות' שהיו ראשונים בבריאה או שהיתה היא מכלל שבע הראויים לקיום העולם. אמנם לא רצה השם ית' להאביד מביתו של נח הצדיק ומזרעו כלום בזכותו לא קדם המבול ולא אחר המבול. אמנם קלקל חם ונתקלקל זרעו. אם כן נשארה נעמה בחלופו להשלים מספר הז':

או אני אומר באולי שעקר קיום העולם להוציא מן הכח אל הפעל הוא בשמונ'. כי גם העליונים ימנו בשמונה. והטעם כי בהיות העטרה לראש פנה לשמור השער תמנה פעמים אחת בכלל ואחת בפרט כמו שיתבאר בשמניו':

וכן כנגד הז' עולמו' שכל אחת מהם ז' אלפים שנה כמו שיתבאר למטה. והשבע בענין כל העולם שהוא רמז לבנין. וכן ימי השבוע ושני השמטה ושבע שמיטות היובל. וכן ימי הפסח וימי ספירות העמר בז' שבתות:

ועל השבע אמ' הב"ה שעתיד לעשו' ז' חופות לראש כל צדיק וצדיק והוא רמז כי אור הצדיק יהיה שבעתים. והשבע נקראים ימים והם ימי בראשית הנזכרים בפרשת בראשית. והששה מהם נקרא' ששת ימי בראשית והם ימי המעשה כי בהם נברא העולם והשבת שבת כמו שיתבאר. והששה האלה נקראים שש קצוות ועליהם אמ' בספר יצירה שש חותמות ורמזו על שרש השם הגדול שהוא יקו המצורף כמה צרופים באותיותיו שהם יקו ובהם נחתמו הקצוות כמו שהזכירו שם עמק רום ועמק תחת וכו':

חלוקי אותיות אמ"ש נחלקו שם לששה כי ידענו כי שלש בונות ששה וכן בספר יצירה כי לעולם לא תוכל לעשות משלשה אותיות כי אם ששה תיבות. וכנגדם הלוחו' ארכן ששה ורחב' ששה ועבין ג'. ומפני שכל לוח עולה לשלשים וששה שהם בין שניהם ע"ב והוא חשבון צרוף השם הגדול שהוא יקו עם ה' אחרונה כמו שמבואר בבהיר אמר כי השם וכל כנויו היו מונחים בארון. ואולי כי עבין ג' כי השרש של השם ג' אותיו':

וברוב המקומות שיזכירו ז"ל מנין ששה או ששים כנגדם ירמזו כמו שאמ' שש אישות הם כי הן מהשתלשלות האישי' העליונים וכן אמרו על אח' מחיוה למטטרון שיתין

פולסי דנורא. וכן אמרו באליהו ז"ל. וכן אמר שלמה המלך ע"ה ששים גבורים סביב לה (שיר השירים ג':ז'):

וענין הששים לפי שכל קצה משש קצוות אלו כלול מעשר כי כל אחד מעשר ספירות כלולה מכולם. וכן אמר שכלל הצורות והדעות הם ששים רבוא והוא סוף מספר שש קצוות שהם שש ספירו' שכל אחת עשר רבבות. ואמרו על זה מפני שהיו ישראל ששים רבוא שהיו כלל כל הדעו' והצורו' של עולם העליון היו ראוים שתשרה שכינה עליהם כמו בצבאות מעלה. ואולי כי על זה נצטווה משה למנותם פעמים רבות כדי לראות אם הם מספ' שלם דוגמת מעלה ויהיו ראויים לשרות עליהם שכינה. ואמרו הרוא' אוכלוסה אומר ברוך חכם הרזים כי בהם נכלל הכל:

ודוד ע"ה הזכיר הששה ביחד ואמר לך יי' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ אמנם הזכיר לך יי' הממלכה הרומז לעט' כמו שיתבאר:

ועל ששת ימים האלו אמר הכתוב כי ששת ימים עשה יי' את השמים ואת הארץ (שמות ל"א:י"ז) ופיר' כי השלישי הזמין והתקין ששת ימים עם השמים והארץ שהם עקר הבנין ולא יחסר ב' במלת ששת. וביום השביעי שהוא היסוד שבת וינפש:

וקבלת סדר הימים האלו בשמושם יום ראשון לתפארת. יום שיני לעטר' לפי שהם עקר הפועלים הם ראשוני' בסדור שמוש הימים לפי שיום שיני רמז לעטרה שהוא מ"ה אמר כי לא נאמר בו כי טוב לפי שבו נברא אור של גיהנם והוא הנהר דינור כי המשפט לאלקים הוא יום ג' לחסד וד' לפחד. ואמרו ביום רבעי ירד אסכרא לתינוקו' לפי שבו שמוש מ"ה הקשה. ואמ' הקשה שבמיתות היא אסכרה וכתיב בו יהי מארת חסר ו' והוא לשון מארה והזכירו ז"ל התינוקות לפי שהם עלולים לקבל חום וקור המולידים האסכרה. ויום ה' לנצח שהו' מדת החסד והוא יום רצון לתפלה ולתחנונים ובו נבראו הדגים ונתברכו. ויום ו' להוד. יום הז' ליסוד והוא השבת הגדול שהוא עולם הבא והוא חיי העולמים והוא האור הצפון לצדיקים ולו מחכים כל הנפשות כי משם יסעו ושם יחנו יגיעי כח:

ואמר בבהיר וינפש מלמד שיום השבת מקיים כל הנפשות. ועוד אמר כי משם פורחות כל הנשמות ועל זה אמר כי השבת מעין העולם הבא ולא נמשך האצילות יותר והנה השבת אחרון במנין. והיא המקבלת מכולם והיה מן הראוי שיפעול היסוד וישגיח בעולם השפל בהיותו יסוד הכל אלא שלא היה העולם ראוי להשתמש באור ההוא ועל הענין הזה אמר במשל על שלמות המחשבה ביצירה אמר' שבת לפני הב"ה לכולם נתת בן זוג

ולי לא נתת. אמר לו הב"ה כנסת ישראל תהא בת זוגך. והוא משל על שלמות תחלת המחשבה כמו שיתבאר בענין הבריאה:

אמנם באור משל זה כי מה שהזכירו השבת בלשון נקיה מפני שהיתה אחרונה באצילות ומקבלת מכולם לפי שלא היה העולם ראוי להשתמש באור ההוא הביאו המשל על תחלת שלמות המחשב' שאמרנו לעיל שבתחלה עלה במחשב' להבראות שנים כאילו השבת היה מקפיד אם ישגיח בתחתונים ולומר לו שראוי והגון שיהיה לו מקבל להעשות שליח לעשות שליחותו בעולם השפל מפני שתחלת המחשבה הוא סוף המעשה. לכן אמר שאמ' לו השלישית שהוא הבונה בשמים עליותיו והוא הב"ה הנזכר באגדה ההיא כנסת ישראל תהיה בת זוגך כלומר לקבל ממנו ולעשות שליחותו ולהשגיח ולפעול בעולם השפל והנה העטרה עם השבת. ובעבור שהיא כלולה בשבת שהוא היסוד נקר' גם היא שבת במלת שבתותי ולכן נקר' כלה מפני שהיא כלולה ביסוד הנקרא כל בעבור היותו יסוד הכל. וכן העטר' המקבלת ממנו וכלולה מן הכל לכן נקרא' היא כל. וכן נקרא' מלכה בהיות' עם המלך במסיבו והנה בשב' זכור ושמור. זכור רמז ליסו' צ"ז ושמור לעט' צ"ג כי היא שומר' את ישראל והיא הלילה:

והנה בהכנס' שבת הוא זכור ושמור והוא שלום בבית שהזכירו בער' שבת והיא עונת תלמידי חכמים וזרע השלום וכאשר השלום בבית אז האיש שהוא התפאר' הוא בביתו לפקוד את המלכה והחבור השלם והיא הברכה והקדושה שבשבת כי כנסת ישראל מתברכת ומתקדשת למעלה וכמו שנאמר ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו והיא הנשמה היתרה שבשבת כי היא תוספת ברכה שבו:

ויש אומרים כי קדושה מלשון קדושין שהעטרה מתקדשת עם התפארת. וכן הבינותי מתפלת ליל שבת שתקנו לומר אתה קדשת את יום השביעי שהוא היסוד לעטרה שהוא שמור והמשכיל כי כנסת ישראל נקרא אש והיא בת זוגו לשבת יוכל להתבונן הבערה למה יצאת יותר מכל שאר מלאכות. והטעם כי בשאר מלאכות אינה נכרת העטרה כמו באש ואפי' בעבוד' הארץ אינה נכרת כי לא תצמח ביום אחד. אמנם גם שאר מלאכות נאסרו על דרך כלל לא תעשה כל מלאכה וזאת יצאת ללמוד על הכלל כולו שכולם אסורים מטעם שביתת המנהיג:

וענין החבור' הזה יהיה שלם באלף השבעי שהוא העולם הבא. ותשבות הארץ שהיא העטרה מלפעול ותהיה עם יסוד ותפארת שם שהוא העולם הבא וצרור החיי' ויחזרו הד"פ כאש' היו בתחלה באצילות שהחבור היה שלם והוא השבת הגדול שהוא מנוחה

לחיי העולמי' ובו ינוחו כל המעשי' ויתבטלו. ומפני שיום השבת רומז לענין זה אמ' כי יום השב' מעין העולם הבא:

ואמ' במדרש ויברך אלקים את יום השבעי ברך הב"ה עולם הבא שמתחיל לאלף השביעי ומפני שאז יהיה כחשכה כאורה ואור הלבנה כאור כחמה אמ' כי מצוה להדלי' נר של שבת כי הוא שלום הבית, אמנם הדלקה עצמה נכונ' באשה מפני שכבתה אורו של עולם תחלה כי בסב' חוה נסתלק האור הגנוז וזה מבואר:

ומהחבור הזה והיחו' שהוא בשבת תוכל להתבונן איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים ומרשות הרבים לרשות היחיד כי כבוד' בת מלך פנימה ואין יוצא ואין בא להכניס ולא להוציא ועל זה נאסרה ההוצא' כדי שלא יעשו מר"ה ר"ה ומר"ה ר"ה עד מוצאי שבת וכענין אשר הזכירו בעריכת השלחן במוצאי שבת:

ולרמוז חבור שלשת אלה שזכרנו אנו עושים שלשה סעודות בשבת אחת בלילה כנגד שמור שהיא הלילה והמלכה כמו שאמ' בואי כלה. וכן אמרו בואו ונצא לקראת שבת המלכה. והיא כבוד לילה. ושתים ביום כנגד התפארת והיסוד וזהו כבוד יום שהוא הזכור. ואולי כי כוונת מי שמחייב ד' סעודות לרמוז גם ביום לשמור ואינה הלכה לחיובה כי הלילה כלול ביום:

ומה שאמ' עוד כי חייב אדם לערוך שלחן במוצאי שבת ואפי' אינו צריך אלא לכזית אולי כי בענין היחוד להגביר כח העטרה ומתגלגלת וחוזרת לפעול בששת ימי המעשה הרומזים לעולם הזה שהיא פועלת ומשגחת בו. כי צריך הזכרת הע' תכף לבנין או תחף הזכרת החבור:

וכן ז' ימים של פסח שהוא זמן גאולה רומזים לימים העליונים. ויום ראשון קדש זכר תחלת החדוש שנתחדש ביום ראשון והוא כנגד התפארת הנקרא גאולה והוא עקר הבנין כי ממנו נברא הכל והוא העקר אלא שיצא כל ענין וענין באותו יום שנכתב בו כענין המשל שהביאו מן הגנן בפנימיות ענינו והוא יסוד כל הבריאה. כי מאמר יהי רקיע איננו התלבשות צורה לפעול בעולם אלא התלבשות הויה שהם יצאו בפעל מן הכח שהיו בו בשכבר. ועוד אזכור מזה ומפני כי היום רומז לתפארת והוא עקר השבע נצטוי ישראל לאכול מצה ז' ימים הרומזי' למה שזכרנו. אך לילה הראשון קדש הכתוב קבעו חובה מפני כי עקר הגאולה היה בלילה ההוא:

ונאסר החמץ הרומז לעטרה מפני כי לא השיגו ישראל רק היד החזקה וכדי שלא יקצצו בנטיעות נאסר לחם החמץ באכילה על כי הוא דין גמור וגם נאסר להם בבל יראה ובבל ימצא בביתם שבעת ימים. והאוכלו מתחייב עליו כרת כמחלל שבת. והכתוב סמכו לע"ז

שנאמר אלקי מסכה לא תעשה לך (שמות ל"ד:י"ח) וסמיך ליה את חג המצות תשמור (שם) לומר שכל האוכל חמץ כאלו עובד ע"ז:

וכבר דרשו בענין זה ועברתי בארץ מצרים אני ולא המלאך המלאך הידוע. אני ולא השליח הידוע לבדו. וכבר זכרנו כי השליח והמלאך הם רמז לעטרה. ורמזו כי השם הגדול הוא העושה נפלאות גדולות לבדו. והשליח עושה שליחותו כי היה מן הראוי כי בנתינ' הדם אשר על המשקוף ועל שתי המזוזו' שיבא המשחית לנגוף אל הבתי' כי היא מן השמאל ואין לה רחמים. אבל להראות להם הנס הגדול אמר ופסח יי' על הפתח ולא יתן המשחית וכו' כלומ' ולא יתן הכח הגדול לבא המשחית אל בתיכם לנגוף:

ומפני שהיה הכל בכח הגאולה הרמוז בתפ' נוכל להתבונן ענין מיתת הבכורו'. כי יש לשאול למה המית הבכור אם להבחין בין טפת בכור לטפת שאינו בכור איפשר להמית את שאר העם שאינן בכורות והיו מרובין מן הבכורו' והיה בחינה בין טפת בכור לשאינו בכור. אבל הענין הוא מה שאמרנו בענין המצה והחמץ כי הע' נקרא' בכור ולא הצילה את הבכורות מפני כחה הגדול והנה שבת' ממלאכתה לעשו' רצון שולח' וזהו טע' להשבתת חמץ וכן טעם זביח' הפס' אשר ליי'. ומהנה נתבונן כי טעם בבית אח' יאכל וטעם היותו שלם כי הכרעי' על ראשו ועל קרבו וטעם ועצם לא תשברו בו כל זה רמז ליחוד גמו':

אמנ' מה שאינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא צלי לרמוז כי אע"פ שכח העטר' אינה אלא בלילה וממשלתה הגדול אינו אלא עד חצות וריח צלי הוא גדול מן המבושל בענין שריפת הקרבן לא נחוש על הפגיעה כי ליל שמורים הוא ליי' הגדול:

נחזור לענין ימי הפסח כי יום ראשון לתפ' ויום שני לעט' כאשר זכרנו למעלה בסדר הימים. ובו ביום נקריב העמר והכתוב אומר עשירית האיפה הוא (שם יז) והיה משעורי' רמז לדין ויום השביעי כנגד השב' שיש בו זכור ושמור כמו שאמ' הכתו' וביום השביעי שבת וינפש (שמות ל"א:י"ז) וכן אמ' ביום ז' של פסח וביום השביעי עצרת ליי' אלקיך (דברים ט"ז:ח') ומלת עצרת רומז לעטרה כמו שיתבאר בשמיניות. ואמר עצרת ליי' כמו בשבת שאמ' שבת ליי' ולא לכם כמו שאמ' בשמיני של חג. והטעם יתבאר למטה. אמנם לא שיהיה קדוש כל כך כמו השבת מפני שיום השב' ידוע משאת ימי בראשית ולא ישתנ' יומו לעד אלא שהוא אשר שבת בו מכל מלאכתו ולכן נאסר בו מלאכה אפילו לצרך אכל נפש. ומפני שהשבת הוא מעין העולם הבא שהפועלים יהיו בטלים ממלאכתם וכאשר אמרו העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקי' יושבי'

ועטרותיהן בראשיהם והוא שנהנין מזיו שכינה הנקראת עטר' ומן האור הצפון כי עטרת תפארת להם. אבל יום שביעי של פסח שאין לו יום קבוע נאסרה בו מלאכה אבל הותר בו אוכל נפש כמי שאינו יודע באיזה יום שבת. וכן כלל המועדים:

והאמצעיים הם ימי חול לרמוז אל הימי' הראשונים שהם רמז לעליוני' המפורש לעיל שהם ימי המעשה והם יסוד לכל הפעולות המשתלשלות מהם. אמנם לא חול גמור כי כלם קדושים. אבל הותרו לדבר האבד לרמוז שהוא קיום הכל ואל יאבד מהם דבר לפי שהימים האלו רומזים שכלם קדושים וצד קדושה שוה בהם ואין תוספת קדושה לזה מבזה לכן אין הימים האלו חלוקים בקרבנותיהם ולתוספת קדוש' של ראשון וחדושו ראוי לגמור בו את ההלל כי ההלול לשלישית שחדש מעשה בראשית והאציל מקדושתו ביום הראשון להיותו מלך בעולם העליון כי הוא כסא העליון:

הנה בארנו כי ז' ימי השבוע רומזים במה שהיה בבריאה. אבל הענין בשמטו' שבשש שנים נחרוש ונזרע ונקצור בארץ ונצטוינו שבשנה השביעית תשבות הארץ אשר אין חריש וקציר לרמוז לאשר יהיה בסוף בריאת כל הדורות. ומה שאמר החכם רב קטינא שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב מה שאתה צריך לדעת ולהתעורר מאמ' החכם רב קטינא אשר כלל הרמז בב' תיבו' והם חד חרוב. עקר גדול הוא וחד חריב כי ישאר הזמן אך יהי חרב מבלי אדם ובהמה. והדברים אשר הם סבתם שיפסקו מפעולתם והמשכתם יצטרכו לסמוך ולהעזר כדי שיעמדו על עמדם. וזהו סומך יי' לכל הנופלים (תלי' קמה) וכן הוא אומר דבר צוה לאלף דור (שם קה) ובאותן אלף שנים מיחלת תמיד העט' מתי תפקד ותתחדש. וזהו עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו (שם קמה) ר"ל המשכתם:

ומן המלה וחד חריב מורה על החדוש אחר אלף כמו שהיו כל דור נ' שנים נמצ' אלף דור הם נ' אלף שנים וזה דבר השמטה והיובל שנא' בשנת היובל וכו' (ויקרא כ"ה:י') וכן ושבתם איש אל אחוזתו וכו' (שם) וזהו סוד היובל כולו. עד כאן הגירסא שיתא אלפי שנין. והשש שנים רומזים לששת אלפים ושנת השמט' רמז לעולם הבא שהו' האלף השביעי שיהיה הישוב חרב ותשבות הארץ ויתבטל הכל כענין שנאמר שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה (ישעיהו נ"א:ו') ולא נאסרו שאר עבודות כי אם עבודת הארץ מפני כי בשאר מלאכות אינה נכרת פעולת העט' כמו בעבודת הארץ כאשר תוציא צמחה בשנת השמטה וכענין אשר בארנו בהבערת האש ביום השבת:

ויש לנו לדעת כי הימים שבפרש' רומזי' לענין הזה. כי כל יום רמז לאלף שנים ויום השבת רמז לאלף השביעי שהוא העולם הבא והוא השב' הגדול שזכרנו. וזה שארז"ל

שיומו של הב"ה אלף שנים כמו שנאמר כי אלף שנים וכו' (תלים צ) והנה ימי בראשית רומזים לעולם והוא הנקרא היקף אחד. אמנם דע כי העולם יקיף ז' פעמים וזהו ז' עולמו' שיקיפו כנגד ז' העליוני' שכל ספירה מהם נקרא עולם והם מ"ט שני' שהם מ"ט אלף עד התחלת אלף החמשים והוא כנגד יובל הגדול כמו שנזכור עוד והם ז' פעמים ז' כנגד ז' העליוני' שכל אח' כלול מז' ואלף השביעי מן ההקפות אלה יהיה קדש כנגד השב' שיש בו זכור ושמור לכן נאמ' בשמטה שמטה ליי' כמו בשב' שבת ליי' כי באלף ההוא תתחדש עטרת תפארת ואחר כך יברא שמים חדשים וארץ חדשה ותנתן העטרה לראש פנה:

והימים שבפרשת בראשית רמזו גם כן לז' הקפות אילו כל יום הקף אחד ושש הקפות כנגד ו' ימי המעשה שהפועלים פועלי' בהם וההקף השביעי כולו קדש ושבת ליי' והוא היום שכולו שבת ועולם שכולו אחד ומנוחה לחי העולמים. והמנוחה ההיא נמשכת ביובל הגדול אשר נזכיר בשמיניות. ועל השבתות הגדולות אשר זכרנו אמר הנביא והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים (ישעיהו ל':כ"ו) כלומר שיהיו שני המלכי' משתמשים בכתר אחד כמו שנשתמשו במקצת הימים עד יום ד' שנתלו בו המאורות הנראים לנו שהם נובלות מהמאורות הגדולים ואז יהיה כחשכה כאורה והוא ענין מה שאמר הכתוב בברכת הלבנה שתתחדש עטר' בתפאר' כי אז יחדש כנשר נעוריה. וכדרך שאמרו אותן השני' שעתיד הב"ה לחדש עולמו:

ודע כי כמו שצותה תורה בשמטה לרמוז להקף עולם אחד כן צותה תורה לספור ז' שנים ז' פעמים שהם מ"ט שנים כנגד ז' הקפות שיקיף העולם. והמ"ט שנים שהם ז' שמטת נקראו עולם אחד כנגד עולמו של יובל הגדול שהוא מ"ט אלף שנים שרומזים העולם כולו. ומלת יובל רמז לשלישית ושנת החמיש' רמז לה ובשמינית יתבאר למה נקרא יובל:

ועבד עברי שנוהג בו שמטה כמו שנאמר שש שנים יעבוד ובשבעית יצא (שמו' כא) כאש' לא יחפוץ לצאת בן חורין בשנה הראויה לו לצאת בה חפשי כי היא הרומזת לעולם הבא שבה שביתת הפועלים המשגיחים בתחתוני' אמר הכתוב ועבדו לעולם (שם) ודרשו ז"ל בו לעולמו של יובל כלומר עד שנת החמישים כי אז יצא בעל כרחו כי היובל נוהג לשוב איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו ואין עוד פועל משועבד כי כל איש ואיש אדון אל עצמו כאשר יתבאר בשמיניות:

ולפי ששנת השמטה תרמוז לשביתת הארץ שהיא לשם להשתמש בכתר אח' וארץ ישראל היא הנבחרת לשכון בה השכינה ונתחייבו ישראל גלו' על זילזול (סא קלקול)

השמטת הארץ הוא כמו הריסה שמכריחי' עצמן לצא' ממקו' מנוחתם ולפעול בזמן הראוי בהיו' עם המלך במסיבו והגלו' מן הארץ היא מדה כנגד מדה כי הם ישחיתו את הארץ גם הן יהיו נשחתים ממנה כי הארץ תנחם מהם ותקיא אותם וכמו שנרמזו ההקפות בספירות השנים בז' שמטות כן נרמז בז' ספירות העמר שהם ז' שבתו' כי יש מ"ט יום מיום שני של פסח עד שבועות שהוא יום החמשים. וארז"ל מצוה לממני יומי ומצוה למנני שבועי ולרמוז לז' הקפו' ולכל אלף ואלף ממנו עד סוף הכל:

ואולי כי טעם הספירה בין פסח לשבועות הוא מפני כי ימי הפסח רומזים לימים העליונים והם ימי החדוש כאשר זכרתי. ורצה הש' לרמוז בהם השתלשלו' של ההויות הראשונות וכל ימי עולם. אמנם יום ראשון של פסח אינו נמנה עמהם לפי שבו נרמז הבריאה המעולה והמחודשת שהיתה ביום ראשון בכח כמו שזכרנו למעלה במשל הגנן. אבל מיום שני והלאה הרמז לעטרה נעשה רמז לכל ימות עולם והקפותיו. וזהו שאמר בברכת הספירה על ספירת העמר כי הספירה לעמר היא עד יום החמשים שקר' דרור בארץ וכאש' יתבא' בשמיניו':

ומפני שהספירה היא לעמר נראה כי הסופר יצטרך לומר שהיום כך וכך לעמר ותחזור הש' על מלת העמ' בברכה. או שיצטרך לומר כך וכך לעמר ובהיות העמר מנופה בי"ג נפות נוכל להתבונן ענינו במערכת שמות המדות:

וכמו שנרמזו בתורה השבעה עולמות כמספ' שבע שבתות כך הם נרמזים בימים שבימי החג הבאים אחר ימי תשובה לרמוז כי בתשרי נברא העולם ונרמז בי' ימים בי' הויות שנתחדש אצילותם ובהם נברא העולם. ואחר יום כפור ד' ימים עד סכות לרמוז כי בארבעה אלה הם יסוד הכל והם כנגד המרכבה. ואחר כן ז' ימי החג לרמוז כי מהם משתלשלו' בעולם השפל אשר יתגלגל ז' הקפות כנגד הימים העליוני' והעולמו':

והמחלוקת שבין רבי אליעזר ור' יהושע שרבי אליעזר אומר בניסן נברא העולם ורבי יהושע אומ' שבתשרי נברא העולם כולם מודי' שבניסן היתה הבריאה בכח ולא יצאתה מן הכח אל הפעל עד תשרי והיה סובר רבי אליעזר כי בניסן היה העקר ורבי יהושע היה סובר כי בתשרי היה העקר. והלכה כרבי יהושע. כך שמעתי וראיתי כתוב למקובל:

ומפני שכל יום שבשבעת ימי החג רמז להקף אחד (הגהה פי' ז אלפים שנה) לכן מקיפין בכל יום פעם אחת את המזבח ולרמוז שכל העולמות יחוגו ויסובבו את המזבח העליון. ועושים ההקפה הזאת עם הלולב ועם מיניו כי לולב ד' מינים בכלל ופרטם שבע כנגד הבנין שכללם ג"כ ד' ופרטם ז' כמו שבארתי בעבודת הטעם. וז' מינים שבלולב הם הלולב וג' הדסים וב' ערבות ואתרוג ומקיפין בוז' לרמוז שאע"פ שבאלף השביעי שהיום ההוא

רמז בו שיתבטל הכל כאשר זכרתי למעלה מכל מקום יעמוד הבנין שהלולב עם מיניו רומז בו:

הלולב רמוז לתפארת שהוא הראש והגבוה מכולם והוא כפול רמז לתפארת ולעטרה שהוא ד"פ. וג' הדסים רמז לזרועות ויסוד. וב' ערבות הנצחים. ואתרוג רומז לעטרה. והנה רמז כל הבנין כולו והנה פרטיהם שבעה ועקרם וכללם הם ד'. והם לולב והדס ערבה ואתרוג. ובשמיניות תבין כי האתרוג עמהם כמו שמיני של חג עם שבעה. והרמב"ן ז"ל באר היטב סדר הלולב בפרשת אמור:

וביום השביעי נהגו להקיף ז' פעמים לרמוז כי כבר נשלם הכל. ומנהג הנביאים ליטול ערבה ביום ההוא ואין מברכין עליה. ויש אומרים שרומזים אותה לאין סוף שאינו צריך רמז ולכן אמרו חביט חביט ולא בריך:

הנה כי בימי החג צוה בלולב ז' מינים מפני כי הימים האלה רומזים להקפות והלולב לקיום הבנין כמו שבארתי. אבל בימי הפסח אין צריך בו לולב כי הימים רומזים אל מה שהלולב עם מיניו רומז. וכן בשמיני של חג אין בו אתרוג כי הוא עצמו האתרוג ומתוך שלא בא האתרוג לא יבא לולב כי האתרוג מעכב בו כי צריך להיות עמו כי כנסת ישראל היתה בת זוג לשבת וצריך רמז. וענין הנענועי' תעיין במקום אחר:

ודע כי אנחנו לא נדע באי זה הקף אנחנו אם בראשון אם באחרון אם באמצעי ולפי דברי רז"ל ולפי הפשט נראה שאין אנחנו בראשון כי אמר על הפסוק ויהי אור מלמד שהיה בונה עולמות ומחריבן ויש מי שאומר מלמד שהיו סדר זמנים קדם לכן. ואמר בבהיר והארץ היתה תהו ובהו שכבר היתה. ועוד שם ויהי אור שכבר היה:

אמנם פנימיות של דבריהם תתפשט כוונתם באצילות הימים הראשונים הנקראים עולמות. וזכרתי בעבודת הטע' ענין בונה עולמו' ומחריבן שהוא על תחלת שלמות המחשבה. הימים הם סדר זמני' שהזכירו כי הזמנים מסודרים בהם. אבל אין להביא מדבריהם ז"ל שכבר עברו עולמות כי דבריהם כסלת נקייה ותדקדק בהם כי לא אמר שבנה עולמות והחריבן. וכן לא אמר שהיו הזמנים קדם לכן. אבל אמר שהיה סדר זמנים והעמק ותמצא הדברים כמו שבארתי. והארץ שכבר היתה היא העטרה שכבר היתה בכח השלישית הנקרא תהו חזרה לבהו והוא הבנין בהתפשטות ההויות. וכן האור שהיה כבר הוא התפארת שהוא האור הראשון שכבר היה. וכן הוא כי התפארת והעטרה ד"פ. ונתנה העטרה לראש פנה כלומר אחר התפשטות ההויות והיה התפארת קודם במעלה. ודברים אלה עתיקין ועמוקים וסתרים:

נחזור לענינינו ונאמר שכל אחד מן העולמות יהיה תוספת טובה בחדושן יותר באחרון מעולם אשר היה לפניו. והטובה הוא שיתמעט כח שרי האומות מעולם ועד עולם ויתעלה ויתגבר כחן של ישראל למעלה למעלה. וזהו טעם שפרי החג הולכין ומתמעטין כי הם באין לכפר בעד ע' אומות והם היו שבעים פרים כנגדם. וביום השביעי שהוא כנגד השבת הגדול יכלה כח כולם. ובעבור כי אז נשלם הכל נקרא ליל שביעי ליל החותם מלשון חתימת הברכה כי אז נשלמה ברכתם לפי תוספת הטובה שתהיה מכל אחד מהעולמות היו ימי החג הרומזים אליה חלוקים בקרבנותיהם וכן ראוי לגמור בו את ההלל מטעם זה:

וכמו שיהיה תוספת טובה מהקף להקף כן יהיה תוספת טובה מהקף עצמה מאלף לאלף וכמו שהזכיר הרמב"ן ז"ל בפרשת בראשית תוכל להתבונן כי מבראשית עד ויכולו נרמזו כל ימי עולם והוא שאמר הכתוב אשר ברא אלקים לעשות (ראשית ב) כי מלת לעשות מורה על זה. והש' ית' הודיע הכל למשה ע"ה מתחלת היצירה עד סופה כל מה שיהיה ומה שהיה וכל מה שעתיד להיות בהן. וכענין שאמרו חמשים שערי בינה נמסרו למשה חוץ מאחת שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים (תלים ז) כלומר הודיעו הש' ית' למשה מ"ט בתים שהם רמז לכל ימות העולם וכל הבנין שהוא מן הבינה ולמטה אבל שער החמישים לא הודיעו כי לא ידע אנוש ערכה אלקים ידע את מקומה. וצריך אתה לדעת איך הם מ"ט בתים כי כל אחת כלול מז' והם מ"ט בתים וכלם בתים המשלישית כי השלישית יתנהג בהם כמו שיתבאר בשמיניות:

שמיניות כבר זכרתי למעלה כי בנין השבע הנקרא הקף אחד הם כנגד הבנין ולכן כל הכלול תוך השבע נקרא תוך ההקף והם ז' ימי השבוע וז' שנים של שמטה וכן ז' שנים ז' פעמים וכן ז' ימי הפסח וכן ז' שבועות של ספירת העמר וכן ז' ימי החג וכן עולם אחד שהוא ז' אלפים או ז' עולמות כל אלה הם רמז למה שהוא תוך ההקף ר"ל תוך השבע אבל מה שנמנה שמיני או מה שמתחיל אחר מנין ז' כל אילו הזמנים הבאים אחר ההקף הם קדש והם רמז למה שהוא חוץ מן ההקף:

ועל כן חג השבועות הבא תכף לבנין ר"ל למנין שבע שבועות שהוא חוץ מן ההקף הוא יום קדש והוא מועד בפני עצמו. וכן שנת היובל שהוא קדש כמו שנאמר וקדשתם את שנת החמישים (ויקרא כה) בא תכף ז' שמטות. וכן שמיני חג העצרת שהוא חג בפני עצמו ובא תכף ז' ימי החג שלשתן רומזים למה שהוא חוץ מן ההקף:

אמנם סמיכות כל אחת מהן אל ההקף הוא רמז כי בעבור שגם הם מן ההקף אין תורמין אותן שלא מן המוקף אלא שנמנים בפני עצמן לרמוז על אחת מן השבע ושאיננה באחדות

שלהם והיא העטרה כי פעמים תמנה שמינית ופעמים תמנה בכללם כענין סדר הימים שזכרתי בשביעיות כי היא שניה במנין. והיסוד הוא ליי' והוא השביעי בחבור וכענין תן חלק לשבעה וגם לשמונה תמנה היא שמינית:

וכתבתי בהריסה טעם בזה כי הטעם הוא לרמוז כי היא מהם ואיננה באחחדות שלהם בהיותה לראש פנה לפעול בעולם השפל וצריכים לכבדה ולרמוז כי מלכותו בכל משלה כאשר זכרתי שם:

אמנם תשכיל לדעת כי אלה השלש זמנים שזכרתי שהם היובל ושמיני עצרת וחג שבועות אע"פ שהרמז בהם לעטרה מן הטעם שכתבתי ועקר הרמז שנרמז בהם לעטרה הוא להתבונן בפועל העליון שהוא השלישית כי ברמז פועל התחתון נתבונן על העליון וכבר בארתי כי שניהם נקראים פועלים השלישית בעולם העליון והעטר' בעולם התחתון בשליחו' עולם העליון המשפיע בה:

והשלישית והעטרה שמותיהן שוין ולכן יש לך לדעת כי השלישית הוא עקר השמינית שהו' חוץ מן ההקף כי היא למעלה ממנו בענין הציור וכל המצוות ברמזיהן אינם כי אם בשבע שהם הבנין שבהם ההתבוננות מה שאין כן בראשונו' שבהם אין רשות להתבונן לכן אין אנו זוכרים אותם בשום רמז מהרמזים שהרי אינם מן ההקף שיהיה רשות להתבונן בהם אבל אנו רומזים למה שהוא בבנין ולפעמים יעלה הרמז למשכיל למה שהוא חוץ ממנו וכדרך אשר בארתי בענין התרומה בשמות:

וכבר ידעת כי השלישית הוא שער החמישים אשר לא נודע גם למשה. ובאמת מן הראוי הוא כי מאחר שאדם נברא בדמות ושם הם תלויות כל המצוו' אין לו להתבונן למעלה ממנו אלא בעולמו יתבונן ודי לו:

וכלל הענין אשר דעתנו לבארו הוא כי היובל שבא אחר ז' שמטו' שהם רומזי' לכל העולמות וחג השבועו' שבא אחר ז' שבתו' הרומזים גן לענין זה ושמיני עצרת שבא אחר ז' ימי החג הרומזים גם לזה כאשר כתבתי שלשתן רומזים כי אחר הקפת כל העולמו' שהם שבע כנגד הבנין מתנהג השלישית והוא היובל הגדול כאשר זכרתי למעלה. וישוב גם אצילות הבנין אל האלקי' שהוא השלישית אשר נתנו להאצילו. וכאשר יצאו הפועלים לחרות איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו ישובו ולכן נקרא תשובה כי שם ישוב הכל כי הכל שב אל העפר כאשר זכרתי בשער הטעם. כן נקרא יובל מלשון ועל יובל ישלח שרשיו כי שם יובל וישולח הכל כי שם שרש הכל והיא השביתה הגדולה אשר אין לה קץ ותכלית:

וזהו אחר שיהיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים כמו שעתיד להיות בסוף והכל ישוב אל מקומו בשלום. וטעם זה מספיק גם לשתי הלחם הבאי' מחטי' בשבועו' ולא משעורי' כי כחשכה כאורה. והלחמים רומזי' לתפ' ולעטר'. אבל היו נאפי' חמץ לזכר (סא לברך) היום שמביאין בה מנחה חדשה ליי':

וענין שלוח העבדי' ביובל לחרות כי הפועלים יצאו לחפשי. וענין חזרת הנחלות כי הארץ לא תמכר לצמיתו' וחוה הראשונה תשוב לעפרה. אמנם הרמז אלינו בג' הזמני' האלה לע' אשר החכמי' מתבוננים בה וכאשר יתבאר עוד למטה. וענין הכתוב שאמ' וקראתם דרור בארץ לכל יושביה (ויקרא כה) לשון סבוב והוא כמו דור הולך ודור בא כמו שהו' לשון חזרה וסבוב מלשון רז"ל הדרא דכנתא. ואמרו שיקרא הדרור בארץ לכל יושביה יובל כלומר שיקראו וירמזו חזרת הנחלות ליובל על שם ועל יובל ישלח שרשיו (ירמיה יז) וירמוז ליובל הגדול שהוא שנת נ' אלף שנה שהו' קדש כי שם תובל ותתגלגל ותחזור הארץ היות' בת חורין:

ואמ' הכתו' עוד יובל היא תהיה לכם (ויקר' כה) כדרך שיאמר בשמיני חג העצרת וביום השמיני עצרת לכם (מדבר כב) וכן אמר בשבועות בשבועותיכם ותרגם יונתן במעצרתכון. ובאור הענין הוא כי היא ומלת עצרת רומזים לעטרה ואמר בהם לכם ולא אמר ליי' כמו בשבת ובשמטה ובשבעי של פסח בעבור כי אותם רומזי' שהיא בכל ואלו רמוזים שהעטר' נמנית שמינית. וכבר בארנו שהרמז הוא כי היובל יהיה נוהג בעול' העליון והנה בארנו כי היובל והשבועות ושמיני עצרת הם רמז למה שהוא חוץ מן ההקף ועקר הרמז הוא לשלישית. אך הרמז הוא לעט' בעבור שמתבוננים בה מה שאין כן לשלישית ובעבור שהענין רומז למה שהוא חוץ מן ההקף ארז"ל שמיני רגל בפני עצמו הוא. אמנם קראוהו סעודה קטנה כנגד הפועל העליון הנרמז בה. או שקראוהו כן לפי הפשט בעבור (סא בערך) הקרבנות שהקריבו ע' פרים לז' ימי החג כנגד ע' אומו' ובעד השמיני הקריבו בעדו להגדיל כח שרו שיהיה חוט של חסד משוך עליו בעבור שאיננו באחדותם להיותו נתון לראש פנה וצריך לכבדה וליחד' בפני עצמה כדרך אשר זכרתי בשער ההריסה כי יום הדין הוא כאשר אזכור עוד אמנם תשלומין דראשון הוא ר"ל כי הוא מהם:

וכן סוכה בעבור שרומזים לעטר' קראוה בשם הקב"ה מצוה קלה. אמנם עקר הרמז בה לשלישית כמו שדרשו בבהיר בפסוק שלח תשלח את האם (דברים כ"ב:ז') כי השלישית היא האם. והיא אם הבנים ושוכבת עליהם. וכבר זכרתי עוד בהריסה בקטנות

הה' שבהבראם כי הרמז בה לעטרה כי לעולם רומזים אותה בקטנות מפני שיש ממנה רמז לשלישית:

ובענין הזמנים שזכרתי יש להתבונן בטעם האתרוג שצריך שיבא עם הלולב ולא עמו באגודה כי אף על פי כי כל השבע נרמז בלולב ובהדס ובערבה צריך שיבא אתרוג עמו יחד הרומז לעט' אבל לא באגד אחד כי אינה באחדות שלהם כמו שכתבתי:

ולפי ששמיני עצרת רומזים למ"ה כמו שבארתי לכן קרבנו שוה לקרבן ראש השנה ויום הכפורים שבהן המלך דן את עולמו ויושב על כסא דין וכבר כתבתי כי עקר היום רומז לשלישית שתתנהג והוא יום הדין הגדול. ונקרא עצרת כי שם נעצר הכל כי כל הנחלים הולכים אל הים שהוא העטרה. או אולי נקרא כן מהטעם כי הכל יחנו שם כי הוא הגן עדן ויכנס מן הגן לעדן שהוא צרור החיים והוא התפארת ויכנסו לעולם הבא שהוא היסוד כי העטרה כלולה בו. וממנו ישובו עם כל הבנין בסוף הזמן אל השלישית שהוא עקר עצרת ושם יעצר הכל:

הנה לפי מה שבארתי בשער הזה ובשער השביעיות נתבונן כי מנין ז' שמטות ושנת היובל קדש אחריהן. ומנין שבע שבתות העמר ואחריהן השבועות קדש ושבעת ימי החג ואחריהן שמיני עצר' קדש כולם רומזים למה שהוא חוץ מן ההקף והכל רמז אחד. אמנם כבר זכרתי כי כל ענין ימי השבוע הוא רמז למה שהיא בבריא'. וענין השמטה הוא רמז למה שיהיה. אמנם הבנין הוא שרש כולם:

ואמר הרב הגדול רבי שלמה בן אדרת זצ"ל כי נאמר בשמיטין את ספיח קציך וענבי נזיריך לרמוז כי חקות קציר ישמר לנו ועוד לנו חלק ונחלה בארץ כי העולם ישוב כמו שהיה כמו שזכרתי בשביעיות. אבל בשנת היובל שהוא רמז ליובל הגדול נאמר ספיחיה קציריה נזיריה לרמוז כי אין הארץ לצמיתות כי תצא חפשי אל היובל ולא תתעבד עוד. ולכן אמר שהגדולים של עצמה הם וטעם יפה אמר אך שאין זה הטעם המוכרח למשכיל:

וענין ח' ימים המילה הוא שצריך שיעברו על הילד ז' ימים כנגד הבנין וביום השמיני ימול ותתגלה העטרה הוא רמז לגלוי העטרה להשלים דוגמת הבנין בגופו ושנתנה העטרה לראש פנה והוא שמיני. וכבר ידעת כי במילה יש בה זכור ושמור כמו שכתבתי בשער האדם ולכן תדחה את השבת כמו שמבואר שם. וכן הבהמות לא ירצו לקרבן עד שיעברו עליהם ח' ימים. וכנגד אלו השמיניות אמר דוד ע"ה למנצח על השמינית (תלים ו) ושלמה ע"ה אמר תן חלק לשבעה וגם לשמנה (קהלת י"א:ב') כאשר זכרתי בשער ההריסה:

עשיריות כבר אמרתי שעשר ספירות הם יסוד לכל נגדר בגדר מספר. ולכן תמצא כי כל המספרים לא יעלו ליותר מעש' כאשר ידוע לבעלי החשבון וראיתי להזכיר במקצת המקומות עוד מזה תורה למנין ההוא:

דע כי עשר מאמרות הנזכרות בפרשת בראשית הם רומזות לעשר ספירו' ובהם נברא העולם וזהו שאמרו בעשרה מאמרות נברא העולם. ואמרו בראשית נמי מאמר הוא ודע כי כל מה שנזכר בפרשת בראשית בין מה שנזכר בעשרה מאמרות שאלה הם על ידי הפועל העליון (סא הראשון) בין מה שנזכר אחר תולדות השמי' שנברא על ידי העטרה כולם דברים כפולים גלוי ונסתר ושניהם אמת. כי כל מה שיש למטה כנגדן יש למעלה דברים הנקראו כן והם יסוד וכח של התחתון וקיומו להעמידו והכל דרך השתלשלות בין בבעלי חיים בין בדוממים בין בצמחים. ועל זה אמר אין לך עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע מכחו ואומר לו גדל שנאמר הידעת חוקות שמים אם תשים משטרו בארץ (איוב ל"ח:ל"ג) ואיסור כל מיני כלאים שלא לערב הכחות:

ולמנין הנכבד הזה שהוא קיום הכל והעמדת הכל על זה היתה כונת אברהם אבינו ע"ה בתחלה בהתפללו על העירות בתחלה אמר אולי ימצאון שם חמשי' צדיקי' לכל עיר שיעלו בזכות העשר המנין הנכבד עד לבסוף שבקש אם ימצאו עשר בין כולם. וכאש' לא ימצא שם עשרה כנגד המנין הנכבד נתחייבו כלייה ושתק. וכן יצחק ברך את יעקב בעשר ברכות כי רצה לברכו בכל הכחות:

וכן עשר הדברות ועשר מאמרות כולם כנגד המנין הנכבד וכנגדם עשה הב"ה לאדם הראשון עשר חופות מאבני' טובות. ורבותי' שאמר במכילתא בעשרה קולות נתנה התורה לרמוז לעשרת ההויות. וכן בתלמוד יש מי שאומרו ז' כי לא רצה למנות רק הקולות הנמני' בפרשה והם ז' עם וכל העם רואים את הקולות (שמות כ':ט"ו) שהוא חסר ו' הרבים. והתפאר' כולל את כולם. ויש מי שאומר בה' כי לא ימנה השתים המבוארים בפרש' שהדבור היה בהם והוא שכתו' וידבר אלקי' כי הדבור היה על ידי העט'. ואמ' אנכי יי' אלקיך הרומז לתפאר' המדבר אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ועוד יתבאר בטעם המצה ואיסור החמץ:

ויתבונן ממנו כי התור' שבכתב שבשמו הגדול נתנה ומשה רבן כל הנביאים הבין בתפא' אבל ישראל לא השיגו רק קול אחד והיא הגבורה. ועל זה ארז"ל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום. ולפי שהתפא' דבר מתוך האש שהוא רמז לעט' אמ' זכור ושמור בדבור אחד נאמרו כי הזכירה רמז ליסו' או לתפא'. והשמירה לעט'. הנה כי דברות הראשונות היר בזכור רמז לצ"ז. והאחרונות בשמור רמז לצ"ג. כי כל משנה תורה נרמז לעט':

וכנגד עשר הויות אילו היה עושה כהן גדול ביום הכפורים עשר קדושות, וכנגדם הזכיר השם בו ביום עשר פעמים. וכנגדם עשרת ימי תשוב' כי כל אחת נקראת יום וכולם נכללים בש"ת ובימי' האלה הש"ת הוא המשגיח בעולם השפל במדותיו כענין שנא' ויגבה יי' צבאות במשפט (ישעיהו ה׳:ט״ז) כי הש"ת הוא נקרא משפט והוא מתעלה במדותיו להשגיח ולהנהיג עולם השפל במדותיו וזהו שאנו אומ' המלך המשפט ועליו אנו אומ' מלך יושב על כסא רחמים:

ואמרו המקובלים כי עשר הויות הן ה' כנגד ה' וה' ראשונות רוחניות יותר מה' אחרונו'. ואין כוונתם שיהיה בהם שנוי חלילה אך שהאחרונות נקראו כן בעבור שהם קרובות לפעול בעולם השפל יותר מהראשונות כי הם נעלמות. וכנגדם היו עשר דברו' ה' כנגד ה' ומדברות בענין השם כי גם דבור כבד את אביך ואת אמך מדבר בכבוד הש' ית' כי צוה לכבד המשתתפים ביצירה. ובכלל כבוד המשתתפים הוא כבוד הש' ית' וכענין שאמ' שלש שותפים יש באדם. וכנגד עשר הויות היו במקדש עשר כיורות. עשר מנורות. עשר שולחנות. וכולם היו ה' כנגד ה' ובמשכן נצטוו לעשות עשר יריעות ולחבר את הה' יריעו' לבד ואת הה' יריעות לבד:

ובמעשרות שמודדין עשר מדות כל אלו הם רמז לעש' הויו'. והעשירי' קדש רמז לעטרה שהיא מדת העשירית. וטעם מעשרות כדי להגדיל כח ידי העטרה בפעולתה כדי להניח ברכה ועש' בארץ כי היא ברכת הארץ וברכ' השם היא תעשיר. וארז"ל עשר בשביל שתתעשר:

ובמלחמת עמלק נשא משה רבי' ע"ה עשר אצבעות ידיו למעלה כנגד עשר הויות ליחדם כולם בעט' שהיא גבורת ישראל הנלחמת להם ונקראת אמונה וזהו שאמר הכתוב ויהי ידיו אמונה וכדי לרמוז היחוד בעליונים שהעט' עשה על כן כתוב ידו חסר י'. וכאש' ירים משה ידו וגבר ישראל, כי הית' נלחמת להם. והוצרך משה לכל זה כנגד כח של עמלק היונק מן הנחש שהוא סמאל הנמשך מהפחד. ולכן נקרא סמאל והוא שרו של עשו זקנו ומפני כחו הגדול כי נאמר וכאשר יניח ידו וגבר עמלק כי בא הנחש והטיל זוהמא בחוה כדי לתת כח לעמלק והיה מניח ידו כי אסור לבטל מנהגו של עולם וזהו המנהיג כי אסור לבטל מנהגו לגמרי. וכמו שדרשו ז"ל מכאן שאסור להיות כפיו לשמי' ג' שעות אלא שצריך להעלותן ברחמים היות רחמים בדינו:

ונשיאות כפים של כהנים בעשר אצבעות ידיהם למעלה כנגד עשר הויות עליונים להשרות שכינה בתחתוני' שעל ידו להביא ברכה לעולם. כי אם יזכו ישראל היות שכינה שוכנת בקרבם אז השלום בארץ והברכה מצויה:

אמר בספר יצירה כרת לו ברית בין אצבעות ידיו ובין עשר אצבעו' רגליו במלת הלשון ומלת המעור כלומ' שמשך גופו של אדם והתחלתו מן הלשון עד המעור כלול בעשר' וזהו עקר הלשון בין עשר אצבעות' ידיו. המעור בין עשר אצבעות רגליו. וצורת בנין האדם הוא כנגד הז' והג' רוחניות יותר שכוני' במוח ולרמוז שכן הוא הענין בגופו למעלה ולמט' בעש'. אמנם לפי הבנין ראוי להיו' לאדם שתי זרעות ושתי שוקים. אך הטעם עשר אצבעות הוא להיות גופו כלול בעשר. וכל עשרה כנגד העשרה ימיניים עליונים והשמאליים כנגד השמאליים העליונים. ומכאן נתבונן ענין נטילת ידים שבהן עשר אצבעות. ובענין לנוטלם במים לרומזם ברחמים כדי לטהרם ולהכניסם ברחמים מה שאין כן בשאר משקי':

וכנגד העשר הויות לקו המצריי' עשר מכות כי לקו בכל הכחו'. עוד ידברו רז"ל במנין הזה בהרב' מקומות ואמר עשר' דברי' נבראו בערב שבת בין השמשות. עוד הזכירו באדם וחוה בכל אחת ט' קללו' אמנם עש' הם כי המיתה אחת מהם. אמנם לא רצה למנות' מפני שהיא שוה בכולן מה שאין כן באחרו'. ועשר דורו' מאדם ועד נח ומנח ועד אברהם וכוונתם להזכיר לרמוז שאם יעברו עשר דורו' בלא צדיק שיחזור העולם לתהו ובהו כי הכל מתקיי' בצדיק אחד וכענין שנ' וצדיק יסוד עולם (משלי י':כ"ה) ואם אין צדיק בארץ עולם על מה יעמוד. וכן מנו י' צדיקי'. וכן מנו י' נסיונו' שעמד בהם אברהם אבי'. וכן י' נסים נעשו לאבותינו על הים. וכן י' במקדש. וכן י' קדושו' בארץ הנבחר' ואמרו אין דבר שבקדושה פחות מי'. ואין עדה בפחות מי'. וכן אין פוחתין פחות מי' פסוקים בקריאת התור'. וכן י' בטלנין. י' דברי' נאמרו בכוס של ברכה:

וכנגד אילו תקנו לומר ק' ברכו' בכל יום לפי שכל אח' ואח' (סא מי' ספירו') כלולה מכולם וי' פעמי' י' הרי ק'. ודרשו ז"ל בפסוק רכב אלקים רבותי' אלפי שנאן אל תקרי שנאן אלא שאינן כלומ' אלפי שאינן. והכוונה לפי שכל ספיר' נקר' עולם וכן נק' אלף ורבותים הם עשרים אלף והם כ' עולמות כנגד י' הויות כי כל אח' מהם כאילו היא כפולה בהיות' כלולה מחברתה והנה היא כשתי' וכאילו הן כ'. אבל הסירו ב' אלפי מן המנין כנגד הראשונה בעבור כי לא ימנו מאח' ר"ל רק בתשע בעבור כי כל אח' מהתשע מקבלת מאותה שלפניה הנגררת במנין והיא כלולה ממנה מה שאין כן בר"ה שקבלה ממקו' שאינו נגדר לא במספ' ולא במחשב' ואין בה תערוב' דין כלל כי הם הרחמי' הגמורי'. וכן לא יתכן לומ' אפילו במחשב' לחשוב אות' כפולה. אבל מה שנאצל ממנו נכפל מעצמו וממאצילו. מעצמו בהיותו כח נאצל. וממאצילו כי הוא כללו ממנו ומכאן נתבונן כי כל אחת כלולה מכולם והר"ה כלולה מכולם וכח מכולם בה:

ובהשתלשלות י' הויות היו י' היכלו' של מלאכים הנקראים מלאכי'. חיות. כרובים. שרפים. אופנים. אראלי'. חשמלי'. תרשישים. אלקים. אישי'. ועוד שמו' רבו' להם ובכל היכל והיכל אלף רבותיי' ואלף אלפים ישמשוניה ורבו רבבן אין מספר לגדודיו והוא עולם השכלים הנבדלים מהם מלאכי רחמים ומהם מלאכי שלום הכל בהשתלשלות וכענין שדרשו בפסוק המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו (ישעיה כה) אמר המשל זה מיכאל. ופחד זה גבריאל ואמרו שמיכאל הוא שר של מים והוא מימי' והוא השר הגדול המבקש רחמי' על ישראל כמו שנאמר מיכאל שרכם והוא כהן גדול והוא תחלה בעולם השכלים כמו שאמ' מיכאל באחת. כללו של דבר הוא אל צד החסד הנקר' מים וכהן גדול והוא הנקר' ראש בבין והוא רחמים גדולים. ופחד זה גבריאל והוא מצד הפח' והוא שר של אש והוא שרו של האומות והוא המבקש דין. ולכן כשישראל חוטאין נופלין וגולין תחת ידי האמו' לשרתם ולשעבוד:

ואמ' רז"ל במעלת השרים האלה מיכאל באחת לפי שהוא במדרגה ראשונה. וגבריאל בשתים לפי שהוא במדרגה השניה. ואמר הכתו' עושה שלום במרומיו אע"פ שזה הוא שר של אש וזהו שר של מים כמו שזכרנו עם כל זה הש' ית' עושה ונותן ביניהם השלו' וזהו המכריע. אמנם פנימיו' של הכתוב מובן הוא. רמז למדת יעק' והוא שלום הבית שאמ' בהדלק' הנר בערבי שבתות נר בבית שלום בבית והוא שאמ' גדול כח השלום. ואמ' עוד מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה לפי שהשלום ביניהם וממלא פגימתה של לבנה. והוא ענין ונתתי שלום בארץ (ויקרא כז) שכך אמר התפארת אם יקיימו ישראל התורה והמצות לא יחסר המזג. ובהשתלשלות ההיכלות עשרה גלגים. גלגל השכל. וגלגל המקיף וגלגל המזלות. וגלגל שבעה ככבי לכת:

פרק יד

שער השם:

תדע תחלה כי השלש העליונות נכללות בשם אחד של שש אותיו' והוא אק יק וק כנגד הראשונ' אק וכנגד השניה יק וכנגד הש"ת וק ושלשתן נמסרו למשה רבי' ע"ה בשולחו השם ית' לישראל להוציאם ממצרים. אמנם לא גלה אותן לישראל כמו שקבלם הוא ר"ל הראשון לבד והשני לבד. אך קבלנו שגלה לזקנים את הראשון בצרוף השני כמו שהוא כתוב בתור' וגלה לישראל השם השני שהוא יק בצרוף השלישי שהוא וק שהרי אמ' השם ית' כה תאמ' אל בני ישראל אהיה שלחני אליכם (שמות ג':י"ד) אמנם ידענו כי

לא יעבור את פי השם ית' וקבלנו שגלהו לזקנים. אבל השם הראשון לבד שהוא אק לא גלה אפילו לזקנים בלי צרוף:

אמנם יש לך לדעת כי שני שמו' ר"ל אקיק יקוק. הן רומזי' לדין ולרחמי' אמנם שוים הם בלשונם כי שניהם בלשון הויה. והאלף שבשם הראשון מור' על הקדמו' והיחוד והי' מור' לי' ספירו'. והו' השלישי רמז לשש קצוו'. והה' מתגלגל' עם כולם כי היא פועלת על ידי כולם. והי' ה' שהם אחרונו' בשם אקיק רומזי' לעט'. והי' ה' שהם ראשונו' בשם יקוק רומזי' לש"ה כי לש"ה ולעט' שם אחד להם כמו שבארתי בשמו' השוים וסי' על ראשון ראשון ועל אחרו' אחרו'. כי הש"ה ראשי' הראשי' והע' היא האחרית והוא מ"ש ברמז הא דרכך בראש נתתי כלומר התפ' הרומז ליקוק נתן את הע' הנרמזת בה' אחרונ' שבשמו ברא' השם כי היא נקרא' יק:

והנה נקב' תסובב גבר. כי הו' שבאמצע השם רמז לתפ' והנה בשני השמו' שזכרתי ובארתי תמצא נעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו והו' שבשם יקוק מורה על שש קצוו' הנמשכו' משלש ראשונו' הנכללות בשש אותיות הנזכרות בשלש שמות ונכללות בשלישי המתחיל בו' ורומז לשלישית והיא אשר המציאה השש קצוות בכח עליון. והה' אחרונה שבשם רומזת לעטרה המתגלגלת עם הראשונה והשניה והשלישית כמו שזכרתי. וכללו של דבר תחלת המחשבה הוא סוף המעשה ונעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו. וכנגד שנמשכו הו' קצוות מו' אותיות כן נחלק השם הגדול שהוא יקו לו' חלקים וכמו שזכרתי בשביעיות. ושם כתבתי כי כל המספר נגדר בששה נמשך מהם:

והשם הגדול שהוא שלש אותיות כולל ג' ספירות שהם חכמה ותבונה ודעת. והי' רמז לשניה והה' לשלישית והו' לתפ' הנקר' דעת וכולל ו' קצוות. וכבר זכרתי ה' אחרונ' לעיל ועל זה נאמ' ובדע' חדרי' ימלאו (משלי כד) ודע כי האין סוף המציא מעלום הר"ה ל"ב נתיבו' להרשים בשניה ולכן נקראים נתיבות חכמה. ומהשניה המציא השלישית ומהשלישית המציא הבנין שעקרו התפארת הנקרא יי' צבאות והוא שאמ' בספר יצירה עשרים ושתים חפצים וגוף אחד. והגוף הוא עשר ספירות שהם כלל הכל והחפצים הם כ"ב אותיות:

ועל הענין שבארתי אמר שם בתחלת ספר יצירה בשלשים ושתים נתיבות חקק יק יקוק צבאות וכו' כלומר האין סוף בעלום הראשונה המציא השניה הנקרא יק והשלישית הנרמזת בשם יקוק והבנין הרמוז במלת צבאות כלם חקק בל"ב נתיבות ומתחלה נרשמו בשניה הנקר' יק והב' שבשלישי' כמו הב' של בראשית הרומז על הכתר עד אין סוף:

והמקובלים קוראים לראשונה עלום והיא נעלמה בב של בראשית וקוראים השניה רשימה כי בה נרשם הכל והשלישית חקיקה כי בה נחקק הכל והמציא הבנין שמתבוננ' בנתיבות השניה וקוראין לבנין חציבה כי השלישית חצבו כמו שנאמר חכמות נשים בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה (משלי ט) ובעבור שנחצב בנתיבו' החכמה. אמר בספר יצירה כי האותיות פועלות ושם חלקו הכ"ב אותיות לשלשה חלקים שלש אמו' שהם אותיו' אמ"ש המתחלפו' לששה כנגד ה הראשונו' שבהם ג' תיבות משרש האותיות כמו שזכרתי למעלה. ושבע כפולות שהם בג"ד כפר"ת שהם כנגד הבנין. וי"ב פשוטות כנגד י"ב אלכסונות אשר יתבארו למטה וכולם בגוף אחד אשר הם עשר ספירות הנכללות בשם אחד ההוא שם של בן ד' אותיות וכבר בארתיו פעמים ושלש:

אמנם יתבונן מהם מה שזכרנו בשמות השוים בענין דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה ושם בארנו טעם דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכתוב בעבור כי הש"ה נקראת רשימה ומעתה דברים שבכתב אי אתה ראשי לאומרם על פה מובן הוא ואולי למעלת הדברים שבעל פה אמרו זה והמשכיל יבין:

ושם בן ע"ב אותיות נמשך מחסד וסימניך גימטרי' שלו הוא יצא משל פסוקים ויסע ויבא ויט. ואמרו בבהיר כי הוא מצורף משם בן ד' המצורף לי"ב כמו שאזכר למטה ושם בארו בפסוק ושבעים תמרים כי שם בן ד' אותיות המורה על התפארת ועל העט' הוא האילן והוא השם המיוחד והוא ד"פ וענפי האילן הם שבעין הרי ע"ב עם הד"פ:

ומשבעי' ענפי האילן משתלשלים שבעים שרים הממונים על שבעי' אומו'. והשרים הם הנקראים אלקי העמים. והשם הנכבד ית' הוא אלקי האלקי' ושרו של ישראל והם נחלתו ועמו. והנה השרי עם הד"פ ע"ב. והאומות עם ישראל עא והשכינה עמהם הם ע"ב וכנגדם ע' זקנים ומשה רבינו על גביהם הרי ע"א ושכינה עמהם ע"ב וכן ע' סנהדרין ונשיא על גביהם ושכינה עמהם הרי ע"ב. וכמו שנאמר אלקים נצב בעדת אל בקרב אלקי' ישפוט:

ושם מ"ב נמשך מן הפחד ושם בן ד' מהתפארת וכבר בארנו רמז אותיותיו. ובבהיר הזכירו בשם בן ד' ג' צרופין יפעל יפעל יפעול ומפיק תחת כל ה' אחרונה של כל אחד ואחד והוא שם של ברכת כהנים הנחלק לשלשה פסוקים. והצנועים היו מבלעין אותם בנעימות אחיהם הכהנים. ויש בו י"ב אותיות והם הי"ב צנורות והאלכסונים שהזכירו בבהיר ואמר שם כי בהיות כל אחד ואחד כלול משש קצוות הם ע"ב כנגד ע"ב שמות של הב"ה כמו שזכרתי למעלה. ויש בו י"ב שבטים הנקראי' שבטי יק כי השם בן ד' שהוא השם הגדול והוא מדת יעקב וזכה שיצאו ממנו צבאו' יי' י"ב ונחקקו בקדושתו

ואבני אפוד ושני אבני שהם וי"ב מעינות מים כמו שהזכירו בבהיר ונשתלשלו מהם י"ב מזלות ועליהם נחלקה השנה לי"ב חדשים כי י"ב חדשים בשנה. ושנה מלשון השנו' החלום ונחלק היום והלילה כל אחד לי"ב שעו' ואולי שיש מזה ענין שהצריכו בגט י"ב שטות כי כאשר פוטר האיש את אשתו להיות לעם אחר מוסר בידה חותמו לראיה כי מדעת בעלה אשר גרשה דם ר':

פרק טו

בבאור כונת השם בתפלות ובתחנות ובברכות וכונת הקדושה והקדיש וברכו וקריאת שמע:

דע כי הזכרת השם באותיותיו ובנקודו אננו רק בארץ הנבחרת. ובזמן השלמות שהאיש בביתו והשם שלם ואז יזכירוהו בשלמותו ובכתבו וזהו בזמן המקדש. אבל בזמן הגלות שבית המקדש חרב והפנים המאירים נסתרים והמינקת נרדית בחטא בניה והיא בגולה עמהם דיו לעולם להשתמש בשתי אותיות שהם יק הרומזים אליה. וכמו שדרשו ז"ל בערובין וסמכו על הפסוק שאמ' כל הנשמה תהלל יה (תלים קה) כי לא ישתמשו במה שאין להם ואינם ראוים אפי' במה שיש להם:

אמנם אף בזמן שאין השלמות וחוץ למקדש ובזמן הגלו' שהבית חרב כאשר ירצו להזכיר את השם בין בתפלו' בין בתחנו' בי' בברכו' לא יזכירוהו באותיותיו ככתבו אבל יזכירוהו בכנויו ר"ל באד' הרומז' לע' בכל מקום. אבל בהזכרת אד' יתבונן במחשבה השם ככתבו בי' לשניה ובעוקצה לראשונה ובה' ראשונה לשלישית ובו' לתפארת כלול בו בו' הקצוות כי מנינה עולה כך ובה' אחרונה לעטרה. ואחר כן יכוין בנקודו שהוא כמו יהבך או דברך. וסימניך לעולם יי' דברך נצב בשמים (תלים קיט) וכן השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך (שם נה) וכך תכוין בשם בכתבו באותיותיו כמו שזכרתי. ואח' כך יכוין בנקודו שאמרתי למעלה:

וכל זה בהזכירו אד' כי לשם בכתבו ובנקודתו לא יגיע רק המחשבה כמו שאמר המחבר והמקובלים. וכוונה זו לא תשתנה כלל לא בזמן מהזמנים ולא בענין מן הענינים. אך זאת היא כונת כל מקובל שבישראל בין בברכותיהם בין בתפלותיהם בין בתחנוניהם. ואע"פ שצרופי השם מרובין כענין הפעולו' כמו שכתבתי בשער השם:

ובברכות יכוין למלת ברוך לראשונה שהוא מקור הברכה והיא הבריכה. ומלת אתה לשניה כי פירושה לשון אתה כי תרגום בא אתה כלומר נאצל מהר"ח ומלת אתה לשניה. אמנם המחבר אמר טעם אחר אתה כלומר את ה' ואת הוא רבוי ומה הוא הרבוי מהשניה

ומהר"ה ה' שהוא השלישית נאצל מן השניה ולכן נקרא אתה וצריך לכוין בו בהזכרת המלה וצריך לנעוץ סופו בתחלתו בהזכרה המלה. אל תעשה מקום קבע לתפלתך כי זה יהיה קצוץ:

ובמלת השם יכוין לשלישית באותיותיו ובנקודו כאשר זכרתי ויכוין במלת אלקינו לשלישית כלולה מדין ורחמים כי מלת השם ברחמים ומלת אלקינו לדין ותכוין שהשלישית כלולה מדין ורחמים:

ובהזכרת מלך העולם יכוין שהשלישית הוא מלך מן העולם שהוא התפ' וכלול מכולם. ויכוין עוד שהעולם מתנהג על ידי העט' והוא אשר ברא ואשר יצר ואשר עשה ואשר קדש וכיוצא בזה כפי הברכה וכאשר יתבאר עוד. ויש מפרשי' מלת אתה כפשטה והוא מדבר לנכח עם הש"ת והוא עקר וכאשר יתבאר עוד:

ודע כי כל כוונת הברכות הוא להמשיך מן הו' ראשונות לזרעות ולתפ' שהוא עקר והכלל מן הבנין וכן לע' צריך להמשיך אבל לא בכל הזמנים אע"פ שהיא רמוזה בכלל הבנין עם כל זה צריך לרומזה לבדה כמו שהבנת:

עוד דע כי מה שאמ' כל ברכ' שאין בה הזכר' השם אינה ברכה הטעם הוא כי בזכיר' הש' באותיותיו ובנקודו כמו שזכרתי תלויה הברכ' כי בזכירה ובכוונה יצא כח הש"ת אל הפעל. גם אמ' כל ברכה שאין בה מלכו' אינה ברכה רמז במלכו' לש"ת שהוא המלך אשר ממנה מתברך הכל כי הוא המפרנס את שבע הנערות היושבו' ראשונה במלכות והם יסוד הכל ומהם צוה המלך את הברכ' חיים עד העולם ובלא זכירת מלכות אינה ברכה בעבור שגוזל אביו ואמו וכדרך שזכרתי בהריס'. וזכירת הש' בברכה בלא מלכו' לא תורה על הממשלה ועל השפע העליון כי לשון מלכות תורה על הממשלה כי הוא מחיה את כלם והוא מחיה לכלם זהו שקבלתי על הממר' דכל ברכ' שאין בה מלכו' אינ' ואני אומ' אם קבלה נקבל ואני חושב מן המלכו' שמזכירו רמז לע' הנקר' מלכו' בכל מקו' ועליה מברכין הברכה כי שם צוה ה' את הברכה. אם כן הוא יהיה הזכרת המלכות שבברכה רמז לע' וממשיכי' במלת ברוך מן הראשונו' לע' ולע' אנו אומרי' ברוך אתה שאת' כלול ברחמי' ובדין ואתה מלך מן העולם אשר קדשנו ואשר עש' לנו כי יקר' פעמי' מלך מי שהוא תחתון במדרגה כדרך ואני נסכתי מלכי כי אמר השם ית' כי נסך את מלכו שהוא בארץ. אמנם דבר נכון כוונת הראשוני' אשר קבלנו. אמנם הממרא כפשטה נרא' כן כמו שבארתיה:

והנה שבארתי כוונת הזכרת הש' ית' באותיותיו ובנקודו והכוונה ההיא לא תשתנה כלל. אמנם הכוונה בברכות ובתפלו' ובתחנו' בעצמם ר"ל לאי זה מדה יכונו בה. הכוונה

האלה תתחלפנה פעמים לפי הזמן ופעמים לפי הענין. ודע כי באמרי תפלת אין כוונתי אלא באמצעיות של יח' ולפיכך כל שאר הברכות כולם הכוונה בהם לשלישית. ובכוונה שהעולם הוא אשר עשה ואשר ברא ויצר כמו שכתבתי למעלה:

והתחנה הכוונה מוחלטת לעטר' הנקרא תחינה. וכבר כתבתי בהריסה למה אין אנו אומר תחנ' בלילה ושם מבוא' הטעם ולמה אומרים אותה בחשאי. אמנם אנו הרגילין לחשכי' באשמרת הבקר בעשר' ימי תשובה וקדם ראש השנה ולומר תחנות קדם עלות השחר נכון הוא לכוין בתחנה לשלישית כי מלת תחנ' ותחנוני' קרובי' בענינו. אך השלישית רמוז ברמז העטר' כמו שכתבתי בשמניות. ובארץ אשכנז לא יאמרו תחנ' כי אם אחר עלות עמוד השחר. אבל ביום בכל ימות השנה אפילו בי' ימי תשובה הכוונה בהם לעטרה אך הכוונה לסומכה אל הרחמי' כאשר בארתי בשער ההריסה:

ויש לך לדעת כי באמרי שצריך לכוין במדה מן המדות אין הכוונה חלילה שיכוין אליה לבד כי כוונה זו הריסה גמורה. אך הכוונה לעשותה עקר כפי הפעולה וההנהגה הצריכה להתפלל ולפי הזמן שהש' מתנהג במדותיו כלומר אם הוא יום רחמים שיכוין שיתנהג במדה זו. ואם הוא יום דין שיכוין שיגלגל רחמיו על כל מדותיו ולא יבא עמו כפי היום אך לפנים משורת הדין. אמנם לעולם יכוין בשם המיוחד הכולל כל המדות כי אותיותיו כוללות כל הבנין:

הנה בארתי כי כוונת כל הברכות כולם לשלישית וכן כוונת כל התחנות לעטרה. אמנם הכוונה של י"ח ברכות האמצעיות הכוונה בהם לעתים לתפארת כי היא תפלת בקשת רחמים ולעתים לשלישית ועל הסדר אשר כתבתי וזו היא כוונת מאמרם ז"ל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמי' ותחנונים כלומר שלא יקבע תפלתו אל מדה מיוחדת לעולם אלא לעתים לתפ' והוא הרחמים ולעתי' לשלישי' והוא התחנוני':

או נוכל לפרש שלא יקבע תפלתן לשלישית או לתפארת לבד רוצה לומר לעשות אחד מהם עקר אבל יכוין אל הרחמים ואל התחנונים וכענין שאמרו עיניו למטה ולבו למעלה וזהו הכוונה אל כל יום ויום כאשר יתבאר למטה בענין ג' ראשונות ואחרונות ואמצעיות אמנם לשון תפלתך מורה על פי' זה כי לא יקראו תפלה אלא לאמצעיו' כאשר זכרתי למעלה לכן נחזור לפי' הראשון:

ויש שאין גורסין תחנונים אלא אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים כלומר שלא יקבע תפלתו כמו שהתחיל בג' ברכות ראשונות שהם שבח והודאה והכוונה בהם לשלישית אך יכוין באמצעיות שהם בקשת צרכיו אל הרחמים. כי התפלה בקשת רחמים הוא שהוא התפארת העושה כל הצרכים על ידי העטרה:

וכבר זכרתי כי הכוונה בג' ברכות ראשונות ואחרונות בשוה אבל ההבדל שבכוונו' אינם רק באמצעיות כי בכל יום שאין בו מוסף כל הכוונ' בתפא' שהיא מד' רחמים כי היא הפועלת ביום אבל בלילה תכוין לשלישית כי אם תכוין בתפאר' אולי יבוא לכוין בעטר' הכלולה בו והיא נקראת לילה ויבוא לידי הריסה וכענין שזכרתי בשער ההריסה בענין תחנה:

אבל ביום שיש בו מוסף הכוונה בתפלה לעולם לשלישית בעבור כי בימים ההם יש תוספת ברכה והש"ח והשגחת העליון מרובה וראוי לכוין בה. אמנם ה"ר אליעזר מגרמישא כתב כי ביוצר של ראש חדש הכוונה בתפלה בתפא' ואיננה רחוק אמנם לא נתחדש לנו בר"ח דבר בענין הכוונ' כי בתפלת מוסף כאש' יכוין הברכ' האמצעית לשלישית אין זה חדוש כי כן הם בכל המוספין:

ועשרת ימי תשובה הכוונה מוחלטת לשלישית. ואמרי מחלטת בעבור כי בכל השנה כולה אם יתפלל ביום צריך להמשיך ברכה לעטרה ר"ל בברכות של י"ח במלת ברוך מן ההתחלה כלומר מן הראשונה עד הסוף שהיא הברכה והיא העטרה. ובלילות עד היסוד ולא יותר כדי שלא להתבונן בעטרה המיוחדת ללילה. אבל בעשרת ימי התשובה אין צריך להמשכה אך יכוין אל השלישית שהיא כלולה מכל המדות והטעם בעבור כי בזמן ההוא השלישית הוא המלך המשגיח בעולמו ודן אותו ומתנהג ומתעלה בפועלים שהם הד"פ וכענין שנאמר ויגבה יי' צבאות במשפט (ישעיהו ה':ט"ז) יי' צבאות רמז לפועלים עם כל הבנין המתגבר בשלישית שהוא המשפט ושופט כל הארץ:

ובברכת השבח ובברכת הנהנין ובברכת המצוות אפי' לא כוין בברכ' ולא המשיך בה כדרך שכתבתי יצא. והטעם בזה לדעתי כי המלות בעצמן ובזכירתן הם במקום הכוונה וההמשכה כמו שכתבתי למעלה ומובן הוא. ואולי כי בעבור חשיבות המלות שבברכה אמר ההכם חטוף ובריך. אבל בשלש הראשונות של י"ח אין לפחות הראשונות שאין בה מלות להמשכה היא צריכה כוונה ואם לא כוין לא יצא. וענין כוונתה יתבאר למטה:

ועתה נשאר לנו לבאר טעם הברכות הפותחות בברוך למה תקנו התחלתן לנו בה כמו ברוך אתה ואחר מלת העולם חוזרת לנסתר כמו אשר קדשנו וצונו ואשר בחר בנו ועשה לנו וכיוצא בזה ולא אמ' אשר קדשתנו יצרתנו בחרתנו. והטעם הוא כמו שכבר כתבתי בענין מה שאמרו כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה. ומאחר שצריכין בברכה זכירת המלכות הרומזת לשלישית שהוא אדון הכל תקנו בברכה לומר ברוך אתה כי הוא מדבר עם המלך ומברך אותו:

אמנם בספור החסדים אשר גמלנו אנו חוזרים לומר לכבוד המלך דרך נסתר והכוונה שהעולם הוא התפאר' הוא אשר קדשנו ואשר עשה לנו כי כבוד המלכות לומר דרך נסתר שלא לומר לו לנוכח אתה עשית לנו קדשתנו בחרתנו וכיוצ' באלו. כי לא נאה לכסיל לומר למלך כן. לכן ישבחו את המלך וירומומהו על אשר פעל והוא העולם והעולם עשה לנו וקדשנו ויצרנו ובחר בנו כי מן העולם נצטוו כל המצוות למשה רבינו ע"ה וכל זה בברכות הפותחות בברוך הצריכות הזכרת מלכות להורות על הממשלה כאשר זכרתי: אבל ברכה הסמוכה לחברתה שאינה פותחת בברוך אע"פ שהכוונה לשלישית אחר שאין בה הזכרת מלכות תקנו לנוכח ולא חששו על הכבוד וזהו כי בעלינו לשבח תקנו לשון נסתר מפני שיש בו אל מלך מלכי המלכים הרומז לשלישית. אמנם כל הכוונה בו לשלישית ולכבוד המלכות הוא כולו נסתר. מלת מלך השלישית. מלכי הכתרים. המלכים הפועלים. והנה הוא כמו מלך העולם:

ואחר שקבלתי הענין הנסתר בברכה הפותחת בברוך מן החכם תמהתי לפניו על נסחי הקדושים שבערבי שבתות ובמועדים המתחילם לנכח וחוזרים לנסתר ואחר כך יחזרו לנכח כי בערב שבת אנו אומרי' כי בנו בחרת ואותנו קדשת ושבת קדשך כל זה לנכח. ובמועדים חוזרים ואומרים ותתן לנו. וכן ביוצר אור אנו אומרים מה רבו מעשיך וחוזרים לנסתר עדי עד שמו הגדול. וקדוש של שבת ויוצר של שבת אין להם ישוב כלל. ומצאתי כי כל שאר ברכות חוץ מאלו כולם נסתר ממלת העולם עד סמוך לחתימתו:

נשאר עתה לבאר הכוונה בברכה ראשונה של י"ח. אמנם תחילה אעירך על מה שכתבתי בשער האדם בתפלה וחפץ הש' בהם. והתבונן עוד מאמרם ז"ל שאמרו כל הסומך גאולה לתפלה מובטח לו שהוא בן העולם הבא. ויובן זה כמו שכתבתי בשער השמות. וכתבתי כי התפארת נקראה תפלה והעטרה גאולה והוא המלאך הגואל. ומעתה מובן הוא שהב"ה מתפלל והסומכס בכוונתו הרי הוא סומך הגן עם העדן ביסוד שהוא העולם הבא וזהו שאמרו מובטח לו שהוא בן העולם הבא . מדה כנגד מדה. אמנם ראיתי מי שקרא היסוד גאולה ולעטרה תפלה וכדרך ואני תפלה ולמשכיל עולה הכל בקנה אחד כמאמר כל הסומך גאולה לתפלה:

ומעתה אתחיל הכוונה בברכה ראשונה של י"ח והוא שיכוף אדם את ראשו ויכוין בברוך אתה לשניה כלולה בראשונה ויכוין להמשיך הברכה משם אם הוא יום עד לעט' כי שם צוה הש' את הברכה ואם הוא לילה להמשיך עד היסוד ואחר כן יזקוף ראשו ויזכיר הש' ויכוין בו לשלישית. ומפני מעלת הר"ה והשניה על השלישית אמר כופף בברוך וזוקף

בש'. ויכוין בהזכרת השם באותיותיו ובנקודו כאשר זכרנו למעלה. ובמלת אלקינו יכוין שהשלישית כלולה מרחמים ומדין הפועלים למטה וכמה פעמים זכרנו זה הטעם:
ואלקי אבותינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב השלישית נקרא אלקי האבות התחתונים בעבור כי מדותיה באבות הבנין שהם הכתרים והפועלים. האל הגדול הגבור והנורא לשון אל כמו כח וענינו השלישית הוא כח הגדולה והגבורה והתפארת הנקרא נורא בהיות העט' הנקראת יראה מצד הפחד כלולה בו כמו שנאמר ונורא בתפראתך עוזך. אל עליון השלישית. גומל חסדים טובים כלומר השלישית ממשיך השפע לצד ימין. ר"ל מצד החסד והתפארת והנצח והיסוד הנקראים חסדים טובים על שכולם מצד החסד. ולכן אמר חסדים לשון רבים. והכוונה שמגלגל רחמיו על מדותיו מחסדיו המרובים מדיניו. כי הארבע שזכרתי ימיניים. והפחד וההוד והעטרה שמאליים אם כן חסדים מרובים מדינים:
וקונה את הכל לשון קן כלומר שהוא קינו ומקומו של עולם ר"ל השלישית. ואולי כי מלת כל רומז ליסוד עולם כי הוא האילן שהכל תלוי בו שדרשו ז"ל בבהיר אני יי' עושה כל (ישעיהו מ"ד:כ"ד) ורמזו שם במלת כל ליסוד שהוא קנו של כל העולם ולומר שהשלישית עושה ממנו קן. וזוכר חסדי אבות כלומר זוכר על ידי הכל שרמזו ליסוד. וזוכר חסדי אבות שזכרתי ור"ל שמשפיע על היסוד ועל העט' וזוכר מלשון יי' זכרנו (תלי' קטו) והכוונה הי הש"ח משוך עליה ומביא גואל לבני בניה' קורין ליסוד גואל כמו שזכרתי למעלה וקוראים בני אבות הנצחיים והיסוד שהם דוגמת האבות כמו שזכרתי בשער הטע' ובני בניהם הם השכלים הנבדלים והפועלים בעולם השפל בשפע שהעטר' משפעת להם בהיותה כלולה מן הכל הנקרא גואל והוא שאמר ומביא גואל לבני בניהם או שהעטרה נקרא גואל כי הוא המלאך הגואל וכמו שזכרנו:
למען שמו באהבה הוא העטרה וירצה לומר שכל זה למען היות קרובי' ישראל אל הש' במעשיהם הטובי'. או נאמר שכל זה למען גדל כח העטרה הנקרא אהבה בהיות הש"ח משוך עליה. או תרמוז מלת שמו ליסוד ויהיה כענין שנאמר צדיק ונושע הוא (זכריה ט':ט') וכמו שבארתי בפנת האדם כי הוא מגדל שמו הגדול בהיות שלום בארץ. וכל זה משבחי השם ית' שגומל עלינו חסדיו כי מצד מ"ה לא זכינו בהם:
ובאמרו מלך עוזר מושיע ומגן יכוין במלת מלך לש"ת שהוא עוזר ברחמיו ומושיע בדין ומגן בחסד וכופף ראשו וחותם בברוך אתה יי' ומכוין כדרך הכוונ' הראשונ' שהתחיל בה וזכרנו לעיל כל זה. ומכוין בשם לש"ת שהוא בחסד אברהם וצריך לכוין בהזכר' השם באותיותיו ובנקודו כאשר זכרנו:

ודע כי הברכה ראשונ' מיוסדת שה"ת משובח וגדול בחסד אברהם שהוא תחלת הבנין. והשניה מיוסדת שהעליון גבור בפחד יצחק הנקרא גבורה. והשלישית מיוסדת שהעליון קדוש באביר יעקב. והאמצעיות הם בקשת רחמים הזן את העולם בטובו. וענין הג' אחרונות הוא ברכת העבודה היא מצד הנצח כי העבודות והתפלות כנצחון לעובד כנגד המקטריגן. וברכת הודאה כנגד ההוד מפני שהוא מצד הפחד אמר לכרוע עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה מאימת הדין כי אין אנו ראויים לטובות המסופרות באותה ברכה אשר גמלנו השם בחסדיו:

ואל יקשה בעיניך למה לא כרענו באתה גבור מפני שכבר כרענו על אשר גמלנו חסדיו הטובים לא בזכותנו כי אם למען שמו כמו שזכרנו. ובעבור שלא יראה כי גבה במה שעשה לנו תעורר מ"ה לפגוע. אבל בברכת העבודה כי באנו בדרך הנצחון כמו שאמרנו יש לפחד מהתעוררות מ"ה ולמהר לכרוע כמקל של חריו' דקל ולזקוף בנח' כנחש שלא ילקה כנחש להיות שדרתו כנחש מדה כנגד מדה וכדרך שאמ' במאן דלא כרע במודי' לאחר ע' שנה שדרתו נעשה כנחש. וכוונ' מאמרם ז"ל בע' שנה מורה על ענש עולם הבא שהו' יסוד והוא שבעי. וברכת השלום מיוסדת על מכריע השני הנקרא שלום שהוא חותם כל הברכות:

כונת הקדושה:

קדם שיתחיל במלת קדוש יכוין לשלישית בשם של ד' אותיות באותיותיו ובנקודו ואחר כך יאמר קדוש ויכוין בראשו שהשלישית קדוש בחסד ובקדוש השני שהוא קדוש בפחד. ובקדוש השלישי שהוא קדוש בתפארת הכולל את הכל והוא יי' צבאות כי הוא אות בצבא שלו:

ויכוין במלא כל הארץ כבודו לכל שהוא הארץ הוא מבורך מן הכבוד הגדול שהוא יסוד לומר שהש"ח משוך על העט' ואחר כך יכוין אל העטרה הנקרא כבוד יי' ועל התפארת הנרמז בשם ויאמר ברוך כבוד יי' ממקומו (ישעיה ו) מקום הכבוד הוא הפחד אך יכוין שהכבוד ברוך מן הפחד כלול בעשר ספירות מיוחדות בא"ס:

או נאמר כי השניה הוא מקום הכבוד כי חכמת שלמה גובלת מחכמת אלקים וימשיך הברכה מלמעלה עד הכבוד. וכן מצאתי בבהיר. או נאמר כי מקומו הוא התפ' כי הוא חביון העוז כמו שנאמ' ושם חביון עוזו (חבקוק ג) כמו שמבואר פסוק זה בבהיר:

ואח"כ יאמר ימלוך יי' לעולם אלקיך ציון לדו' ודור הלוליה (תלי' קמו) ויכוין בש' לש"ת באותיותיו ובנקודו ויתפלל שימלוך וישפיע הש"ת לתפא' שהוא העולם וימשיך עוד

ויאמר כי אלקיך ציון שהוא היסוד ישפיע אל העט' הנרמזת במלת דור ודור כי הוא מלשון דור הולך ודור בא (קהלת א׳:ד׳) והנה מבוא' פסוק ימלוך יי' לעולם וכו׳:
ומהנה נתבונן מה שכתבנו בשער שמות המדו' בענין ציון שהוא רמז ליסוד אם לא נאמ' כי מלת לעולם ומלת דור ודור כפשוטו ולא יבא כתוב זה אל נכון לפי פשטו כי לעולם דור ודור ענין אחד להם לפי הפשט. גם בשמות לא נצטרך לדקדק כל כך אם לא נאמ' בזה שיורה הכתוב בסוף כל הזמני' שיהיה היובל נוהג בעולם כי אלקיך ציון לא יתנהג כי אם בדורות ההם ואז יתעלה הכל אל היובל וזה רחוק לדרך התפלה כי עתיד להיות הוא שיהיה:
אבל התפלה הוא היות שלמות הברכה לעבודת הש' ית' בעולם הזה ואומר אני באמת כי הכוונה הזאת שכתבו בקדושה ר"ל קק"ק יפה היא וכן דעת כל המקובלים אשר הגיע לידנו מכתבם. אמנם לא נראה כן דעת המתרגם אם לא נאמר שרצ' להסתירו. אמנ' הבינותי דברי הרמב"ן ז"ל בפרשת ויצא בפסוק אנכי האל בית אל (ראשית לא) שגם דעתו אינו כמו שכתבתי אך נראה שבאר את קדוש הראשון לדעת המתרגם שירמוז אל העטרה והמשכיל יבינהו משם:
כונת הקדיש:
דע כי בכל מקום שהזכירו בשבחי השם שהוא הש"ת או משבחי התורה בעשרה כגון שקראו פסוקים או משניות או הלכות שרומזים לתורה שבעל פה. והש"ת נרמזת ברמז העטר' והיא כלולה מן המקור לכן תקנו לומר עליו קדיש כי בקדיש המשכת הברכה:
והחזן ברצותו להתחיל קדיש יכוין בשם של ד' אותיות באותיותיו ובנקודו ויכניע את ראשו להמשיך הברכה מלמעלה ויאמר יתגדל ויתקדש שמיה רבא ויכוין שישפיע הגדולה הנרמזת במלת יתגדל והפח' הנרמז במלת יתקדש לת"ת שהוא נרמז במלת שמיה רבא והוא השם הגדול. כי הפח' הוא הקדושה וממנו נתקדש יצחק וכל המקודשים כענין שאנו מזכירי' בהרבה מקומות הגדול והקדוש. והכוונה להמשיך הכתרים המקבלים מהש"ת שישפיעו אל הת"ת שהוא שמיה רבא והוא כולל כל הבנין וכענין יגדל נא כח יי' ובמלת שמיה רבא יכוין באותיות השם בנקודו:
והעונים אחר החזן אמן יכוונו להשלמת הברכה כענין אשר זכרתי בשמות השוים ומוסיפים ואומרי' יהא שמיה רבא מברך כלומר יהא שמו הגדול מבורך מלמעלה כדי להשפיע לחמש אחרונות הכלולות בתפאר' למטה והם נרמזות במלו' לעלם ולעלמי עלמיא. לעלם חד. ולעלמי תרי. עלמיא תרי. הנה רמזו העונין להשלמת הכל. אמנם כבר ידעת מה שכתבתי בשער ההריסה בזכירת הע' תכף לבנין לכן תקנו שיאמר החזן

שלא גמר תחלה בקול הנשמע כמו שעשו הקהל וצריך שישמיע הע' החזן והיא הנרמזת במלת שמיה דקודשא בריך הוא כלומר שמו של הב"ה והוא העטרה:

כונת ברכו:

במלת ברכו יכוף את ראשו להמשיך מן הר"ה ויזקוף ויכוין לש"ת בשם של ד' אותיו' באותיותיו ובנקודו ויאמר שהוא המבורך. והעונים מכונים כמוהו ומוסיפין להמשיך מן הש"ת לד"פ הנקרא עולם ועד והיא הברכה השלמה:

כונת קריאת שמע:

הנהגת החכם והיא הנהגת קצת מהמקובלים שמע לשון קבוץ וחבור. ישראל ישראל סבא שהוא התפארת. בשם הראשון יכוין בתפארת באותיותיו ובנקודו. ויכלול עמו האחרונות כלם כסדרן. ושם אלקינו יכוין לכתרים ממטה למעלה. ר"ל הפח' והח'. ובשם השלישי לשלישית באותיותיו ובנקודו. וכלולה שלישית בראשונו' ובעוד כוונתו שם יכוין במלת אחד מלמעלה למט' בא' לר"ה ולא יאריך בה כי איננה נגלית אפילו במחשבה הרבה. ובח' לח' ספירות שלמטה' הימנה זו אחר זו עד הצדיק ואל יכוין לח' יחד כי הן כלולו' מן הצדיק והכל יחוד שלם אחד ולכן לא יחטוף בח'. ויכוין בד' לעטרה הנקרא כן אבל לא בקבע אלא ברצוא ושוב והיא רמוזה בד' בפרט ובח' בכלל. ולכן הד' היא גדולה לרמוז אליה ויכוין בה שהיא כלולה מכולם ומיוחדת בא"ס והיא קבלת עול מלכות שמים כלומר מלכות של תפאר' הנקרא' שמים באחדות שלמה:

הנה כי בענין זה נרמז כל הבנין במלת אחד או בכוונת השמו'. אמנם שלא הזכיר העטרה אלא ברמז אות. וכבר ידעת שצריך להזכירה ברמז מלה סמוך לבנין ולכך תקנו לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וכבר בארתי ענין היחוד והמשל שאמרו בו בשער ההריסה. אבל לא מצאתי כתוב הנה כוונה זו לרוב המקובלים. אמנם בינותי בדברי הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה נראה שאין כוונתם כן. ואף כי ראיתי כי דרשו ועבדתם את יי' אלקיכם (שמות כג) זו ק"ש ותפלה וידוע מן הכתוב ומן הפרשה וממה שבאר הרב הגדול ז"ל בו שאין הענין אלא לסמוך גאולה לתפלה:

תם ונשלם תהלה לאל עליון: